

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu	Zvýšení kvality vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě ve vazbě na potřeby Moravskoslezského kraje
Registrační číslo projektu	CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_058/0010238

Evropská unie

Distanční studijní text

Anna Václavíková

Opava 2022

Obor:

Opora je určena především studentům bakalářské formy studia programu Veřejná správa a sociální práce, Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě, případně dalším studijním programům vyučovaným na Slezské univerzitě v Opavě, např. studia zaměřená na problematiku Ekonomie, managementu a marketingu. Kurz je povinnou součástí bakalářského studijního programu Veřejná správa a sociální práce.

Klíčová slova:

Evropská společenství, evropská integrace, Akt o jednotné Evropě, Maastrichtská smlouva, Amsterodamská smlouva., Lisabonská smlouva, Evropský parlament, Evropská komise, Rada EU, Evropská rada

Anotace:

Obsahem výuky je popsat vznik, postupné formování a etapizaci EU až do současnosti (ESUO, EHS, EURATOM, Akt o jednotné Evropě, Schengenská dohoda, 4 svobody, Maastrichtská dohoda, Amsterodamská dohoda, Lisabonská smlouva). Pozornost je věnována institucím EU, jejich vzniku, obsahu jejich činností a působení. Součástí předmětu je také stručné podchycení legislativní oblasti (komunitární právo EU). Důležitým obsahem výuky je rozbor jednotlivých politik EU, geneze vzniku a působení strukturální politiky EU, se zřetelem na regionální a sociální politiku, otázky měnové politiky, role dalších politik, jejich působnosti – výlučná pravomoc, sdílená a podpůrná pravomoc politik EU, další část je věnována vnější činnosti EU a konečně postavení ČR v EU (od podání přihlášky po vstup do struktur EU).

Evropská unie představuje v rámci světové ekonomiky zcela specifický region vyznačující se řadou jevů, které jsou zcela ojedinělé a typické právě pro EU. Cílem předmětu je proto postihnout hospodářské, ale i politické a sociální změny v Evropě po druhé světové válce, které vyústily mj. v dnešní podobu Evropské unie jako jednoho z největších integračních seskupení, seznámit s klady a zápory (výhodami a nevýhodami) ekonomické integrace.

Autor: Doc. PhDr. Anna Václavíková, CSc.

Obsah

ÚVODEM.....	7
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	8
1 HISTORICKÝ KONTEXT – INTEGRAČNÍ PROCESY V EVROPĚ PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE – VÁLKOU ROZDĚLENÁ EVROPA	10
1.1 Historie evropské integrace.....	10
1.1.1 Severní rozšíření ES (první) 1973.....	14
1.1.2 Další rozšíření ES (druhé a třetí) 1981,1986	16
1.1.3 Jednotný vnitřní trh, Jednotný evropský akt	16
1.2 Na cestě k Evropské unii (EU).....	18
1.2.1 Smlouva o Evropské unii – Maastrichtská smlouva	18
1.2.2 Čtvrté rozšíření ES – Evropské unie 1995	20
1.2.3 Amsterodamská smlouva	20
2 GENEZE INTEGRAČNÍCH PROCESŮ, TEORIE INTEGRACE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE, STUPNĚ INTEGRACE	22
2.1 Základní pojmy integrace.....	22
2.2 Formy integrace.....	23
2.3 Stupně ekonomické integrace.....	24
2.4 Teoretické přístupy k integraci.....	25
3 ORGÁNY A INSTITUCE EU A JEJICH PŮSOBNOST	28
3.1 Orgány a instituce EU	28
3.2 Rozhodovací instituce	29
3.2.1 Poradní orgány EU.....	34
4 POLITIKY EU - OBECNÁ CHARAKTERISTIKA, PRÁVNÍ SYSTÉM EU	36
4.1 Politiky EU před Lisabonskou smlouvou.....	37
4.2 Změny po Lisabonské smlouvě.....	37
4.3 Právo EU	39
4.3.1 Zvláštní úloha EU	41
5 VYBRANÉ POLITIKY, VNITŘNÍ TRH	42
5.1 Vnitřní trh EU – Jednotný trh bez hranic	42
6 ČTYŘI SVOBODY – VOLNÝ POHYB ZBOŽÍ, OSOB, SLUŽEB A KAPITÁLU.....	46
6.1 Čtyři svobody.....	46
7 DALŠÍ POLITIKY - VOLNÝ POHYB POZNATKŮ	51

7.1	Pátá svoboda – volný pohyb poznatků	51
7.2	Hospodářská politika EU – vstup do problematiky	52
7.3	Hospodářský vývoj – integrace – hlavní specifika.....	53
8	MĚNOVÁ A DEVIZOVÁ POLITIKA	56
8.1	Na cestě k Evropskému měnovému systému (EMS)	56
8.2	Od Evropského měnového systému k Hospodářské a měnové unii	58
8.3	Hospodářská a měnová unie (HMU).....	59
9	POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI A SOCIÁLNÍ POLITIKA.....	63
9.1	Politika zaměstnanosti.....	63
9.2	Sociální politika.....	67
10	POLITIKA SOUDRŽNOSTI, EVROPSKÉ STRUKTURÁLNÍ FONDY	73
10.1	Malý exkurz do vzniku a vývoje regionální politiky.....	73
10.2	Politika soudržnosti a strukturálních fondů	76
10.3	Politika soudržnosti po roce 2020	78
11	VNĚJŠÍ ČINNOST EU.....	81
11.1	Historie vzniku Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP).....	81
11.2	Současnost ve SZBP	83
12	ČESKÁ REPUBLIKA A EU, ČLENSTVÍ V EU (GENEZE)	86
12.1	Cesta České republiky do Evropské unie	86
12.1.1	Období 1992-1996	87
12.1.2	Období 1996-2008	88
12.2	České předsednictví 2009 a doba po... (budoucí 2022).....	90
13	SHRNUTÍ, NOVÉ SMĚRY V EU V 21. STOLETÍ.....	96
13.1	Pojmy, instituce, nové vykročení EU	97
13.2	Evropská unie nyní a po roce 2021	103
	LITERATURA	105
	SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY	107
	PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....	117

ÚVODEM

Vážené studentky, vážení studenti,

právě jste otevřeli text, který by Vám měl být oporou při studiu předmětu Evropská unie. Kurz Evropská unie je povinnou součástí bakalářského studia v programu Veřejná správa a sociální práce. Evropská unie je do studijního programu zařazena do 2. semestru denní i kombinované formy studia. Kurz je akreditován a je zaměřen na studium změn v procesu integrace Evropy po druhé světové válce. Kurz si neklade za cíl vyčerpávajícím způsobem představit EU, jeho cílem je vytvořit solidní obraz o procesu integrace, o vzniku, postupném formování a etapizaci EU až do podoby, jak ji známe dnes. Důraz je kladen na seznámení se s institucemi Evropské unie, s jejich funkcemi a pracovními náplněmi. Obsahem je i stručné podchycení legislativní oblasti, rozbor vybraných politik EU, analýza čtyř svobod, dále otázky měnové politiky a budování měnové unie. Nemalá pozornost je věnována také fázi aktivní integrační politiky ve vztahu k státům střední a východní Evropy, procesu přestavby institucí EU. Kurz se také zaměří na současné problémy EU – rozšiřování EU, přijetí Ústavy EU, na otázky vnějších hranic, bezpečnostní politiky, nezaměstnanosti apod.

Záměrem celého kurzu je seznámit studenty 1. ročníku oboru VSSP s genezí vývoje jednoho z největších integračních uskupení, která vznikla po druhé světové válce v Evropě, a to Evropské unie – Evropského společenství. Problematika vzniku, postupného utváření a dalšího formování EU je obsahem studia mnoha studijních oborů, proto jsme ji také zařadili do našeho studijního programu. Jako země, která je součástí celého uskupení, je na nejvyšší nutné se s problematikou EU seznámit.

Součástí Vašich studijních povinností bude také zpracování krátké seminární práce v rozsahu cca 9 – 10 tis. znaků na Vámi zvolené téma, týkajícího se uvedeného problematiky.

V průběhu Vašeho studia jsme připraveni průběžně s Vámi konzultovat jednotlivé problémové okruhy. V době moderních informačních technologií není nutné stanovovat pevné termíny konzultačních hodin, ale prostřednictvím mailové korespondence si domluvit termín, který bude vyhovovat oběma stranám.

Přeji Vám příjemné chvíle strávené při studiu sledované problematiky.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Vážené studentky a vážení studenti,

Studijní text nazvaný Evropská unie je vyhotoven tak, abyste získali solidní, i když s ohledem na omezené možnosti, znalosti o Evropské unii, jejím fungování v současnosti i o době před jejím vznikem. Text materiálu je rozdělen do přednáškových modulů, vcelku text zahrnuje výuku jednoho semestru. Pro Vaši snadnější orientaci v textu Vám uvádíme seznam názvů jednotlivých přednáškových modulů, v závěru materiálu najdete také odkazy na literaturu a další zdroje, které Vám pomohou při samostudiu, část odkazů najdete již v samotném textu jednotlivých kapitol. Mějte na paměti, že materiál přináší základní, ale nosné informace, které lze vlastním studiem dále precizovat a prohlubovat.

1. Historický kontext – Integrační procesy v Evropě po 2. světové válce (válkou rozdělená Evropa).
2. Geneze integračních procesů, teorie integrace po 2. světové válce, stupně integrace.
3. Orgány a instituce Evropské unie a jejich působnost (Rada EU, Evropská komise, Evropský parlament, Evropská rada, Evropský soudní dvůr, Evropský účetní dvůr, Evropská centrální banka, Hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů).
4. Politiky EU- obecná charakteristika, vznik a formování, jejich působnost.
5. Vybrané politiky EU (Vnitřní trh).
6. Čtyři svobody – volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.
7. Další politiky- volný pohyb poznatků, hospodářská politika EU.
8. Měnová a devizová politika, společná měna.
9. Politika zaměstnanosti.
10. Politika soudržnosti, evropské strukturální fondy.
11. Vnější činnost EU (zahraniční a bezpečnostní politika EU, rozvojová a humanitární pomoc, Evropská politika sousedství).
12. Česká republika a EU, členství v EU (geneze).
13. Shrnutí, nové směry EU v 21. století.

Studijní materiál vám tak pomůže proniknout do problematiky, která je nejen nová, ale také stále prochází dalšími změnami. V textu je vytvořen prostor, abyste si samostudiem literatury svůj obzor dále rozšířili dle svých zájmů, potřeb i možností. Materiál je proto doplněn odkazem na seznam literatury a pramenů. Jistě vám nesdělují nic nového, když uvádím, že skripta nejsou tím jediným zdrojem informací o sledované problematice. V současné době je již knižní trh dostatečně zásobený množstvím kvalitní literatury, a to i zahraniční proveniencí, která se problematikou Evropské unie zabývá v širším či užším spektru zájmů, podrobněji či jen orientačně.

1 HISTORICKÝ KONTEXT – INTEGRAČNÍ PROCESY V EVROPĚ PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE – VÁLKOU ROZDĚLENÁ EVROPA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem daného modulu je vytvoření jednoduché časové posloupnosti procesu integrace, který byl zahájen počátkem 50. let vznikem Evropského sdružení uhlí a oceli. Nejde zde o detailní rozbor, ale o vytvoření jakési osnovy jednotlivých významných kroků, kterými je proces integrace a rozšiřování Evropy utvářen a doprovázen.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly získáte informace o:

- integračních krocích po roce 1950, o vzniku EUSO, EHS, ESVO, o formách integrace, o významu vzniku integračních uskupení pro členské státy,
- rozmachu integrace v letech 1950 – 1973, o stagnaci v letech 1975 – 1986, o nové dimenzi integrace (noví členové), o přípravách na hospodářskou a měnovou unii.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Evropská společenství, rozšíření ES, stupně evropské integrace, Akt o jednotné Evropě, Maastrichtská smlouva, Amsterodamská smlouva

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium první kapitoly je nutné vyhradit si 50 minut.

1.1 Historie evropské integrace

Začátek procesu evropské integrace, pokud nebudeme brát v úvahu předstupeň v podobě Rady Evropy z roku 1949 (Rada Evropy - mezinárodní organizace, vznikla jako reakce na poválečnou situaci, s cílem spolupracovat při budování Evropy, při ochraně sociálních a

lidských práv a svobod, při podpoře demokratických struktur a v mnoha dalších oblastech. Je také reakcí na projev britského politika W. Churchilla v Curychu v roce 1949, v němž vyzýval k vytvoření Spojených států Evropy. Důležitým dokumentem v historii Rady Evropy je Evropská sociální charta z roku 1961. Česká republika je členem Rady Evropy od roku 1993, Parlament ČR ratifikoval „Chartu“ až v roce 2000), lze datovat podpisem Smlouvy o založení **Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951**. Podpisu smlouvy předcházelo složité období, jehož klima utvářely ekonomické, politické i sociální podmínky poválečné Evropy (po první i druhé světové válce). Cesta k evropské integraci proto nebyla a není jednoznačná a přímočará. Jestliže její tvůrci na samém počátku hovořili především o ekonomické integraci, její dnešní cesta má také podobu politické integrace. A právě tento vývoj znamenal a znamená kvalitativní změnu procesu integrace.

Obavy z politického vývoje a situace, která nastala krátce po skončení 2. světové války, vedlo některé země k dalším aktivitám, příkladem je smlouva, kterou podepsaly Francie, Velká Británie a státy Beneluxu (dohoda o celní unii z roku 1944, v platnost 1948) v Bruselu v roce **1948. Smlouva o hospodářské, sociální a kulturní spolupráci a kolektivní sebeobraně**, jak se nazývala, dala vznik **Západní unii a v roce 1954** se po rozšíření přejmenovala na **Západoevropskou unie (ZEU)**.

Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (1951) – Montánní unie

Právní principy Evropských společenství určují, že smlouvy ES mají nejvyšší platnost a nic s nimi nesmí být v rozporu.

Podpisem **Pařížské smlouvy 18. dubna 1951** bylo vytvořeno **Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)**, smlouva po ratifikaci všemi členy (Francie, Německo, Itálie a státy Beneluxu) vstoupila v platnost 25. července v roce 1952. Cíle tohoto společenství byly politické i ekonomické, směřovaly k vytvoření společného trhu s mnoha surovinami, přičemž zájmem bylo dosáhnout rovnoměrného ekonomického vývoje zainteresovaných zemí. Dalším krokem byla kontrola německého průmyslu, která měla zabránit militarizaci Německa, jako tomu bylo v letech před válkou. Součástí dohody byly také náměty pro další oblasti integrace - pro dopravu, zdravotnictví a zemědělství.

ESUO bylo na svou dobu moderní způsob integrace. Nešlo jen o pouhý seskupení států, důležitá byla forma a hloubka integrace. Smlouva dala vznik centrálním nadnárodním institucím, které přebíraly část pravomocí a kompetencí od jednotlivých členských států, s právem za ně jednat a rozhodovat.

Vysoký úřad - výkonný orgán ESUO, měl na svou dobu veliké pravomoci, vydával rozhodnutí, která byla závazná pro všechny členské státy ESUO.

Rada ministrů - instituce, která kontrolovala činnost Vysokého úřadu. Její vznik byl motivován obavami států Beneluxu z mocenského působení Německa a Francie v ESUO. Snažila se někdy poněkud oslabit příliš silný nadnárodní vliv Vysokého úřadu.

Společné shromáždění - mělo sice úlohu demokratické instituce, ale v dané době nemělo příliš veliké pravomoci, jeho role byla pouze poradní, s možností vyjádřit nedůvěru Vysokému úřadu, jeho členové nebyli voleni, ale pouze kooptováni národními parlamenty.

Soudní dvůr – řešil spory mezi členskými státy ESUO, mezi orgány Společenství a mezi členy a orgány ESUO.

Evropské společenství uhlí a oceli představovalo integrační seskupení států s tzv. sektorovou integrací, která nezahrnovala veškerá odvětví hospodářství. Přestože se zpočátku zdálo, že tento typ integrace je pro veškeré zainteresované státy výhodný, koncem 50. let začaly členské státy prosazovat více své národní zájmy nad zájmy Společenství.

ESUO i tak představovalo významný politický úspěch, který se v několika dalších měsících nedařilo opakovat. Příkladem je neúspěšný pokus vytvořit tzv. **Evropské obranné společenství (1954)**, jehož cílem byla snaha získat kontrolu nad obnovenou vojenskou silou Německa. Selhal také pokus o vytvoření **Evropského politického společenství**, ačkoli za jeho existenci se zasazoval také R. Schumann. Přes oba nezdařené pokusy o vytvoření obou společenství přetrvávala myšlenka na postup v integraci, odlišnost bylo možné zaznamenávat pouze v pojetí způsobu integrace – střetávala se koncepce národní s koncepcí nadnárodní, koncepce ekonomická s koncepcí prosazující zájmy politické. Krokem vpřed byla mezivládní konference v Messině v červnu v roce 1955, na níž se ministři zahraničních věcí ESUO vyjádřili pro ekonomickou formu integrace ve směru postupného budování celní unie, vnitřního trhu, ve využití atomové energie a uchování, či spíše posilování existence společných institucí. V následujících dvou letech se podařilo uvedené myšlenky postupně naplňovat, což přispělo v roce 1957 k uzavření dvou významných smluv - **Smlouvy o Evropském společenství pro atomovou energii (Euratom) a Smlouvy o Evropském hospodářském společenství**. Obě smlouvy byly podepsány 25. března v roce 1957, následně ratifikovány parlamenty Šestky a 1. ledna 1958 vstoupily v platnost. Obě smlouvy jsou také označovány podle místa podpisu jako **Římské smlouvy**.

Smlouva o Evropském hospodářském společenství (EHS)

(znění smlouvy bylo v roce 1993 změněno na Smlouvu o založení Evropského společenství) byla postavena na nadnárodních principech jako ESUO, rozdíl spočíval v tom, že zahrnovala v procesu integrace všechny ekonomické oblasti, všechny principy integrace, směřovala k vytvoření společného trhu, což znamenalo postupné odstraňování cel. Smlouva usilovala o harmonizaci ekonomik členských států, s cílem zlepšit životní úroveň obyvatel Společenství. Naproti tomu však zřizovala Evropský sociální fond, jehož cílem bylo pečovat o zaměstnanost a sociální politiku členských zemí, a Evropskou investiční banku, která měla členským státům pomáhat financovat projekty a investiční akce. Smlouva také přijala řadu zásad, které měly dopomoci k vytvoření společného trhu (umožnění volného pohybu zboží, zavedení společné obchodní politiky, vytvoření celní unie, vytvoření společného vnitřního trhu – tzv. čtyři svobody – nejen volný pohyb zboží, ale osob,

služeb a kapitálu, uvést v život společnou zemědělskou politiku, připravit legislativu tak, aby bylo zajištěno řádné fungování společného trhu, koordinovat hospodářské politiky členských států atd.)

Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom)

účelem smlouvy bylo koordinovat výzkum atomové energie, hospodaření s atomovou energií, ochrana před zneužitím atomového jádra. Významnou roli si ve společenství prosazovala především Francie, která rozvíjela program mírového využití atomové energie. Její představy však narážely na individuální zájmy jednotlivých členských států Společenství.

Slučovací smlouva (1965)

Pro úspěšné fungování obou nových nadnárodních „Společenství“ bylo nutné vytvořit také institucionální rámec, podobný tomu, který již fungoval v rámci ESUO. Jednalo se o Komisi, nadnárodní instituci, která svými pravomocemi byla obdobou Vysokého úřadu ESUO, dále o Shromáždění, Radu ministrů a Soudní dvůr. Vzniklá tři evropská společenství byla řízená samostatnými orgány a institucemi. Pouze Soudní dvůr a Shromáždění byla společná. Za těchto okolností jednání členských států (stejných u všech Společenství) byla složitá. Proto se členské státy dohodly na sloučení všech tří Komisí a Rad do jediné Komise ES a jediné Rady ES, Shromáždění a Soudní dvůr zůstával společné. Slučovací smlouva z 8. dubna 1965 sice sjednotila instituce a tím výrazně zjednodušila byrokratický aparát, ale neznamenala automaticky sloučení Společenství v jedno. Z mezinárodně právního hlediska zůstávají jednotlivá společenství na základě svých smluv samostatná. Smlouva vstoupila 1. července 1967 v platnost.

Evropské sdružení volného obchodu (ESVO /EFTA) - Stockholmská smlouva (1960)

Vytvoření EHS se stalo předmětem zájmu některých zemí, které se nemohly, anebo nechtěly, připojit k filozofii stávajícího integračního procesu. Jedna z nich – Velká Británie – např. odmítala nadnárodní charakter integrace a nadále zůstávala na své pozici národní ekonomiky a uchování si své nezávislosti a samostatnosti. Odlišnost se také projevovala v navrhované koncepci zóny volného obchodu, která se měla týkat pouze průmyslových výrobků, ale nikoli zemědělských. Návrh byl vcelku akceptován např. Německem, Belgií a Lucemburskem, ale tvrdě odmítnut Francií. Velká Británie se snažila svůj návrh na vytvoření zóny volného obchodu prosadit u zemí ESUO v letech 1956 -1958. Návrh však v době, kdy se připravovaly země Šestky na vytvoření celní unie, nenašel ohlas.

V. Británie získala na svou stranu Dánsko, Švédsko, Norsko, Portugalsko, Švýcarsko a Rakousko, později také Island, Lichtenštejnsko a Finsko. Vzhledem k hodně odlišné skupině zemí bylo sdružení možné budovat jen na principu mezivládní spolupráce. Dohoda byla podepsána 4. ledna 1960 a ještě v témže roce všemi zainteresovanými zeměmi ratifikována.

Ačkoli Velká Británie s několika dalšími státy uvedla v život ESVO, již v následujícím roce podala spolu s Dánskem a Irskem žádost o vstup do EHS. Vedlo ji k tomu několik důvodů - dekolonizační proces oslabil mocenské pozice V.B., tlak USA na V.B., aby vstoupila do evropských struktur, a nakonec také hospodářské úspěchy zemí EHS. Proti vstupu Velké Británie se však postavila Francie v čele s francouzským prezidentem generálem de Gaullem. K tzv. prvnímu odmítnutí došlo v roce 1963, druhé odmítnutí vyjádřila Francie v roce 1967. Navíc se počátkem 60. let začal měnit postoj Francie ke způsobu integrace, začala měnit názor na přínos nadnárodní integrace v prospěch mezivládního postupu, což prezentovala v návrhu na vytvoření „Evropy států“. Prezident de Gaulle prosazoval nedotknutelnost a nedělitelnost suverenity země, ale přitom využíval výhod společné zemědělské politiky. Francie také odmítala hlasovat o některých otázkách tzv. kvalifikovanou většinou, protože se obávala, že bude v některých otázkách přehlasována a trvala při hlasování na principu jednomyslnosti. Odmítla v červnu 1965 jednání o zemědělské politice, odvolala svého ministra zahraničí ze zasedání Rady ministrů.

Kroky Francie vyvolaly v EHS krizi, jednání nemohla pokračovat. Bojkot Francie byl nazván jako „politika prázdné židle“ a trval sedm měsíců. Francie nakonec prosadila při jednáních právo veta (dohodu o nedohodě), což umožnilo nepřijmout žádné rozhodnutí, pokud nějaká země cítila ohrožení svých zájmů. Výsledkem tohoto kompromisu bylo dosažení dohody, která se zapsala do historie EHS jako tzv. Lucemburský kompromis (29. ledna 1966) – v podstatě státy jednájí tak dlouho, až se dohodnou. Přijetí lucemburského kompromisu znamenalo i změny ve fungování nadnárodních institucí, změnilo postavení Komise a Rady ministrů. Komise ztratila své dosavadní postavení jakési evropské vlády a nejprve, před jednáním Rady musela konzultovat veškeré návrhy, aby zabránila jejich zablokování. Tím se také celý integrovační proces značně zpomaloval a komplikoval, krize v ES se tak prohlubovala.

V sedmdesátých letech a počátkem let osmdesátých 20. století byla navíc situace v ES ještě více poznamenána hospodářskou krizí, ropnými šoky (1973,1980), stagnací – období tohoto stavu ekonomiky bylo charakterizováno jako období tzv. **eurosklerózy**.

1.1.1 SEVERNÍ ROZŠÍŘENÍ ES (PRVNÍ) 1973

Smlouva o EHS počítala s vytvořením celní unie nejpozději v roce 1970. Podmínky ovšem byly splněny o několik měsíců dříve a již v červenci v **roce 1968 byla celní unie dokončena**. V praxi to znamenalo, že se zde obchodovalo mimo ES podle společného celního sazebníku, cla a kvóty mezi členskými státy byly zrušeny. Po rezignaci prezidenta de Gaulla roce 1969, který byl hlavním odpůrcem dalšího rozšiřování ES, se úřadu prezidenta ujal Georges Pompidou. Jeho postoj k další integraci Evropy byl naprosto opačný, svůj souhlas s přistoupením Velké Británie a Severního Irska, Dánského království, Irské republiky a Norska vyjádřil podpisem přístupové smlouvy **22. ledna v roce 1972**. V následujícím roce se ES rozšířila vstupem tří zemí, Norsko v referendu nakonec vstup odmítlo z

obavy o rybnářství a zemědělství. Svě kontakty s ES však upravilo podpisem dohody o volném obchodu v květnu 1973. Rok 1973 se tak stal rokem **prvního rozšíření ES** – z Šestky se tak stala **Devítka**.

Přes řadu problémů, kterými integrační proces procházel, podařilo se v rámci ES dosáhnout dohody o posílení vlivu některých institucí ES, byla **zavedena společná obchodní politika**, začátkem 60. let se podařilo zavést **společnou zemědělskou politiku** a na **summitu v Haagu v prosinci 1969** byly znovu stanoveny priority v podobě budování měnové unie, v zahraniční politice a v otázkách finančních.

V roce 1970 byla podepsána tzv. **Lucemburská dohoda** o finanční soběstačnosti Společenství (přechod na financování z vlastních zdrojů) a posílení rozpočtové pravomoci Evropského parlamentu, na tuto dohodu navázala tzv. **Bruselská smlouva z července 1975**, která potvrdila finanční vliv Evropského parlamentu a vytvoření **Účetního dvora ES** (pro kontrolu příjmu a výdajů). Veškeré tyto iniciativy lze shrnout pod společného jmenovatele – aktivity ES.

Členské státy ES svůj zájem soustředily na měnovou integraci, mj. i pro zajištění fungování společné zemědělské politiky. Na jaře roku 1970 se sešla Rada ministrů ES, která dále rozpracovala závěry haagského summitu a vyzvala k dalším aktivitám ve směru rozvoje a prohloubení integrace. V této souvislosti vznikla zpráva, jejímž autorem byl lucemburský ministr financí **P. Werner**, týkající se možnosti **zavedení společné měny**. Zpráva byla přednesena v říjnu 1970 a počítala s několika etapami budování měnové unie. S principy postupného přechodu na společnou měnu nebyly členské státy ES nadšeny, nakonec státy od projektu ustoupily. Příčinu tehdejšího odmítnutí lze spatřovat hned v několika bodech: Zpráva byla na svou dobu až příliš ambiciózní, a především Společenství na přechod na společnou měnu nebylo zdaleka připraveno, státy neměly stabilizované směnné kurzy a nemalý podíl na hospodářské situaci měly dopady ropné krize.

Další část haagského summitu v otázce zahraničně-politické spolupráce rozpracovala druhá zpráva nazvaná **lucemburská** nebo také **Davignonová zpráva** (podle jejího autora) přijatá na summitu v říjnu 1970. Její snahou bylo posílit vzájemnou spolupráci členských států ES v oblasti **zahraniční politiky**, součástí materiálu byl také návrh na vytvoření Evropské politické spolupráce, která měla vést k četnějšímu setkávání ministrů zahraničí, případně šéfů vlád a států. Vzhledem k pozitivnímu přínosu setkání šéfů států a vlád v roce 1969 bylo svoláno jejich setkání znovu na rok 1972 do Paříže, další na rok 1974. Výsledkem těchto aktivit bylo založení tradice a vytvoření institutu těchto summitů – **Evropské rady**.

Pro další institucionální vývoj ES měl veliký význam červen 1979, kdy se konaly první přímé volby do Evropského parlamentu, které znamenaly odstranění tzv. demokratického deficitu.

1.1.2 DALŠÍ ROZŠÍŘENÍ ES (DRUHÉ A TŘETÍ) 1981, 1986

Krátce po tzv. prvním rozšíření ES v roce 1973 se o členství v Evropském společenství opakovaně začalo ucházet Řecko, později také Španělsko a Portugalsko. Řecko podalo přihlášku v červnu 1975, v březnu 1977 Portugalsko a v červenci 1977 Španělsko. Přístupová smlouva o vstupu Řecka byla podepsána v roce 1979, na jejím základě **se Řecko stalo v pořadí již desátým členem v lednu 1981. Španělsko a Portugalsko se staly členy ES od ledna 1986.** Evropské společenství tak změnilo počet svých členů z desíti na dvanáct. Vstup nových tří členů a rozšíření ES směrem jižním neznamenalou pouhé rozšíření teritoria ES, ale také řadu nových kroků a rozhodnutí. Tři nové členské země svou hospodářskou úroveň daleko zaostávaly za stávajícími zeměmi. Jejich vstup znamenal zvýšené finanční nároky na fondy ES - na Evropský sociální fond a na Evropský fond regionálního rozvoje, jejichž cílem bylo alespoň částečně odbourat velké rozdíly v hospodářské a sociální úrovni stávajících a nových zemí ES. Jižní rozšíření však také přineslo ES mnoho pozitivního, především nové obchodní vazby a kontakty na země Afriky a Latinské Ameriky.

1.1.3 JEDNOTNÝ VNITŘNÍ TRH, JEDNOTNÝ EVROPSKÝ AKT

Společný trh, který podle zadání Římské smlouvy měl být výsledkem postupujícího integračního procesu, v podstatě neexistoval. Rozhodnutí ukončit tento stav bylo přijato v roce 1985 v podobě doporučení Evropské Rady dokončit vnitřní trh do konce roku 1992, vytvořit prostor bez vnitřních hranic - tzn. docílit volného pohybu, osob, zboží, služeb a kapitálu. Pro nového předsedu Evropské Komise J. Delorse se tato záležitost stala prvořadou. Snahou J. Delorse bylo „ozdravit“ ES, posílit jeho nadnárodní charakter, zlepšit pozici Komise, rozšířit spektrum integrace i do dalších oblastí, a především posunout integrační proces k dalšímu stupni – Hospodářské a měnové unii.

Pod vedením místopředsedy Evropské komise a také britského komisaře pro obchod lorda Arthura Cockfielda vypracovala a **předložila Komise 14. června 1985 dokument – Bílou knihu nazvanou „Dokončení vnitřního trhu“** (někdy také nazývána Cockfieldova bílá kniha). V předložené zprávě byly analyzovány příčiny pomalého postupu při budování společného trhu, vypracován program dalšího postupu, uveden seznam téměř 300 legislativních opatření (překážky materiální, technické a daňové), které musely všechny členské státy přijmout, aby mohl být splněn konečný termín dokončení společného trhu bez hranic, a to leden 1993.

Ve stejnou dobu, kdy byla podepsána Bílá kniha o vnitřním trhu, byla také podepsána v Schengenu **Schengenská dohoda (1985)** o vytvoření tzv. **schengenského prostoru**. Státy, které ji tehdy podepsaly (Německo, Belgie, Francie, Lucembursko a Nizozemí) se mezi sebou dohodly na zrušení kontrol osob na vnitřních hranicích, sladění vízové a azylové politiky a dalších podmínkách, které měly zjednodušit pohyb osob na hranicích. (pozn. O dohodě podrobněji v dalších částech materiálu).

Pro realizaci celé koncepce jednotného vnitřního trhu bylo nutné vytvořit tolik potřebný právní rámec. Vyžádal si mj. i zásah do znění stávajících zakladatelských smluv ES. Přetrvávající nesoulad mezi jednotlivými členskými státy si vynutil svolání mezivládní konference na úrovni ministrů zahraničních věcí, která zahájila jednání v Lucemburku v září 1985 a ukončila na summitu v Bruselu 16. - 17. prosince 1985. Výsledkem summitu se stal dokument nazvaný **Jednotný evropský akt (JEA)** někdy také uváděný jako **Akt o jednotné Evropě**. Dokument byl podepsán 7. února 1986 a po ratifikaci členskými zeměmi ES **vstoupil platnost 1. července 1987**.

Jednotný evropský akt - materiál obsahoval řadu článků, které pozměňovaly dosavadní znění Smluv o ESUO, EHS a EURATOMU a formuloval úkoly ES pro další integrační období:

- hovoří se zde o přetvoření Evropských společenství na Evropskou unii,
- oficiálně vzniká instituce **Evropská rada**, která se stává součástí primárního práva, jako vrcholného orgánu ES/EU, zdůrazňuje se význam summitů,
- posiluje se funkce **Evropského parlamentu**, rozšiřuje se o tzv. proceduru spolupráce, spolupodílí se na přípravě legislativy,
- smlouva podporuje hlasování kvalifikovanou většinou (vzhledem k počtu členů je to cesta k jednoduššímu schvalování) na úkor jednomyslnosti (i ta je v určitých případech zachována),
- v zájmu urychlení legislativního procesu v otázkách tzv. volného pohybu čtyř svobod bylo rozhodnuto hlasovat v Radě na základě kvalifikované většiny,
- členské státy se také přihlásily ke sblížování hospodářských a měnových politik (poprvé se hovoří o hospodářské a měnové unii),
- JEA oficiálně zařadil do smlouvy rozšíření dosavadního pojetí sociální politiky a zavedení politiky směřující k posilování ekonomické a sociální soudržnosti, zaměřil se takto na zmenšování nerovnoměrností mezi regiony, prostřednictvím tzv. Strukturálních fondů,
- doplňuje hospodářské politiky o nové obory – podporu výzkumu a technického vývoje a o ochranu životního prostředí,
- nově formuluje úkoly zahraniční politiky s cílem hájit společné zájmy,
- JEA také zřídil **Evropský soudní dvůr prvního stupně** (Soud první instance) a rozšířil tím působnost **Evropského soudního dvora**,
- směřuje k vytvoření jednotného vnitřního trhu – rozsáhlého ekonomického prostoru bez vnitřních hranic - do konce roku 1992, tím se také po roce 1995 vytvořil trh s 15 zeměmi a s více než 370 mil. obyvatel,
- Aktem o jednotné Evropě byla také právně zakotvena idea Evropské politické spolupráce – později základ druhého pilíře Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU.

1.2 Na cestě k Evropské unii (EU)

Přijetí Aktu o jednotné Evropě vyřešilo řadu problémů při budování jednotného trhu, otevřeným problémem nadále zůstávala reforma financí. Komise, kterou v dané době vedl J. Delors, přijala v Bruselu v roce 1988 opatření, která měla pomoci při reformě financí, mj. také docílit snížení nákladu na společnou zemědělskou politiku. Materiál je znám jako **Delorsův balík I. (1988)**.

Dalším aktem bylo přijetí **Charty základních sociálních práv pracujících v roce 1989** (kromě Velké Británie).

Kroky k vytvoření hospodářské a měnové unie a stanovení časového harmonogramu představovala **Delorsova zpráva z roku 1989**.

Pád berlínské zdi (1989) a **sjednocení Německa v roce 1990 (3. října)**.

Evropské asociační dohody mezi ES a ČSFR, Maďarskem a Polskem (16. prosinec **1991**).

Jednání mezi ES a zeměmi EFTA vyústila v navázání užší spolupráce a vytvoření **Evropského hospodářského prostoru (EHP)**, a to od 1. ledna **1994**.

Předsednická země – Nizozemsko – předložilo v červnu 1991 předběžný návrh a po té Návrh smlouvy o Evropské unii, v níž vytvářelo systém tzv. pilířů.

V listopadu 1991 předložila Komise na mezivládní konferenci tzv. **Delorsův balík II**, v němž se opět hovoří o podpoře finanční reformy ES, zvýšení významu strukturálních fondů. Jednání mezivládní konference ukončilo zasedání Evropské rady v nizozemském **Maastrichtu v prosinci 1991**. Materiál vešel ve všeobecnou známost jako tzv. **Maastrichtská smlouva**. Celý text byl **podepsán** v únoru v roce **1992** a vstoupil v **platnost v listopadu 1993**.

1.2.1 SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII – MAASTRICHTSKÁ SMLOUVA

Smlouva vytvořila právní základ fungování Evropské unie, jejíž součástí se stala všechna Společenství (ESUO, EHS a EURATOM), která tvořila tzv. první pilíř ze tří pilířů EU, další dva mezivládní pilíře – Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP) a Spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí (JaV) – dohromady tato struktura tří pilířů vytvářela tzv. Maastrichtský chrám. Smlouva o EU prvním pilířem podtrhovala supranacionální (nadnárodní) charakter Společenství, přičemž druhý a třetí pilíř EU, navazující na Schengenskou dohodu, si zachovaly mezivládní princip rozhodování.

Tzv. Tři pilíře EU

Evropské společenství	Společná zahraniční a bezpečnostní politika	Policejní a justiční spolupráce
Společná zemědělská politika Hospodářská a měnová unie Celní unie a Společný trh Společná obchodní politika Regionální a strukturální politika Dopravní politika Sociální politika Schengenský prostor Občanství EU Vědecko-výzkumná politika Politika hospodářské soutěže Ekologická politika Politika ochrany spotřebitele Vzdělání a Kultura Společná rybolovná politika Azylová a přistěhovalecká politika	Zahraniční politika: Spolupráce v zahraniční politice Dodržování míru Volební pozorovatelé Lidská práva Demokracie Rozvojová pomoc Bezpečnostní politika: Evropská bezpečnostní politika Evropské síly rychlé reakce Odzbrojování	Pašování drog a obchod se zbraněmi Obchod s lidmi Terorismus Zločiny proti dětem Organizovaný zločin Korupce

První část Maastrichtské smlouvy rozšířila právo a kompetence Společenství, posílila také pravomoci některých institucí, především Evropského parlamentu, název smlouvy o založení EHS byl změněn na **Smlouvu o založení Evropského společenství (SES)**. Nový název měl více a lépe odpovídat nově pojatému charakteru smlouvy.

Další část smlouvy zahájila novou etapu budování Hospodářské a měnové unie – HMU, přičemž zavázala tehdejší členy EU, aby země zahájily práce na projektu společné měny, s platností od ledna 1999.

Ve smlouvě se také definoval pojem občanství EU – vycházelo se z koncepce volného pohybu osob, z možnosti zachování či potvrzení práv – hledání práce na území EU, volného usazování tam, kde mám práci, zachování sociálních výhod, možnosti být zvolen a volit do EP a orgánů místní samosprávy atp.

Druhá část Maastrichtské smlouvy má politický akcent. Doplňuje dosavadní systém smluv Společenství dotvořením dvou mezivládních politických pilířů – SZBP (druhý pilíř) a JaV (třetí pilíř).

Smlouva byla poprvé rozšířena **Protokolem o sociální politice**, jehož cílem bylo a je zvýšit ochranu pracujících. Protokol odmítla Velká Británie, která si vynutila udělení výjimky, kterou změnila až v roce 1998, kdy se k Protokolu přihlásila.

Smlouva o Evropské unii – Maastrichtská smlouva – nabyla účinnosti 1. listopadu 1993, a to po komplikovaných rozhovorech ve Francii, Dánsku, Německu a ve Velké Británii.

1.2.2 ČTVRTÉ ROZŠÍŘENÍ ES – EVROPSKÉ UNIE 1995

Evropská unie v době svého vzniku sdružovala dvanáct členů. Počet zemí, které se ucházely o členství, byl poměrně rozsáhlý, ovšem podmínky splňovalo jen několik. Opět se opakovala situace s Norskem. To sice znovu projevilo zájem o vstup do EU, referendum v roce 1994 však vyznělo negativně a Norsko se k EU nepřipojilo. V roce 1995 se tak Evropská unie rozšířila jen o tři nové členy - **Finskou republiku, Švédské království a Rakouskou republiku. Z dvanáctky se stala „Patnáctka“.**

1.2.3 AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA

Mezivládní konference (1996-1997), která vyústila v tzv. **Amsterodamskou smlouvu**, se zaměřila na revizi Maastrichtské smlouvy – Smlouvy o EU, Smlouvy o ES a dalších aktech. Již při podpisu „Maastrichtu“ se členské státy dohodly na úpravě a doplnění dosavadního textu. Při přípravě mezivládní konference se počítalo se zařazením těchto bodů – **příprava států na přijetí jednotné měny, příprava na rozšíření EU a na otázky rozpočtové. Smlouva také rozšířila dosavadní text smlouvy o EU o další dva významné body:**

- chápání Unie jako prostoru svobody, bezpečnosti a práva,
- postupné vymezování společné obranné politiky.

Jednání konference bylo zahájeno v březnu roce 1996 v Turíně, pokračovalo v prosinci v roce 1996 v Dublinu až po závěrečný summit v Amsterdamu ve dnech 16. - 17. června 1997. **Smlouva byla podepsána zástupci jednotlivých zemí v říjnu 1997, v platnost vstoupila 1. 5. 1999 po ratifikaci jednotlivými členskými zeměmi.**

Amsterodamská smlouva především reagovala na změny, ke kterým v Evropě docházelo. Proto do dosavadního textu vnesla některé úpravy, doplňky, ale i změny. Provedla přečíslování jednotlivých kapitol Smlouvy o ES, naopak ponechala členění do tří pilířů. K významné změně patřilo **převedení vizové, azylové a přistěhovalecké politiky z třetího pilíře do prvního.** Do textu smlouvy byla začleněna Sociální charta, kterou přijala také Velká Británie. Smlouva také „provedla“ řadu opatření v oblasti zaměstnanosti, sociální politiky, politiky ochrany životního prostředí.

Velmi zajímavou inovací bylo zavedení tzv. **konstruktivní neúčasti** – *v praxi to znamenalo, že členský stát, který při jednomyslném hlasování nesouhlasil s určitým návrhem v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, se zdrží hlasování, tím neblokuje ostatní státy v hlasování a jednání se stává průchodnějším.*

Amsterodamská dohoda zavedla novou funkci Vysokého zmocněnce pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, spojila tuto funkci s funkcí Generálního tajemníka Rady s cílem dodat této politice vyšší důležitosti.

Předpokládaná a požadovaná reforma institucí EU, v reakci na připravované rozšíření, se však nekonala. Tento problém vyřešila až Smlouva z Nice.

V průběhu příprav Amsterodamské smlouvy byl také přijat dokument nazvaný **Agenda 2000**, který obsahoval formulace o připravovaném rozšíření Unie o země střední a východní Evropy a Středomoří, zahrnoval program reforem jednotlivých politik (zvláště oblast společné zemědělské politiky, politiky hospodářské a sociální soudržnosti) a stanovení finančního rámce na období let 2005-2006.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

Zpracujte krátkou seminární práci v rozsahu cca 9 – 10 tis. znaků na zvolené téma. Při jejím zpracování se orientujte na využití domácích i zahraničních zdrojů tak, abyste situaci v naší zemi mohli konfrontovat s jejím řešením v některé evropské zemi.

Seminární práce bude součástí klasifikace a požadavkem k vykonání zkoušky, seminární práci odevzdáte před termínem zkoušky.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola se zaměřila na genezi vzniku jednotlivých integračních seskupení, která stála na počátku celého procesu vzniku a formování dnešní podoby Evropské unie. Seznamuje také s okolnostmi, které vedly ke vzniku Společenství, s formami integrace, s podmínkami, které si jednotlivé země kladly při postupu integrace, s osobnostmi, které měly zásluhu na vzniku integračních uskupení, až po vznik Evropské unie. Zároveň se zde čtenář dovídá o mnoha problémech a komplikacích, které poválečný proces doprovázely a zpomalovaly. Závěrečný oddíl kapitoly ukazuje na nutnost přestavby institucí i změn v celkové filozofii integrace na konci 20. století.

2 GENEZE INTEGRAČNÍCH PROCESŮ, TEORIE INTEGRACE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE, STUPNĚ INTEGRACE

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Záměrem kapitoly je seznámit studenty s integračními snahami, které se objevily v závěru 2. světové války, s pokusy integrovat Evropu – ekonomicky, politicky..., soustředí se především na teoretickou bázi, snahou vysvětlit některé pojmy, představit stupně integrace a rozličné integrační teorie, jejich odlišnosti, vzájemné souvislosti a návaznost. Účelem je najít nejen odlišnosti v chápání integrace, ale i sjednocující prvky a cíle, proč k integračním snahám docházelo a stále jsou podporovány.

CÍLE KAPITOLY

Cílem je objasnit pojmy, které jsou spojeny s procesem integrace, určit rozdíly mezi jednotlivými formami integrace, určit rozdíly mezi jednotlivými stupni integrace, získat také lepší teoretické znalosti o procesu integrace a v neposlední řadě také vysvětlit motivace jednotlivých ekonomik k aktivním a negativním snahám integrovat Evropu.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

K prostudování této kapitoly Vám postačí 40 minut soustředěného času.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Integrace, stupně integrace, spolupráce, nadnárodní integrace, mezivládní integrace

2.1 Základní pojmy integrace

Různé integrační teorie i procesy mají z hlediska vývoje ekonomik i společnosti svůj význam a své postavení. Přestože se s integračními snahami, projevy, a především dopady

v současném globalizovaném světě stále setkáváme a žijeme v nich, mnozí z nás si je nedovedou vysvětlit, zdůvodnit, a ani mnohdy postřehnout. Na straně druhé však, i přes dlouhodobý proces postupující integrace v různých podobách a formách, nemůžeme konstatovat, že současná ekonomická integrace již tvoří celkový obraz mozaiky všech integračních procesů. A to je dokladem variability integrace – její **šíře i hloubky**.

Na základě tohoto pojetí můžeme uvažovat ve zjednodušené interpretaci chápání integrace jako o tzv. **globálním rozměru (ekonomické) integrace** (nedokončený proces integrace, založený především na globalizaci a liberalizaci světového obchodu a ekonomiky) a o tzv. **regionálním procesu (ekonomické) integrace** (zde např. na úrovni Evropy, pozvolné a postupné spojování již existujících celků – národních ekonomik – v celky větší, jejich vzájemné propojování, dané souhlasem těchto celků – zemí).

Mezinárodní ekonomická integrace je obrazem (výsledkem) procesu již zmíněného propojování národních ekonomik v nadnárodní ekonomický (hospodářský) prostor s těsnějšími vztahy a vazbami.

Světová ekonomika je za těchto okolností interpretována jako ekonomický a sociální systém, vytvořený národními státy, které se vzájemně propojily mezinárodními ekonomickými vazbami. A právě vývoj národních ekonomik spolu se světovou ekonomikou dohromady je ovlivněn stále více se prohlubujícími procesy internacionalizace a interdependence ekonomiky.

Internacionalizace je vysvětlována jako proces „postupného a vzájemného prorůstání národních ekonomik ve světové ekonomice“, přičemž jejím působením dochází k dalšímu procesu, a to **interdependenci** – k „vzájemné závislosti národních ekonomik na sobě“.

Integrace – pojem, který se objevuje hlavně po druhé světové válce, v případě evropského sjednocování je pojem chápán jako *sjednocování* některých evropských zemí (např. EU/ES). Státy se vzdávají své suverenity (části) *v prospěch nadnárodních orgánů a institucí*, a to postupně (viz stupně integrace), dochází k posilování nadnárodních kompetencí. Naproti tomu **kooperace** je chápána jako spolupráce států *na základě mezivládní dohody*, na úrovni mezivládní při *posilování suverenity národního státu*. Stupně spolupráce – kontakty, kooperace, integrace.

2.2 Formy integrace

Text v předchozí podkapitole již naznačil, že proces integrace je dlouhodobý a náročný a doposud také není zcela jednoznačně interpretován a vymezen. Pokusíme se proto zhruba vymezit některé jeho formy, bez nároku na úplnost.

Počátky integračních pokusů na počátku 50. let a vznik některých integračních uskupení preferuje odvětvové hledisko, hovoříme o **sektorové integraci** (vertikální), týká se jen jednoho, případně několika odvětví, příkladem je Evropské sdružení uhlí a oceli nebo Euratom.

Další formou je celková **integrace (horizontální)** – příkl. Evropské hospodářské společenství. Tomuto členění je hodně „blízko“ další forma integrace, která může být chápána jako její další varianta, a to integrace částečná, která se týká jen části národního hospodářství, nebo všeobecná (celková) integrace celé ekonomiky země.

Jinou formou je hledisko institucionální, spojeno se vznikem a fungováním institucí, které přebírají vedení. **Mezivládní (intergovernmentální), mezistátní** – preferuje především národní suverenitu jednotlivých států, rozhodování respektuje postoj každého národního státu, jednání se vede na základě vzájemné dohody, např. Evropské sdružení volného obchodu. **Nadnárodní hledisko (supranacionální), nadstátní** – znamená přenesení některých svých kompetencí ze strany státu na nadnárodní orgány a instituce. Tyto rozhodují. Děje se tak na základě předchozího souhlasu daných zemí (např. Evropská společenství, v některých případech EU).

Již dříve jsme hovořili o tzv. **globální integraci** – v rámci celosvětové ekonomiky a **regionální integraci** – v rámci jednoho regionu (např. vznik EU).

Výčet není pochopitelně úplný, ale naznačuje základní linie postupu integrace a s ní prohlubujících se forem a integračních stupňů.

2.3 Stupně ekonomické integrace

V dané části představíme 2 modely ekonomické integrace, které odrážejí stav a vývoj integračních procesů v Evropě po druhé světové válce. První – pětistupňový – je odrazem skutečnosti integrace Evropy na přelomu 50. a 60. let 20. století, představuje tradiční model.

Každý z následujících integračních stupňů má v sobě obsažené vlastnosti nižšího stupně.

- 1) **Pásmo volného obchodu (FTA – Free Trade Area)** – charakterizuje ho nejnižší stupeň integrace, odstranění cel a kvót u členských zemí uvnitř FTA, autonomie v oblasti celní a obchodní politiky vůči třetím zemím, identifikace původu zboží.
- 2) **Celní unie (CU – Customs Union)** – celní území je tvořeno z členských zemí, společná celní a obchodní politika vůči třetím zemím, odstranění cel a necelních bariér mezi členskými státy, není nutné prokazovat původ zboží.
- 3) **Společný trh (CM – Common Market)** – ruší se omezení pro pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu (4 svobody), nic nebrání překračování hranic jednotlivých členských států, možnost převodů finančních prostředků atd., zavedení některých společných politik, zahrnuje období 60.–90. let.
- 4) **Hospodářská unie, Hospodářská a měnová unie (EU – Economic Union, EMU – Economic and Monetary Union)** – hospodářská unie již obsahuje aspekty společného trhu, zájmem není pouze obchodní politika, ale další hospodářské politiky,

dochází k rozšiřování koordinovaných politik, státy předávají své pravomoci v prospěch celku v oblasti monetární a měnové politiky, 90. léta.

- 5) **Politická unie (PU – Political Union)** – má znamenat ukončení procesu ekonomické integrace, vytvoření *unie suverénních států, konfederativní uspořádání, vytvoření federace až po případně unitární stát.*

Druhý model – sedmistupňový – je již odrazem integrace ve skutečné, reálné, současné Evropě. Vícestupňový model lépe vystihuje drobné rozdíly v postupu ekonomické integrace a mnohem precizněji zachycuje kroky směrem k závěrečné fázi. I zde platí již zmíněná slova, že „každý z následujících integračních stupňů má v sobě obsažené vlastnosti nižšího stupně“.

1. **Pásmo (zóna) volného obchodu (FTA – Free Trade Area)** – viz charakteristika tradičního modelu.
2. **Celní unie (CU – Customs Union)** – viz charakteristika tradičního modelu.
3. **Primární hospodářská unie** – postupně zaváděny některé společné politiky, např. zemědělská, obchodní, postupně jsou odstraňovány překážky (normy, předpisy, daně atd.) pro volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovních sil, s tím souvisí současně postupná koordinace dalších politik – soutěžní, sociální, zákonodárství, pracovněprávní předpisy
4. **Rozvinutá hospodářská unie** – v této souvislosti se hovoří o „odstranění překážek neviditelného charakteru“ – v období od pol. 80. let do zavedení jednotného vnitřního trhu k 1. 1. 1993 (SEM – Single European Market).
5. **Formativní hospodářská a měnová unie** – zavedení jednotné měny, implementace společné monetární politiky, měnová stabilita, vytvoření nadstátní centrální banky, ztráta autonomie členských zemí v monetární politice, centrální banka určuje principy měnové politiky. V případě Evropské unie zaveden symetrický model – vytvoření eurozóny – Evropská měnová unie (EMU – European Monetary Union).
6. **Komplexní (úplná) hospodářská a měnová unie** – vysoký stupeň ekonomické integrace, zavádění dalších společných politik (např. společná fiskální), další harmonizace dílčích politik, existence EMU, posilování nadnárodního (supranacionálního) politického principu. V dané časové etapě se země EU v této fázi doposud nenacházejí.
7. **Hospodářská a politická unie** – politická unie, vysoká míra ekonomické integrace, institucionalizované formy viz 5. stupeň tradičního modelu.

2.4 Teoretické přístupy k integraci

Chápání integrace je natolik odlišné, nakolik autorů přistupuje k jejich hodnocení. V celkové sumě různých názorů a přístupů přece jen „vykrytalizovaly“ některé teoretické přístupy, o kterých lze hovořit jako o nejvíce přijatelných. Škála integračních metod a teoretických přístupů je ovlivněna „zachováním či překročením meze národního státu“. Jsou to

přístupy, které posilují úlohu (kompetence) nadnárodních institucí na úkor národních zemí a přístupy, které naopak posilují suverenitu národních států.

Nadnárodní princip (supranacionální) zastává názor, že pouze nadnárodní instituce, postoj, postup usměrní různé odlišné názory jednotlivých států v integračním postupu. Cílem je politická nebo federální unie, nebo federace. Cíl je stejný, jen cesty (nástroje a prostředky) k cíli se mohou lišit.

V nadnárodním principu se uplatňuje přístup **federalismu** – stát není schopen zabránit střetům a konfliktům, proto podporováno vytvoření nadnárodních center, vybudování federálního právního rámce (Altiero Spinelli), přednost je dána integraci zahraniční a obranné politiky. Jsou zastánci vytvoření Evropské ústavy, která vymezení kompetence v rámci federace.

Funkcionalismus – integrace států je „praktická, pragmatická, spontánní“, vychází ze situace, kdy je integrace pro země praktická a výhodná. Primárně zde nemají rozhodující roli instituce, ale řídí se např. potřebami a zájmy určitých zájmových skupin – podnikatelů. Stát ovšem není schopen tyto cíle realizovat.

Neofunkcionalismus – naopak klade důraz na význam přesun kompetencí od národní k nadnárodní centrální struktuře, naopak oblast zahraniční politiky a obrany států vyjímají z nadnárodního vlivu.

Národní princip – národní vlády mezi sebou spolupracují na základě vzájemných dohod, smluv nebo mezinárodních organizací, snahou je omezovat vliv nadnárodních organizací, ale naopak prioritně posilovat vliv jednotlivých členských zemí. Důraz je položen na vzájemná diplomatická jednání, při zachování suverenity zemí (prezident de Gaulle v 60. letech).

Intergovernmentalismus – cílem je konfederace, kde mezi sebou spolupracují národní státy v určitých oblastech nebo odvětvích.

Evropská unie dnes – vezmeme-li v úvahu předchozí teorie, je zde v současné době uplatňován obojí princip – nadnárodní (1. pilíř) i národní (2. a 3. pilíř). Ani Lisabonská smlouva (Ústava o EU) ještě nedovede odstranit jakousi dvojkolejnost unijní integrace.

OTÁZKY

- Jaký typ integrace je v současné době charakteristický pro Evropskou unii?
- Co je typické pro tzv. supranacionální integraci?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola se soustředí především na teoretickou bázi, snahou je představit rozličné integrační teorie, jejich odlišnosti, vzájemné souvislosti a návaznosti. Účelem je najít nejen

odlišnosti v chápání integrace, ale i sjednocující prvky a cíle, proč k integračním snahám docházelo a stále jsou podporovány.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

Projděte si probranou látku a vytvořte si základní osnovu geneze vývoje ES/EU dle teorií. Využijte k tomu literaturu, kterou najdete na konci opory a také znalosti z jiných vědních disciplín (např. politologie, historie...). Připravte si koncept na konzultační hodiny s pedagogem.

---

3 ORGÁNY A INSTITUCE EU A JEJICH PŮSOBNOST

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly je snaha přiblížit základní principy právního fungování ES/EU, seznámit s kompetencemi institucí EU a podat jejich charakteristiku, objasnit jejich význam, způsob jejich činnosti a jejich úlohu v systému EU.

CÍLE KAPITOLY

Objasnit rozhodovací proces v EU, získat znalosti o institucionálním složení EU. Objasnit fungování institucí EU a vymezit jejich kompetence, aplikovat získané informace při vysvětlování rozhodovacího procesu v EU.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro získání znalostí o institucích EU budete potřebovat 45 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Instituce EU, Rada EU, Evropská rada, Komise EU, Parlament EU, Evropský soudní dvůr, Evropský účetní dvůr, Evropská centrální banka, Evropská investiční banka.

3.1 Orgány a instituce EU

Rozhodování orgánů Evropské unie je odlišné od rozhodovacích procesů v jednotlivých členských státech EU. Je to způsobeno několika důvody – Evropská unie není národním státem, ale mezinárodní organizací sui generis, která sdružuje 27 států – stále mezi členskými státy nepanuje shoda, jakým směrem se bude Unie dále ubírat. Unie je řízena, jak již bylo v úvodní kapitole uvedeno, dvěma základními přístupy – mezivládním (ponechává členským státům plnou pravomoc) a nadnárodním přístupem (sdílená suverenity, nadnárodní organizace).

Instituce EU tvoří – Rada EU (někdy také zvaná Rada ministrů), Evropská rada, Evropská komise, Evropský parlament, Evropský soudní dvůr, Evropský účetní dvůr, Evropská centrální banka spolu s Evropským systémem centrálních bank, Evropská investiční banka, Evropská banka pro obnovu a rozvoj a Evropský ombudsman. Poradními orgány EU jsou Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů.

3.2 Rozhodovací instituce

Hlavními aktéry rozhodovacího procesu jsou v současné době v Evropské unii:

Rada Evropské unie + Evropská komise + Evropský parlament + případně Evropská rada. Postavení Evropské unie se přijetím Lisabonské smlouvy a její ratifikací v roce 2009 zcela významně změnilo. Evropská unie získala právní subjektivitu, která znamená, že EU vystupuje navenek jako jednotný stát se všemi náležitostmi, které samostatný stát představuje.

Rada Evropské unie:

(dříve zvaná Rada ministrů), je nejdůležitějším rozhodovacím orgánem Evropské unie, sídlí v Bruselu, v měsících dubnu, červnu a říjnu se zasedání Rady konají v Lucemburku. Má výkonnou a legislativní pravomoc. Rada je složena ze zástupců vlád (ministrů) jednotlivých členských států (27), kteří se scházejí k projednávání podle charakteru problematiky, jednání se zúčastňují také zástupci Evropské komise.

Rada je orgánem, který má rysy nadstátní a také mezivládní organizace.

Rada má pravomoc vydávat akty, jež jsou odvozenými prameny práva ES (nařízení, směrnice, rozhodnutí), koordinovat politiky. Rada přijímá většinou rozhodnutí na návrh Evropské komise. Radě pomáhá v její činnosti Výbor stálých zástupců (složeno z velvyslanců členských států) – **Coreper**.

Rozhodování a jednání Rady je významně ovlivňováno předsednickým státem. Státy se střídají v předsednictví každých šest měsíců, a to ve stanoveném pořadí. Pro zvýšení efektivnosti řízení EU v současné době spolupracují tři po sobě jdoucí předsednické státy.

Česká republika předsedala Radě v roce 2009 (leden až červen), její další předsednictví je plánováno na rok 2022 (červenec až prosinec). Hlavní náplní práce Rady je **schvalování legislativních návrhů**, rozhoduje se zpravidla kvalifikovanou většinou. Legislativní pravomoc Rada obvykle sdílí s Evropským parlamentem. Rada a Evropský parlament nesou stejnou odpovědnost za **přijímání rozpočtu**. Rada rovněž podepisuje mezinárodní smlouvy vyjednané Komisí.

Rada plní šest hlavních funkcí:

schvaluje právní akty, a to v součinnosti s Evropským parlamentem, koordinuje hospodářskou politiku členů EU, jménem Evropské unie uzavírá smlouvy s jednotlivými státy nebo mezinárodními organizacemi, společně s Parlamentem schvaluje rozpočet EU, formuluje a provádí Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, koordinuje spolupráci v oblasti justice a vnitřních věcí.

Ode dne 1. listopadu 2014 byla **kvalifikovaná většina** vymezena jako **nejméně 55 % členů Rady (členských států EU), tvořených nejméně 16 (nyní z 15 z 27 členů) z tehdy 28 a zastupujících členské státy, které představovaly nejméně 65 % obyvatelstva Unie.**

Evropská rada:

je nejdůležitějším politickým orgánem EU, má zcela zvláštní místo ve složení Rady EU i mezi dalšími orgány EU. Dnes již představuje samostatnou instituci, od 1. 11. 1993 se o ní hovoří *de iure* v Maastrichtské smlouvě. Tvoří ji hlavy států, předsedové vlád a předseda Evropské komise. Evropská rada je nejvyšším orgánem EU. Obsahem jejího jednání jsou otázky dalšího vývoje Evropské unie, stanovuje priority v dalších perspektivách EU. Dává také impulzy k další integraci, řeší sporné otázky, které nedovedli vyřešit ministři v Radě EU. Evropská rada má také na svých bedrech otázky, které spadají do druhého (Společná zahraniční a bezpečnostní politika) a třetího (policejní a soudní spolupráce v trestních věcech) pilíře EU.

Ačkoli je hlavním představitelem výkonné moci v České republice prezident, Českou republiku zastupuje na jednáních Evropské rady premiér. Zasedání se konají dvakrát až čtyřikrát do roka a jejich obsahem je rozvoj a politický směr Evropské unie. Evropská rada má svého stálého předsedu (**Charles Michel**), který je volen na 2,5 roku a může být zvolen dvakrát. Podmínkou pro zvolení stálého předsedy je, že nesmí zastávat žádnou vnitrostátní funkci. Sídlo Evropské rady je v Bruselu.

POZOR! Instituce nazvaná Rada Evropy – není institucí Evropské unie, vznikla v roce 1949 jako mezivládní organizace evropských zemí.

Evropská komise:

sídlí v Bruselu, je nadnárodní institucí, je klíčová při rozhodování v EU. Komise má výlučné právo navrhnout a předkládat Radě EU texty právních norem týkajících se rozvoje tří ES. Je výkonnou institucí, prosazuje zájmy celé EU, je a musí být nezávislá na jednotlivých vládách členských států. V současné době má 27 členů (jako členů EU), za každý členský stát jeden zástupce. Českou republiku zastupuje komisařka – Věra Jourová pro oblast „Hodnoty a transparentnost“. Každý „komisař“ je zodpovědný za určitou oblast. Funkční období členů komise je pětileté. Komise sídlí v Bruselu. Předsedkyně komise Ursula von der Leyen má rozsáhlé pravomoci. Předseda je jmenován Evropskou radou po

předchozím schválení Evropským parlamentem. Uvnitř Komise se hovoří třemi jazyky – anglicky, německy a francouzsky.

Komise jako tzv. „strážkyně smluv“ zajišťuje uplatnění legislativy, kterou přijala Rada a Parlament. Pro svou práci využívá rozsáhlý úřednický aparát.

Zaměstnanci komise pracují v odděleních nazvaných Generální ředitelství a služby, každé z nich je zaměřeno na určitou problémovou oblast a odtud také vycházejí návrhy právních norem.

Komise plní tyto hlavní úkoly:

- právo na zákonodárnou iniciativu, předkládá legislativní návrhy Radě a EP,
- dozoruje plnění smluv EU, spolu s ESD zajišťuje správnou aplikaci legislativy ES jednotlivými členskými státy,
- výkonný orgán EU, iniciuje a řídí jednotlivé politiky, odpovídá za plnění rozpočtu EU,
- řídí a vyjednává mezinárodní smlouvy jménem členských států (např. při jednání WTO), zároveň vystupuje jménem EU,
- je povinna zajistit realizaci čtyř svobod – volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu.

Evropský parlament:

je institucí, kde jsou poslanci voleni v jednotlivých členských státech na období pěti let. První volby se konaly v roce 1979, poslední v roce 2019. Počet poslanců nyní čítá číslo 705 (po odchodu Velké Británie) je odvozen od počtu obyvatel členských států EU, malé a střední státy jsou zvýhodněny oproti velkým zemím. Česká republika má v současné době 21 europoslanců. Předsedou EP je **David Maria Sassoli** a je zvolen na období 2,5 roků. Poslanci EP mají imunitu podobně jako poslanci národních parlamentů. Plenární zasedání EP se koná ve Štrasburku, ostatní v Bruselu, Generální sekretariát sídlí v Lucemburku. Hlavní práce EP probíhá ve 27 stálých výborech, které mají odborné zaměření – např. rozpočet, regionální rozvoj, zahraniční obchod, životní prostředí aj. Výbory se scházejí zhruba 1–2x měsíčně v Bruselu.

Evropský parlament plní legislativní, rozpočtové a politické (dozorčí) funkce. Členové parlamentu zasedají podle politické příslušnosti a nikoli podle členského státu. Od posledních voleb v roce 2019 je v EP 7 poslaneckých klubů. Jednání mohou probíhat v národním jazyku (dnes je to více než 20 oficiálních jazyků). EP má hájit zájmy občanů EU.

EP má tyto kompetence:

- spolu s Radou má legislativní pravomoci, tzn., že se podílí na vydávání evropských zákonů,
- spolu s Radou má rozpočtové pravomoci,

- dohlíží na práci Evropské komise, schvaluje jmenování předsedy a členů Komise, může také Komisi vyslovit nedůvěru, má politický dohled nad všemi institucemi EU,
- může přijímat petice a jmenovat ombudsmana,
- diskutuje Všeobecnou roční zprávu předloženou Komisí,
- zúčastňuje se dalších aktivit Společenství, schvaluje žádosti o členství, dohody o rozšíření, asociační dohody, obchodní dohody.

Akt o jednotné Evropě zavedl tzv. schvalovací proceduru, která byla rozšířena Maastrichtskou smlouvou na další případy rozhodování. Tato procedura umožňuje EP v některých případech vetovat návrh. Maastrichtská smlouva o EU pak zavedla tzv. Spolurozhodovací proceduru (viz článek 251 Smlouvy o ES – ex 189b).

Evropský soudní dvůr (ESD):

sídlí v Lucemburku (Haag – Soudní dvůr OSN, Štrasburk – Soudní dvůr Rady Evropy), je nejvyšší soudní instancí v oblasti sdílené suverenity v rámci EU, tj. tam, kde jsou zákony ES/EU nadřazeny zákonům národním. Má 27 soudců, 8 generálních advokátů, je nezávislou institucí, zajišťuje jednotný výklad a aplikaci práva Společenství ve všech členských zemích. ESD řeší spory mezi jednotlivými členskými státy, mezi státy a EU, mezi institucemi ES/EU a mezi právníky a fyzickými osobami. Členské státy musí respektovat výklad ESD a jeho rozhodnutí a nemohou si vykládat zákony po svém.

Evropský soudní dvůr se skládá ze Soudního dvora a ze Soudu první instance.

Od 1. září 1989 je součástí ESD také Evropský soud prvního stupně, nemá pevně stanovený počet soudců, má za cíl zlepšit soudní ochranu jednotlivce a ulehčit ESD. Soud prvního stupně má ve své působnosti všechna podání jednotlivců a firem proti rozhodnutí institucí a agentur Společenství. Proti jeho rozsudku je možno se odvolat k Soudnímu dvoru ES.

Posledním soudem je Soud pro veřejnou službu, který rokem 2005 začal rozhodovat o sporných věcech veřejné služby Evropské unie. Proti jeho rozhodnutí bude možné podat opravný prostředek omezený na právní otázky k Soudu prvního stupně.

Evropský účetní dvůr (EÚD):

sídlí v Lucemburku, má 27 členů, kteří jsou jmenováni členskými státy na dobu 6 let, zastupuje zájmy daňových poplatníků, kontroluje hospodaření, zda byly prostředky využity podle rozpočtových pravidel a předpisů a na účely, pro které byly určeny, zjištění o hospodaření uveřejňuje EÚD ve výročních zprávách.

Evropská centrální banka (ECB):

byla založena 30. března 1998, od 1. ledna 1999 zahájila oficiálně svou činnost ve Frankfurtu nad Mohanem, má právní subjektivitu a její vznik byl motivován vytvořením Hospodářské a měnové unie, převzala zodpovědnost za zavádění a prosazování jednotné evropské

měnové politiky, je jádrem hospodářské a měnové unie, má povinnost zajistit stabilitu evropské měny euro, kontroluje množství eura v oběhu. Spolu s národními centrálními bankami členských států tvoří tzv. *Evropský systém centrálních bank*.

Evropská centrální banka s bankami zemí, které přijaly společnou měnu euro, tvoří tzv. eurozónu.

ECB odpovídá za:

- dodržování měnové politiky „eurosystémů“,
- provádění operací v cizích měnách, udržování a řízení oficiálních měnových rezerv států zapojených do „eurosystémů“,
- vydávání bankovek,
- stanovení úrokové sazby,
- zajištění bezporuchového fungování platebních systémů.

Řídící orgány ECB jsou *Rada guvernérů* (členové výkonného výboru a guvernéri centrálních bank měnové unie), *Výkonný výbor* (předseda, místopředseda a další členové z řad finančních osobností), *Generální rada* (předseda, místopředseda a guvernéri centrálních bank ze všech členských zemí EU). *Prezident ECB* a dalších pět členů Výkonného výboru jsou jmenováni členskými státy na dobu 8 let.

Evropský systém centrálních bank (ESCB):

Skládá se z ECB a všech centrálních národních bank všech 27 členských zemí EU, nemá právní subjektivitu. Uskutečňuje měnovou politiku ES, dozoruje. Centrální banky zemí, které nejsou v eurozóně, mají zvláštní status, mohou provádět vlastní národní měnové politiky, nepodílejí se na rozhodování o jednotné měnové politice.

Evropská investiční banka (EIB):

sídlí v Lucemburku, vznikla v roce 1958, je největší mezinárodní úvěrovou institucí na světě, je poskytovatelem půjček (se sníženou úrokovou sazbou) a záruk, především pro zlepšení hospodářské a sociální situace regionů, pro modernizaci a restrukturalizaci podniků, slouží na pomoc při vytváření nových pracovních míst, podporuje investiční akce apod. EIB je nezisková finanční instituce a není bankou, kam občané EU ukládají peníze. EIB poskytuje půjčky především členským zemím EU, ale také kandidátským, případně i nečlenským zemím.

Evropská banka pro obnovu a rozvoj:

má sídlo v Londýně, je financována z rozpočtu EU, vznikla v rámci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Poskytuje finance (půjčky) na projekty, které jsou realizovány ve střední a východní Evropě a také v bývalém SSSR. Evropská unie má

kromě hlavních institucí také poradní orgány, sem patří Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů.

3.2.1 PORADNÍ ORGÁNY EU

Hospodářský a sociální výbor:

byl zřízen již v roce 1958, jedná se o poradní orgán Rady, Evropské komise a Evropského parlamentu, početní zastoupení se odvíjí od počtu obyvatel každé členské země, celkem má 344 členů, zastoupení zde mají zaměstnavatelé, zaměstnanci a zástupci různých zájmových skupin, žádný významný evropský právní akt nebyl přijat bez předchozí konzultace s „Výborem“. Výboru to nařizuje charakter smlouvy. Výbor jmenuje Rada EU na 4leté období jednomyslným rozhodnutím.

Výbor regionů:

je poradní orgán Rady, Evropské komise a Evropského parlamentu v oblastech, byl ustanoven 1. 11. 1993 de iure, složení výboru je početně totožné jako u HSV (344 členů), je složený ze zástupců regionálních a místních orgánů, usiluje o prosazování principu subsidiarity a prosazování regionálních zájmů v členských zemích EU. Rada a Komise EU mají povinnost konzultovat, pokud to stanoví smlouva nebo pokud to jeden z těchto dvou orgánů považuje za vhodné, zejména však v otázkách přeshraniční spolupráce. Členy výboru jmenuje Rada na doporučení členských států na 4leté období.

Princip subsidiarity a princip proporcionality

Podle principu subsidiarity jedná EU v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy - na úrovni ústřední, regionální či místní.

Podle principu proporcionality nepřekročí obsah ani forma činnosti EU rámec toho, co je nezbytné pro dosažení jejích cílů.

Oba principy se uplatňují v souladu s Protokolem o používání zásad subsidiarity a proporcionality, jenž po revizi primárního práva Lisabonskou smlouvou posiluje postavení národních parlamentů.

https://europa.eu/european-union/contact/institutions-bodies_cs

OTÁZKY

- Jaké je postavení Rady EU a Evropské rady?
- Jmenujte některé poradní výbory EU a uveďte stručně jejich úkoly.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Pokuste se zamyslet nad tím, zda způsob organizace a vedení EU je efektivní a přínosný a zda neomezuje činnost národních institucí. Poznačte si důvody pro a proti.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Kapitola měla za úkol stručně představit jednotlivé instituce, které zajišťují chod a činnost ES/EU i ve spolupráci s jednotlivými národními institucemi na principu subsidiarity.

---

4 POLITIKY EU - OBECNÁ CHARAKTERISTIKA, PRÁVNÍ SYSTÉM EU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Římské dohody z roku 1957 položily základ dnes nazývaných tzv. Společných politik EU. Měly a mají specifické postavení v EU, jsou řízeny nadnárodními orgány a institucemi a také odlišně financovány. Jejich význam spočívá i v tom, že podtrhují myšlenku integrace a svou filozofií ji takto realizují. Politiky Evropské unie se vzájemně liší jednak smlouvami, které je zavedly, a jednak mírou rozhodovacích pravomocí, kterou mohou takto uplatňovat a obsah politiky realizovat. Dalším kritériem pro působení politik na nadnárodní nebo národní úrovni je uplatňování principu **subsidiarity a proporcionality** (viz článek 5 Smlouvy o EU). Cílem je také stručně přiblížit právní systém EU.

CÍLE KAPITOLY

Přehled o významu a postavení politik v systému fungování EU, umět tyto politiky popsat, vysvětlit jejich význam a funkci. Zdůvodnit hlavní specifika vybraných politik v EU ve vztahu k ostatním politikám EU.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro studium uvedené problematiky je potřeba 30 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Společné politiky EU, Společná zemědělská politika, Společná dopravní politika, Společná obchodní politika. Politiky výlučné, sdílené, doplňující (podpůrné, koordinační), primární právo, sekundární právo EU.

4.1 Politiky EU před Lisabonskou smlouvou

Politikami EU se v širším smyslu rozumějí veškeré záležitosti, o nichž se jedná na úrovni Evropské unie, bez ohledu na to, jaké jsou pravomoci EU v dané oblasti.

Politiky, které se uskutečňují v rámci Unie, jsou dvojího druhu:

tzv. **Společné politiky** – Římská smlouva o EHS z roku 1957 zavedla společné politiky – dopravní, obchodní, zemědělskou, později také měnovou; provádějí je orgány Unie (Rada Evropské unie a Evropská komise), to znamená, že se v rámci této politiky vše rozhoduje na nadnárodní úrovni a státy pouze kontrolují dodržování společných rozhodnutí. Členské země se vzdaly své suverenity a přenesly rozhodovací pravomoci na unijní instituce. - Do této kategorie patří především politiky, které jsou naprosto nezbytné pro hladké fungování vnitřního trhu nebo měnové unie v eurozóně. Pro chápání pojmu společná politika je také rozhodující její obsah, nikoli pouze její název.

Vedle společných politik se lze setkat i s jinými formami politik – tzv. **politikami sdílenými, doplňujícími** a s politikami dříve druhého a třetího pilíře EU. Setkáváme se také s označením politiky **komunitární**. V praxi to znamená, že jejich těžiště zůstává na pozici národní a orgány Unie pouze zajišťují jejich koordinaci a harmonizaci. Koordinované politiky – jsou politiky, v nichž si unijní orgány dělí pravomoci s členskými zeměmi. - Státy obvykle tyto politiky provádějí a unijní orgány pak pracují na jejich sladování. - některé jsou koordinované víc (regionální politika), jiné míň (sociální politika).

Je potřeba zdůraznit, že Unie v žádném případě nezasahuje do kompetencí členských států v záležitostech jako jsou: vnitřní organizace států, - organizace ozbrojených sil, - mzdová politika, - organizace zdravotnických služeb, - justice, - veřejný pořádek a bezpečnost - nebo veřejná správa.

Nicméně je třeba znovu zdůraznit, že míra pravomocí EU se v různých oblastech velmi liší. Zatímco při určování měnové politiky v eurozóně má hlavní slovo Evropská centrální banka, v oblasti zaměstnanosti jsou rozhodujícími institucemi národní orgány členských států EU.

Toto klasické členění více rozvinula Evropská komise a posléze i návrh Smlouvy o ústavě pro Evropu, později znění Lisabonské smlouvy, která v prosinci 2009 vstoupila v platnost.

4.2 Změny po Lisabonské smlouvě

Lisabonská smlouva - z hlediska přijímání legislativy v EU - především **ruší tzv. mastrichtský chrám**, a tedy formální rozdělení agendy EU na supranacionální (nadnárodní) a intergovernmentální (mezivládní), a přináší (v Hlavě I Smlouvy o fungování EU) **rozdělení kompetencí** mezi EU na jedné straně a její členské státy na straně druhé.

Evropská unie uplatňuje pouze ty pravomoci, které jí na základě článku 5 Smlouvy o EU byly svěřeny tzv. „Smlouvami“ – „Smlouvou o EU“ a „Smlouvou o fungování EU“, v daném případě se jedná o smlouvy, na kterých je založena EU, mají stejnou právní sílu a tvoří primární právo EU. Pravomoci, které nejsou Smlouvami svěřeny EU, patří členským státům. Výkon pravomocí EU se řídí **zásadami subsidiarity a proporcionality**.

Princip subsidiarity a princip proporcionality (viz také předchozí kap.)

Podle principu **subsidiarity** jedná EU v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy - na úrovni ústřední, regionální či místní.

Podle principu **proporcionality** nepřekročí obsah ani forma činnosti EU rámec toho, co je nezbytné pro dosažení jejích cílů.

Oba principy se uplatňují v souladu s Protokolem o používání zásad subsidiarity a proporcionality, jenž po revizi primárního práva Lisabonskou smlouvou posiluje postavení národních parlamentů. Lisabonská smlouva zpřesnila **rozdělení pravomocí mezi EU a členské státy**.

Politiky EU jsou dle toho děleny na **výlučné, sdílené, doplňující** (kde EU provádí pouze podpůrné, koordinační či doplňkové činnosti) a ty, co jsou ponechány **v kompetenci členských států**.

U **výlučných politik** platí, že Unie přijímá a určuje pravidla a členské státy zasahují jen s jejím svolením. Sem se řadí:

- celní unie
- stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování vnitřního trhu
- měnová politika pro členské státy, jejichž měnou je euro
- zachování biologických mořských zdrojů v rámci společné rybářské politiky
- společná obchodní politika.

Sdílené politiky jsou charakteristické tím, že členské státy vydávají legislativu pouze za předpokladu, že tak neučinila Unie. Mimo jiné lze jmenovat např.:

- vnitřní trh
- sociální politika a zaměstnanost
- hospodářská, sociální a územní soudržnost
- zemědělství a rybolov, vyjma zachování biologických mořských zdrojů
- životní prostředí
- ochrana spotřebitele
- doprava
- transevropské sítě

- energetika
- prostor svobody, bezpečnosti a práva
- společné otázky bezpečnosti v oblasti veřejného zdraví
- činnost v oblasti výzkumu, technologického rozvoje a vesmíru
- společná politika v oblasti rozvojové spolupráce a humanitární pomoci

V rámci **doplňujících politik** (podpůrné, koordinační či doplňkové) se aktivita Evropské unie omezuje pouze na podporu členských států. Jedná se především o politiky:

- ochrany a zlepšování lidského zdraví
- průmysl
- kultura
- cestovní ruch
- všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání, mládež a sport
- civilní ochrana
- správní spolupráce

V kompetenci členských států zůstává samozřejmě vnitřní organizace státní správy, národní identita, organizace ozbrojených sil, veřejný pořádek a bezpečnost, organizace justice, mzdy, organizace zdravotnických služeb, lékařská péče atd.

4.3 Právo EU

EU používá vlastní soubor právních norem, tj. má vlastní právní řád. Právo EU má přímý a nepřímý účinek na právní předpisy členských států EU. Právo EU se stává součástí právního řádu členských států (komunitární právo EU).

Právní řád EU může být rozdělen na **primární právo** (zakládací Smlouvy a obecné právní zásady) a sekundární právo (vychází ze zásad a cílů Smluv). Smlouvy a obecné zásady práva EU jsou na vrcholu hierarchie práva EU a bývají označovány jako primární právo. Primárním právem je také Listina základních práv EU (toto postavení jí bylo přiznáno Lisabonskou smlouvou). Mezinárodní dohody uzavírané EU jsou primárnímu právu podřízeny. Sekundární právo je tvořeno jednotlivými typy právních aktů (nařízení, směrnice, rozhodnutí, právně nezávazná doporučení a stanoviska) a je platné, pouze pokud je slučitelné se Smlouvami a mezinárodními smlouvami, které jsou mu nadřazené.

Smlouva o EU (dále jen „SEU“)

Mezi hlavní změny, které tato smlouva přinesla, patří: vytvoření Evropské unie a zavedení procesu spolurozhodování, posílení role Evropského parlamentu, nové formy spolupráce mezi členskými státy, například v oblasti obrany, spravedlnosti a vnitřních záležitostí.

Maastrichtská smlouva vytvořila strukturu tzv. tří pilířů:

1. Evropská společenství,
2. Společná zahraniční a bezpečnostní politika,
3. Policejní a soudní spolupráce v trestních věcech.

Smlouva o fungování EU (dále jen „SFEU“)

Tato smlouva stanoví oblasti, meze a způsob výkonu pravomocí EU. Podrobněji upravuje vlastní činnost Unie a jednotlivé oblasti integrace, včetně specifikace pravomocí svěřených členskými státy Unii. Obsahuje mimo jiné i podrobná ustanovení o orgánech, o vynucování práva a o rozpočtu. Tato smlouva a SEU představují smlouvy, na nichž je Unie založena, označují se jako „Smlouvy“. Obě smlouvy mohou být měněny pouze postupem dle čl. 48 SEU.

Lisabonská smlouva

„Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství“ začala platit 1. prosince 2009. Mezi hlavní změny, které ve fungování EU přináší, patří: rozsáhlejší pravomoci Evropského parlamentu, nový systém hlasování v Radě EU, tzv. občanská iniciativa, funkce stálého předsedy Evropské rady a vysokého představitele pro zahraniční a bezpečnostní politiku a diplomatický sbor EU.

Důležitou změnou v rozhodovacím procesu EU je rozšíření počtu oblastí, ve kterých Rada EU rozhoduje kvalifikovanou většinou. Lisabonská smlouva rozšiřuje tento způsob hlasování o 68 nových oblastí (celkem 218 oblastí). Princip jednomyslnosti zůstává však zachován v citlivých oblastech, jako jsou daně, sociální zabezpečení, zahraniční politika, společná obrana, operativní policejní spolupráce, jazyková pravidla a otázka sídel institucí, posílila postavení Evropského parlamentu, zavádí právní subjektivitu Evropské unie, obsahuje ustanovení o dobrovolném vystoupení z EU. (čl. 50 SEU).

Listina základních práv EU

Prostřednictvím Lisabonské smlouvy se právně nezávazná politická deklaráce stala **součástí primárního práva EU a dokumentem právně závazným**.

Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM)

Smlouvou o založení Evropského společenství pro atomovou energii byl založen Euratom, a to dne 25. března 1957 v Římě. Hlavním cílem Euratomu bylo přispět k vytvoření podmínek nezbytných pro rychlé vybudování a růst jaderného průmyslu a nastavit mechanismy pro kontrolu možného zneužití jaderných materiálů

Sekundární právo Evropské unie

Jednotlivé typy právních aktů EU zakotvuje článek 288 SFEU. Mezi hlavní právní akty patří *nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska*. Orgány Unie mohou právní

akty přijmout pouze, pokud k tomu mají v dané oblasti pravomoc, a to na základě Smlouvy. Nařízení, směrnice a rozhodnutí – právně závazné, právně nezávazné – doporučení a stanoviska.

4.3.1 ZVLÁŠTNÍ ÚLOHA EU

V následujících oblastech má EU na základě své zvláštní odpovědnosti možnost zapojit se a věnovat se dané otázce mnohem více, než ji to umožňují Smlouvy EU:

- koordinace hospodářských politik a politik zaměstnanosti,
- vymezení a provádění společné zahraniční a bezpečnostní politiky,
- doložka flexibility, která za předpokladu dodržení přísných podmínek umožňuje, EU přijmout opatření v oblastech, které jsou mimo rámec jejích pravomocí.

https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_cs#role

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Máte za sebou studium zhruba jedné třetiny kapitol, je zde doporučení k odpočinku, relaxaci a krátké myšlenkové pauze.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Evropská unie má právo jednat pouze v těch oblastech, v nichž ji k tomu členské země zmocnily, a to prostřednictvím smluv EU. Smlouvy EU jasně stanoví, kdo v jednotlivých oblastech právní předpisy přijímá, zda pouze EU, pouze vlády členských zemí nebo oba.

---

5 VYBRANÉ POLITIKY, VNITŘNÍ TRH

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Za cíl ES jej stanovily již Římské smlouvy v roce 1957, ratifikován v roce 1986, vstupuje v platnost v roce 1987 jako nástroj budování vnitřního trhu - Akt o jednotné Evropě.

CÍLE KAPITOLY

Projít etapu vzniku a formování jednotného (vnitřního) trhu jako symbol integrace a fungování EU a uplatňování čtyř svobod volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu

---

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium materiálu vám postačí 30 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Jednotný vnitřní trh, Akt o jednotné Evropě, čtyři svobody

5.1 Vnitřní trh EU – Jednotný trh bez hranic

Vnitřní trh představuje jeden z největších úspěchů EU. Podporuje růst a zaměstnanost a usnadňuje každodenní život občanů a podniků. Nástrojem, který měl a má jednotný trh umožnit, se stal Jednotný evropský akt, který vstoupil v platnost v červenci 1987 (podrobněji již kapt.1).

Díky vnitřnímu trhu (který se někdy nazývá také společný či jednotný trh) se mohou osoby, zboží, služby a kapitál pohybovat v celé EU téměř stejně volně jako v rámci jedné země. Občané EU mohou studovat, žít, nakupovat, pracovat a trávit důchod v kterékoli zemi EU a používat produkty z celé Evropy. Aby byl zajištěn snazší tok na jednotném trhu, byly odstraněny stovky technických, právních a byrokratických překážek volného obchodu

a volného pohybu mezi členskými státy EU. V důsledku toho podniky rozšířily svou činnost a hospodářská soutěž snížila ceny a zajistila větší výběr pro spotřebitele. Například telefonické hovory v Evropě jsou mnohem levnější, významně klesly ceny letenek a byly otevřeny nové trasy. EU se současně snaží zajistit, aby tyto větší svobody nenarušovaly spravedlnost, ochranu spotřebitele nebo udržitelnost životního prostředí.

Evropská komise spolupracuje s orgány a zúčastněnými subjekty v členských státech při sledování a prosazování platných pravidel, aby mohli lidé a podniky využít příležitosti, které jednotný trh nabízí. Vytvoření plně fungujícího jednotného trhu však brání určité překážky. EU se snaží zejména:

- odstranit stávající regulační nebo administrativní překážky, které lidem znemožňují snadno nakupovat nebo prodávat zboží a služby v jiném členském státě,
- usnadnit velkým i malým podnikům získávání peněžních prostředků prostřednictvím investičního plánu pro Evropu a unie kapitálových trhů,
- podněcovat pracovníky k nástupu do zaměstnání v jiných zemích EU za účelem obsazení volných pracovních míst a uspokojení potřeby zvláštních dovedností, mimo jiné prostřednictvím evropského profesního průkazu a Evropského portálu pracovní mobility EURES,
- předcházet sociálnímu dumpingu, tj. praxi, kdy je využívána levnější pracovní síla a výroba se přesouvá do země nebo oblasti s nízkými platy,
- podporovat spolupráci mezi vnitrostátními daňovými orgány a zavést v EU společný konsolidovaný základ daně z příjmů právnických osob a daň z finančních transakcí.

Kromě toho, že pravidla jednotného trhu zaručují volný pohyb osob, nepotřebují občané EU cestovní doklad při cestách v schengenském prostoru, jenž v současnosti zahrnuje členské státy EU a Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko. K zajištění bezpečnosti v schengenském prostoru zintenzivnily tyto země kontroly na vnějších hranicích EU a posílily rovněž policejní spolupráci. Portál Vaše Evropa poskytuje informace o životě, práci, cestování, studiu a podnikání v jiné zemi EU. Nabízí rovněž přístup ke službám, jako jsou Vaše Evropa – Poradenství (pro individuální právní poradenství) a SOLVIT (řešení problémů s veřejnými orgány v zahraničí)

https://europa.eu/european-union/topics/single-market_cs

Vnitřní trh Evropské unie (EU) je jednotný trh, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob a kde evropští občané mohou svobodně žít, pracovat, studovat a podnikat.

Od svého založení v roce 1993 se jednotný trh více otevřel konkurenci, vytvořil pracovní místa a odstranil překážky obchodu. Akt o jednotném trhu byl předložen ve dvou částech, v roce 2011 a 2012, a obsahoval návrhy na další využití příležitostí, které jednotný trh nabízí, s cílem posílit zaměstnanost a zvýšit důvěru v evropské firmy. Cílem Unie je, aby

její občané mohli studovat, žít, pracovat a pobírat důchod v kterékoli zemi EU a rovněž nakupovat a využívat výrobky z celé Evropy. Proto zajišťuje volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob na jednotném vnitřním trhu EU. Odstraněním technických, právních a administrativních překážek také občanům umožňuje svobodně obchodovat a podnikat.

EU rovněž vytváří unii kapitálových trhů, aby malé podniky měly jednodušší přístup k finančním prostředkům a Evropa se stala atraktivnějším místem pro investory. Digitální trh bude navíc svobody jednotného trhu EU digitalizovat – stanoví celounijní pravidla pro telekomunikační služby, autorské právo a ochranu osobních údajů.

Některé překážky na jednotném trhu však přetrvávají. EU se proto snaží dále harmonizovat:

- fragmentované daňové systémy jednotlivých zemí
- oddělené vnitrostátní trhy v oblasti finančních služeb, energetiky a dopravy
- různorodá pravidla, normy a postupy v oblasti elektronického obchodování v jednotlivých zemích EU
- složitá pravidla uznávání odborných kvalifikací

https://europa.eu/european-union/topics/single-market_cs

V červnu 1985 vydala Evropská komise, které tehdy předsedal Jacques Delors, Bílou knihu - dokument, který analyzoval situaci na společném trhu členských států ES/ EU.

Bílá kniha o dokončení vnitřního trhu – analyzovala stávající situaci a poukazyvala na řadu překážek, které k naplnění myšleny vnitřního, otevřeného a jednotného trhu bránily. Jednalo se o řadu překážek technických (např. při výrobě a prodeji nějakého produktu v jiné členské zemi), fyzických (zrušení hraničních kontrol osob a zboží). V této souvislosti byla také uzavřena tzv. Schengenská dohoda, kterou v roce 1985 podepsalo prvních 5 členských zemí ES/EU, v následujících letech se k dohodě přidávaly další země EU (např. 21. prosince 2007 se součástí Schengenu stalo naráz 9 členských států EU: Česká republika, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko) a rovněž země Evropského hospodářského prostoru. Schengenská dohoda definuje policejní spolupráci a společnou azylovou a imigrační politiku tak, aby bylo možné úplně zrušit kontroly osob na vnitřních hranicích EU. Poslední skupinu překážek tvořily daňové překážky.

<https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/security/20190612STO54307/schengen-pruvodce-evropskym-prostorem-bez-hranic>

DALŠÍ ZDROJE

V textu dané kapitoly i předchozí najdete odkaz na zdroje, použitou literaturu. Je na Vás, zda si další zdroje rozšíříte, či vystačíte s uvedenými v textu opory.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

Vyberte si jednu z politik EU a vypište její principy a význam pro fungování EU. Využijte k tomu studijní literaturu ze seznamu a z internetových zdrojů EU. Materiál následně přepošlete vyučujícímu pedagogovi. Materiál bude součástí zkoušky.

OTÁZKY

- Co je Schengen?
  - Které země tvoří schengenský prostor?
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Vnitřní trh Evropské unie (EU) je jednotný trh, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob a kde evropští občané mohou svobodně žít, pracovat, studovat a podnikat.

---

6 ČTYŘI SVOBODY – VOLNÝ POHYB ZBOŽÍ, OSOB, SLUŽEB A KAPITÁLU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Vnitřní trh Evropské unie tvoří území všech členských států EU. Cílem vytvoření tohoto trhu bylo a je dát vzniknout prostoru, ve kterém platí tzv. čtyři základní svobody, a to volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Obsahem kapitoly je seznámit se s jejich principy.

CÍLE KAPITOLY

Cílem kapitoly je přiblížit princip vnitřního trhu, je význam pro fungování trhu EU a objasnit obsah jednotlivých čtyř svobod.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium materiálu vám postačí 30 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Vnitřní trh, volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, legislativa

---

6.1 Čtyři svobody

V přechodí kapitole jsme se již seznámili s podstatou a obsahem vnitřního (jednotného) trhu. Dříve nazývaný také „společný trh“ nebo „jednotný trh“ zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu. Jako **konečné cíle programu vnitřního trhu** se uvádějí dva, ekonomický a politický:

- **Zvýšit a udržet ekonomickou prosperitu**, a to odstraněním překážek, které brání využití ekonomického potenciálu jeho účastníků, na tomto základě zvyšovat životní úroveň, kvalitu života,

- Přispět ke „**stále užšímu spojení evropských národů**“, jak se říká v Preambuli Římské smlouvy (1957), což pomůže odstranit staleté politické soupeření na evropském kontinentu, jež opakovaně vyúsťovalo v krvavých konfliktech.

Očekávání spojená s vytvořením vnitřního trhu byla velká. Také dnes země usilující o členství v Evropské unii si nejvíce slibují od zapojení do vnitřního trhu. Na správě vnitřního trhu a programu jeho dokončování se podílejí téměř všechny instituce Evropské unie. Komise je především iniciátorem legislativy vnitřního trhu, buď z vlastní iniciativy nebo velice často na základě doporučení Evropské rady nebo žádosti Rady ministrů (Rady EU).

Celkově můžeme charakterizovat projekt vnitřního trhu jako **program dalekosáhlé liberalizace doprovázený dohodnutými pravidly**. Vytvoření rozsáhlého hospodářského prostoru bez vnitřních hranic, na který mohly nyní vstupovat subjekty z nejrůznějších členských zemí, si vyžádalo zavést společné postupy také v dalších oblastech. Uvedeme tři nejdůležitější: **sociální politika, politika na ochranu životního prostředí, regionální politika (politika hospodářské a sociální soudržnosti)**.

<https://www.euroskop.cz/8739/sekce/zakladni-informace-o-vnitrnim-trhu/>

Volný pohyb zboží:

je základním předpokladem pro fungování vnitřního trhu EU, znamená vytvoření takových podmínek, aby obchod mezi členskými státy probíhal bez ohledu na hranice mezi nimi (tj. vytvoření celní unie, 3. stupeň integrace, vytvořena v roce 1968, Celní unie znamená zrušení vývozních a dovozních cel a všech poplatků s rovnocenným účinkem a přijetí společného celního sazebníku ve vztahu k nečlenským (třetím) zemím). Pouze ve vyjmenovaných případech (např. ohrožení zdraví, bezpečnosti nebo mravnosti občanů) má členský stát právo zakázat dovoz nebo tranzit určitého zboží. Značného uvolnění pohybu zboží bylo dosaženo již odstraněním tzv. tarifních překážek (tj. cla a omezení s jim rovnocenným účinkem), které zabraňovaly dalšímu rozvoji kooperace a specializace mezi podniky v různých členských státech. Samotné odstranění těchto tarifních překážek již přineslo, pro každodenní dodávky komponentů přes hranice, znatelný nárůst vzájemné obchodní výměny.

<https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/vnitri-trh-eu/vnitri-trh-eu---zakladni-principy--3363/>, Ministerstvo vnitra, Sekce pro státní službu, říjen 2019.

Volným pohyb osob:

se v evropském kontextu rozumí nejen volný pohyb pracovníků, studentů, důchodců ale i právo podnikatelů usadit se v jiném členském státě za účelem podnikání. Princip volného pohybu pracovníků a později všech občanů byl v koncepci vnitřního trhu zcela ojedinělým počinem. Volný pohyb osob dával šanci k hledání lepších pracovních a životních podmínek v jiné členské zemi, zvyšování kvalifikace a bylo spojeno také s právem pracovat, usadit se

a žít v kterékoli členské zemi. Měla se tím především ulehčit situace na pracovním trhu dvou skupin zemí: těch, které vykazovaly nedostatek a těch s přebytkem pracovních sil. (viz podrobněji Jednotný evropský akt, Schengenská dohoda, Maastrichtská dohoda, Amsterodamská dohoda). Důležitým krokem na cestě k mobilitě pracovních sil a všech občanů je také uznávání nabytých kvalifikací (dle platných směrnic EU), sociální zabezpečení, evropský zdravotní průkaz, Směrnice o volném pohybu služeb směrnice o spojování rodin atd.). V roce 1994 se tato svoboda rozšířila také na osoby pocházející z **Evropského hospodářského prostoru** (Norsko, Island, Lichtenštejnsko a nově také na Švýcarsko). Z obavy masového přesunu pracovníků i obyvatel nově přijatých zemí v roce 2004 do tzv. staré 15 zemí EU, tyto země získaly **právo na přechodnou dobu omezit příchod pracovníků z nových zemí** maximálně na sedm let (rozdělených na 2+3+2 roky), tedy do roku 2011. Dnes již má volný pohyb i Chorvatsko, které vstupovalo do EU v roce 2013.

Volný pohyb služeb:

Volný pohyb služeb v praxi znamená, že poskytovatel služby (obchodník, podnikatel, živnostník, zástupce svobodných povolání aj.) může provozovat svou činnost v kterémkoli jiném členském státě EU, za stejných podmínek jako příslušníci tohoto státu, tj. bez diskriminace na základě státní příslušnosti za stejných podmínek jako příslušníci hostitelského státu. Služba může být poskytována buď usazením v jiném členském státě (např. bankou nebo jinou finanční institucí, zřízením obchodu, hotelu, servisu aj.) nebo přes hranice (poskytováním pojišťovacích služeb, poradenstvím aj.). Nebylo tomu hned od počátku.

Pohyb služeb přes hranice byl uvolněn v roce 1970, avšak s mnoha omezeními v podobě národních regulačních předpisů hostitelské země, např. přístup k výkonu určitých profesí, dále oprávnění zřízovat a provozovat určité podniky (např. banky a pojišťovny), to vyžadovalo kupříkladu dohodu o uznávání kvalifikace získané v jiné členské zemi, dále harmonizaci podmínek pro zřizování a provoz živností a podniků. Argumentem bylo poukaz na spotřebitele, jeho zdraví, bezpečnost a jistotu. Proto Komise v roce 2004 předložila návrh směrnice o službách na vnitřním trhu, který směřoval k vytvoření obecného právního rámce pro volný pohyb služeb a k odstranění překážek pro liberalizaci trhu služeb, jež byly společné pro různé druhy činností.

Směrnice byla schválena v roce 2006 jako Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu (Směrnice o službách) a Zákonem č. 222/2009 Sb., o volném pohybu služeb (Zákon o volném pohybu služeb), převedena do českého právního řádu. Přínosem uvedeného zákona je i otevření tzv. Jednotných kontaktních míst (<http://www.mpo.cz/jkm>) administrativní zjednodušení uznávání dokumentů, uznávání pojištění uzavřeného v jiných členských státech EU apod.

<https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/vnitri-trh-eu/vnitri-trh-eu---zakladni-principy--3363/>

<https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/vnitri-trh-eu/zakon-o-volnem-pohybu-sluzeb--67765/>,<https://www.euroskop.cz/8735/sekce/volny-pohyb-sluzeb/>

Volný pohyb kapitálu:

má mezi čtyřmi svobodami klíčové postavení. Teprve po odstranění překážek převodu peněz a přesunu kapitálu lze zajistit bezbariérový pohyb zboží a služeb mezi členskými státy, podmínky pro usazování v kterémkoli členském státě, pro pohyb pracovníků a zejména pro celoevropské působení bank, pojišťoven, investičních fondů a operace na trhu cenných papírů.

Konkrétně volný pohyb kapitálu znamená:

Volný pohyb plateb jde o platby za dovezené zboží a služby, transfery peněz migrujících pracovníků.

Volný pohyb kapitálu, jenž zahrnuje přímé a portfoliové investice, investice do nemovitostí, operace na finančních trzích (akcie a obligace), kolektivní investování, depozita, úvěry a půjčky, pojištění.

ČR spadá problematika volného pohybu kapitálu především do působnosti Ministerstva financí. Významným krokem v další specifikaci čtyř svobod přispěla ratifikace a přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2009, která přijímá koncepci vnitřního trhu a jednoznačně terminologicky se staví za pojem vnitřní trh.

<https://www.euroskop.cz/8732/sekce/historie-vnitriho-trhu/>,
<https://www.mpo.cz/cz/zahranicni-obchod/podnikani-v-eu/vnitri-trh-eu/vnitri-trh-eu---zakladni-principy--3363/>

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Dostali jste se do poloviny studia skript, máte nárok na odpočinek a duševní relaxaci.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Projděte si opět obsah předchozích kapitol, zopakujte si některé důležité části, pokuste se opět najít odpovědi na otázky a případně si další témata doplňte vlastním samostudiem.

SHRnutí KAPITOLY

Cílem kapitoly bylo seznámit zájemce o problematiku vnitřního trhu, a především uplatňování jeho čtyř svobod, které mají významný podíl na další integraci EU. V textu jsou také odkazy na další možné zdroje studia daného tématu.

---

7 DALŠÍ POLITIKY - VOLNÝ POHYB POZNATKŮ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly je stručný náhled do formování ekonomik (hospodářských politik) členských zemí EU, zvláště pak do jejich specifík.

CÍLE KAPITOLY

Vymezit základní časové etapy formování hospodářských politik členských zemí EU. Vysvětlit a zdůvodnit hlavní specifika EU jako ekonomického systému.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studiu uvedené problematiky si vymezte 30 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Znalostní trojúhelník, volný pohyb poznatků (znalostí), Lisabonská strategie, hospodářská politika EU

7.1 Pátá svoboda – volný pohyb poznatků

Lisabonská strategie přijatá v roce 2000 si ve svém programu stanovila řadu ambiciózních kroků, ale u v roce 2004 se ukázalo, že řada jejich programových kroků není a také nebude splněna, že v době globalizace, v níž se objevují na světovém trhu noví aktéři s rostoucí ekonomickou silou, v době rozsáhlého rozšíření nových informačních technologií, závisí postavení zemí v konkurenci na zcela nových faktorech. Od té doby se v zemích Evropské unie začíná hovořit o tzv. znalostním trojúhelníku., který tvoří:

- dosažená úroveň vzdělání společnosti,
- výsledky vědeckého výzkumu a
- rychlost zavádění nových poznatků do praxe, inovace.

Ve všech těchto oblastech, jak se ukázalo, Evropa zaostávala, a to zejména za USA. Jedna z příčin spočívala v tom, že vnitřní trh na zmíněné výzvy reagoval nedostatečně, chyběl mu mechanismus, který by podněcoval k větší tvůrčí (inovační) činnosti a

kteř by Evropu posunul na přední místo v ekonomické výkonnosti a konkurenceschopnosti. Proto Evropská rada, po analýze situace, na svém zasedání v březnu v roce 2008 navrhl, aby k doposud uplatňovaným čtyřem svobodám připojila v pořadí pátá: volný pohyb znalostí (poznatků).

Pátá svoboda má za cíl vytvořit z Evropy -EU tzv. znalostní společnost, která ještě více upevní postavení EU v globálním světě. A nejsou a nebudou to aktivity jednoduché, naopak, jsou a budou náročné a mnoho obsažné.

- Posílit mobilitu vědeckých pracovníků, studentů, akademiků přes hranice členských států, jež má překonat roztržitost vědeckého úsilí EU a zvýšit jeho výsledky,
- Přitáhnout do Evropy špičkové vědce z třetích zemí,
- Vybudovat moderní vědeckou infrastrukturu zahrnující špičková pracoviště srovnatelná s předními světovými vědeckými centry,
- Zajistit transfer vědeckých poznatků do praxe, zejména propojením univerzit s potřebami podnikové sféry,
- Zajistit volný přístup ke znalostem a inovacím,
- Ochraňovat průmyslové a duševní vlastnictví

7.2 Hospodářská politika EU – vstup do problematiky

Hospodářská politika je obecně charakterizována jako způsob, forma chování státu při realizaci základních ekonomických cílů, které si společnost stanovila, zkoumá a také vysvětluje ekonomické aspekty rozhodnutí subjektu a jejich vliv na ekonomický rozvoj. (T. Paulík. Základy Makroekonomie. Ostrava ,2008, str.96.)

Maximalizace společenského blahobytu se všeobecně uznává jako vrcholný cíl hospodářské politiky. Základní společenské hodnoty se objevují ve většině ekonomických programů. Tento úkol plní tzv. tradiční cíle hospodářské politiky, mezi nimi nejčastěji nalézáme tyto čtyři cíle:

- trvalý a přiměřený hospodářský růst, indikovaný a měřený přírůstkem hrubého domácího produktu.
- stálá cenová hladina, měřená mírou inflace.
- dostatečně vysoká zaměstnanost, měřená mírou nezaměstnanosti.
- vnější ekonomická rovnováha.

Důležitou roli v koordinaci politik zemí EU sehrává **Výbor pro hospodářskou politiku**, který je poradním orgánem Komise a Rady. Výbor byl zřízen rozhodnutím Rady 74/122/EHS ze dne 18. února 1974.

Výbor je Radě nejen nápomocen při **koordinaci hospodářských politik členských států, ale** rovněž představuje **platformu pro odborná jednání** mezi Evropskou centrální bankou, Hospodářským a finančním výborem, Výborem pro zaměstnanost, Komisí a sociálními partnery.

„Tento výbor:

- předkládá hospodářské analýzy a stanoviska týkající se metodických postupů;
- vypracovává doporučení týkající se strukturálních politik za účelem zvýšení růstového potenciálu a zaměstnanosti v EU;
- napomáhá Radě při vypracovávání hlavních směrů hospodářských politik a podílí se na mnohostranném dohled;
- poskytuje podporu Hospodářskému a finančnímu výboru tím, že:
- vyhodnocuje krátkodobý a střednědobý makroekonomický vývoj v členských státech a v EU;
- předkládá analýzy a stanoviska týkající se vzájemného působení strukturálních a makroekonomických politik a analýzy a stanoviska k vývoji mezd.“

<https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/economic-policy-committee/>

7.3 Hospodářský vývoj – integrace – hlavní specifika

Stav a úroveň ekonomické integrace EU dnes je výsledkem postupného formování a utváření jednotlivých hospodářských celků od druhé světové války. Ta měla nedozírné následky na hospodářství jednotlivých evropských zemí, ačkoli ne všude ve stejné míře. Přesto však bylo nutné zahájit obnovovací proces spojený s rekonstrukcí všech odvětví hospodářství – průmyslu, zemědělství, obnovy výroby, výstavby komunikací, rozvoje obchodu, vybudování finančního a bankovního systému a řady dalších kroků, které byly nezbytné pro obnovení chodu společnosti. K nim nezbytně také patřilo zabezpečení dostatečného přísunu základních potravin, věcí denní potřeby i strojového vybavení (blíže akce UNRRA, Marshallův plán a jiné formy pomoci). Na základě realizovaných pomocných akcí lze konstatovat, že zde již byly uplatněny první zárodky ekonomické (mezinárodní) integrace.

Jaké byly důvody pro evropskou ekonomickou integraci?

Důvodů k integraci bylo několik, lze je seřadit do určité posloupnosti časové i logické. Nacházíme zde příčinné souvislosti – *integrace* jako reakce na konec války (2. světové) a z něj vyplývající situace (překonání řady bariér, které pomohly k urychlení politických a hospodářských změn, směřujících k bezkonfliktní budoucnosti), *integrace* jako obraz postupné internacionalizace evropských ekonomik (koncentrace výroby, dopravní infrastruktura, prohlubování specializace, internacionalizace obchodu, celní unie, efektivnost vý-

roby), *integrace* jako nástroj k vytváření obrany proti narůstající konkurenci (vyšší efektivnost, specializace, harmonizace hospodářské činnosti, liberalizace mezinárodního obchodu atd.).

Ekonomická integrace je vysvětlována jako minimalizace ekonomických hranic mezi státními ekonomikami. Jedná o vysoký stupeň dělby práce, který je vyústěním spolupráce (kooperace) jednotlivých národních ekonomik. Ekonomická integrace jde ruku v ruce s politickou integrací. Ekonomickou integraci proto také můžeme chápat jako cestu, která vede k postupnému splývání ekonomik jednotlivých národních celků, k vytváření společných institucí a předáváním některých svých kompetencí z národní roviny na nadnárodní, v některých případech také mezistátní. V této souvislosti můžeme nalézt několik variant integračních uskupení, která se liší svou hloubkou, šíří i rozmanitostí.

Koordinace znamená zachování národních ekonomik i jejich regulace.

Formy integrace lze vymezit na základě několika kritérií:

- Podle hospodářských subjektů – na mikroekonomické (kooperace mezi jednotlivými podnikatelskými subjekty) a makroekonomické (týkající se celých ekonomik, spojování mezinárodních trhů, vznik nadnárodních komplexů).
- Podle rozsahu, zda se týká celé ekonomiky nebo jen její části – všeobecná (makroekonomická) nebo také horizontální, či sektorová (mikroekonomická), jinak také vertikální.
- Podle územního hlediska – globální (regionální), na konci 20. století se ještě přidává dělení na transregionální či interregionální integrace.

Podle hloubky integrace a úrovně vzájemného propojení národních ekonomik a jejich trhů členíme integraci do 5 (tradičních) či 7 (modernějších) stupňů, také chronologický vývoj integrace, již bylo uvedeno).

60. léta: Období nástupu hospodářského boomu, sociální stát (stát blahobytu), strukturální změny, prohlubování integrace, rozšíření integrace, politická integrace, kooperace v oblasti zahraniční politiky.

70. léta: Kroky k budování hospodářské a měnové unie, Wernerova zpráva, ropné šoky, strukturální, energetická a surovinová krize, růst nezaměstnanosti, stagnace integračních kroků, stagflace (hluboká makroekonomická krize), Evropský měnový systém (EMS)

80. léta: Druhý ropný šok, reakce na předchozí období změny v hospodářské politice, změny v politické reprezentaci mnohých evropských zemí, důraz na aktivní politiku zaměstnanosti, prohlubování integračního procesu, budování jednotného vnitřního trhu, cesta k finanční reformě ES, vytváření regionální a strukturální politiky, budování sociální politiky.

90. léta: Směrování k realizaci hospodářské a měnové unie, Maastrichtské smlouvy, postupný rozpad socialistického bloku, příprava na rozšíření EU směrem na střední a východní Evropu, asociační dohody, Kodaňská kritéria, další rozšíření EU, Amsterodamská smlouva, Lisabonská strategie, Nice, reformy institucí EU, další kroky v budování hospodářské a měnové unie, zavedení eura, dohoda o postupném snižování nákladů na společnou zemědělskou politiku.

Konec 20. století: internacionalizace ekonomik, která vyústila v globalizaci, tedy proces, jehož obsahem je propojení ekonomik, růst podílů zahraničních investic, urychlení vědecko-technické spolupráce. Jakýsi protipól globalizace je přechod k regionalismu, což lze také chápat jako jistou formu integrace, která umožňuje uplatnění svých kroků, svého modelu integrace směřujícího k ochraně domácího trhu.

Počátek 21. století: konkurenceschopnost, zvýšení zaměstnanosti, investice do lidského kapitálu, změny v politice zaměstnanosti, nové technologie, nová hospodářská strategie, nový finanční rámec 2007–2013, přípravy na další rozšíření EU, boj s hospodářskou krizí, růst zadluženosti zemí EU, dluhová krize.

Fungování EU je ovlivněno propracovaným systémem jednotlivých částí hospodářské politiky.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Zamyslete se nad tím, co bylo a je důvodem k tomu, aby se jednotlivé politiky EU členily do různých kategorií a typů.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Pro shrnutí dané kapitoly můžeme využít definici, která je uvedena v textu kapitoly, totiž, že „Hospodářská politika je obecně charakterizována jako způsob, forma chování státu při realizaci základních ekonomických cílů, které si společnost stanovila, zkoumá a také vysvětluje ekonomické aspekty rozhodnutí subjektu a jejich vliv na ekonomický rozvoj“. T. Paulík. Základy Makroekonomie. Ostrava ,2008, str.96. Zároveň je potřeba vzít úvahu, že hospodářská politika zemí EU prošla změnami, které se spolupodílely na integračním procesu a dalším formování Evropské unie.

---

8 MĚNOVÁ A DEVIZOVÁ POLITIKA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly, je zachycení celkového procesu přechodu ES/EU od Evropského měnového systému k Hospodářské a měnové unii, objasnění jeho jednotlivých časových etap až k současnému stavu.

CÍLE KAPITOLY

Cílem kapitoly je popsat proces příprav a postupného budování Hospodářské a měnové unie, co předcházelo a bylo součástí Evropského měnového systému, podat solidní informace o utváření systému společné a jednotné měny a vysvětlit, za jakých podmínek se budovala a buduje měnová (hospodářská) unie.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studiu dané kapitoly si vymezte 40 minut času.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Evropský měnový systém, Hospodářská a měnová unie, Evropský měnový institut, Evropská centrální banka, euro, eurozóna.

8.1 Na cestě k Evropskému měnovému systému (EMS)

Už při zakládání Evropského hospodářského společenství (1957) bylo zřejmé, že dojde-li k vytvoření společného trhu, bude potřeba řešit mj. také otázku měnové spolupráce. Bylo také jasné, že společný trh nebude stabilní, pokud nebudou mít státy stabilní měnu, která nebude ostatní členské země poškozovat a nebude jim tak bránit ve vzájemném obchodu a spolupráci. Ačkoli tento fakt byl všem zakládajícím zemím v dané době jasný, ve smlouvě se o společné měnové politice nehovoří. Důvodem byl stále silný americký dolar, který v rámci poválečného tzv. Bretton-woodského měnového systému zajišťoval tolik potřebnou

stabilitu. Za těchto podmínek zůstávala nadále měnová politika záležitostí každého členského státu Společenství. Postoj členských zemí se změnil v polovině 60. let, kdy státy Společenství stále více pociťovaly potřebu měnové spolupráce při vzájemném obchodu, aby předcházely negativním dopadům měnících se směnných kurzů členských států, po vytvoření celní unii (1968) a kdy došlo k rozpadu Bretton-woodského systému. O tom, že si situace žádala řešení, svědčí i ten fakt, že došlo k ustavení tzv. Měnového výboru a výboru guvernérů centrálních bank v roce 1964.

Rozhodující krok byl učiněn až v Haagu v roce 1969 na vrcholné schůzce šéfů vlád ES, ta schválila přípravu na budování měnové unie. Dalším krokem bylo zveřejnění tzv. Wernerovy zprávy z roku 1970, na jejímž základě rozhodla Rada o dalším postupu při budování měnové unie. Program to byl na svou dobu velmi moderní a ambiciózní, neboť počítal s tím, že do roku 1980 měla být zavedena společná měna. Plán se však nepodařilo v takové míře a ani v takovém rozsahu realizovat. Co tomu zabránilo? Plán se objevil na počátku 70. let v poněkud složitém období pro politiky i ekonomiky zemí – došlo k již zmíněnému rozpadu Bretton-woodského měnového systému fixních kurzů, (americký dolar ztratil stabilitu), státy se opět vrátily k tzv. kurzům plovoucím, země byly zasaženy dopady prvního ropného šoku, ekonomiky členských zemí podléhaly důsledkům inflace a bylo proto obtížné za těchto podmínek budovat společnou měnu. Myšlenka však „nezapadla“.

V roce 1971 se Spojené státy rozhodly zrušit pevný vztah mezi dolarem a cenou zlata, který po druhé světové válce zajišťoval světovou měnovou stabilitu. Tak skončil systém pevných směnných kurzů. S myšlenkou založit měnovou unii se země EU rozhodly zabránit kolísání směnných kurzů mezi jednotlivými evropskými měnami o více než 2,25 % pomocí společné intervence na peněžních trzích. To vedlo k vytvoření Evropského měnového systému, který začal fungovat v březnu 1979, opírající se o dohody mezi centrálními bankami, sdílenými vládami členských států ES (v té době pouze 6). EMS měl zásadní úkol – zajistit spolehlivý směnný mechanismus pro měny členských států ES, zabránit kolísání měn a podpořit tak jejich vzájemný obchod a pokračující proces integrace. EMS měl prostřednictvím fixních kurzů dosáhnout vnitřní (cenové) a vnější (kurzovní) stability. Je zajímavé, že tento mechanismus „přežil“ až do roku 1998, kdy došlo k dalším změnám na cestě ke společné měně.

EMS měl tyto hlavní rysy:

- **referenční měnu s názvem ECU** – tvořil ji „koš“ sestavený z měn všech členských zemí ES/EU,
- **mechanismus směnného kurzu** – směnný kurz každé měny byl navázán na ECU, dvoustranné směnné kurzy mohly kolísat v pásmu +/- 2,25 %,
- **úvěrový mechanismus**: poskytování pomoci slabým měnám, každá země převedla 20 % své měny a zlatých rezerv do společného fondu (Evropský fond měnové spolupráce /1973/ – zásluhou tohoto fondu mohly banky poskytnout v ECU úvěry).

ECU – (zavedeno 1981) nebylo emitovanou měnou, sloužilo pro mezibankovní operace, pro sestavení rozpočtu, pro finanční operace mezi institucemi ES, mezi členskými státy a institucemi ES a také k určení závazků a pohledávek.

Evropský měnový systém zmenšil rozdíly mezi úrokovými sazbami jednotlivých členských států ES, došlo ke sblížení jejich ekonomik. Velkou zásluhu na tom mělo také dominantní postavení německé ekonomiky a německé marky. EMS neměl za úkol zavádět společnou měnu, ale stabilizovat měny jednotlivých zemí a připravit vše pro vznik měnové unie.

8.2 Od Evropského měnového systému k Hospodářské a měnové unii

Evropský měnový systém má pestrou historii. Po sjednocení Německa a obnovení tlaků na evropské měny v roce 1992 opustily EMS italská lira a britská libra. V srpnu 1993 se země EMS dohodly na dočasném rozšíření pásme na +/- 15 %. Ve snaze zabránit širokému kolísání měn zemí EU a pro odstranění konkurenčních devalvací se vlády EU zároveň rozhodly opět oživit snahy o úplnou měnovou unii a zavedení jednotné měny.

Rozhodující krok pro další rozvoj měnové integrace učinilo jednání hlav států a předsedů vlád v červnu v roce 1988 v Hannoveru (Evropská rada). Výbor expertů pod vedením tehdejšího předsedy Komise ES Delorse byl pověřen k tomu, aby během jednoho roku předložil zprávu s návrhem časového postupu k uskutečnění Hospodářské a měnové unie. **Delorova zpráva** byla předložena 12. dubna 1989. Materiál byl nejen hodnotící zprávou dosavadního stavu hospodářské a měnové integrace, ale především časovým harmonogramem budování měnové unie ve třech etapách. Zajímavé na Delorově zprávě je to, že rozlišuje mezi hospodářskou a měnovou unií.

Hospodářská unie, podle Delorovy zprávy, vyžadovala existenci jednotného trhu, regionální a strukturální politiku a koordinaci hospodářských politik.

Měnová unie měla zahrnovat liberalizaci pohybu kapitálu a integraci finančních trhů, volnou směnitelnost měn, pevnou fixaci měnových kurzů (L. Lacina a kol., 2007, s. 210).

Na zasedání Evropské rady v Madridu v červnu 1989 přijali vedoucí představitelé EU třífázový plán přechodu k hospodářské a měnové unii. Plán se stal součástí Maastrichtské smlouvy o Evropské unii, kterou Evropská rada přijala v prosinci 1991.

8.3 Hospodářská a měnová unie (HMU)

Cesta k Hospodářské a měnové unii nebyla jednoduchá a přímá, bylo nutné jednotlivé kroky rozdělit nejen podle časového hlediska, ale i obsahu jednotlivých kroků. Země, které se o přijetí společné měny ucházely, musely splňovat náročná kritéria, jejich postupné plnění bylo rozloženo do několika fází.

První fáze začala 1. července 1990 a obsahovala:

- úplně volný pohyb kapitálu v rámci EU (zrušení devizových kontrol),
- zvýšení částky zdrojů věnovaných na odstranění nerovností mezi evropskými regiony (strukturální fondy),
- hospodářskou konvergenci prostřednictvím mnohostranného dohledu nad hospodářskými politikami členských států.

Druhá fáze byla zahájena 1. ledna 1994. Její součástí bylo:

- zřízení Evropského měnového institutu (EMI) ve Frankfurtu n. M. (1994); EMI byl složen z guvernérů centrálních bank zemí EU,
- nezávislost národních centrálních bank,
- definice pravidel pro snížení národních rozpočtových deficitů

Třetí fáze znamenala zavedení eura – 11 zemí EU přijalo od 1. ledna 1999 euro, které se tak stalo společnou měnou Belgie, Finska, Francie, Irsko, Itálie, Lucemburska, Německo, Nizozemska, Portugalska, Rakouska a Španělska (Řecko nesplňovalo konvergenční kritéria, přidalo se až 1. ledna 2001). Euro odmítla Velká Británie, Dánsko a Švédsko. Funkci EMI převzala **Evropská centrální banka** se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem, která oficiálně zahájila svou činnost od 1. ledna 1999 (neoficiálně již v roce 1998), začala odpovídat za měnovou politiku definovanou a uplatňovanou v eurech. Poměr ECU vůči euru činil 1:1. V rámci ES tak vznikla měnová unie s jednotně prováděnou společnou měnovou politikou.

1. ledna 2002 byly v těchto 12 zemích eurozóny uvedeny do oběhu mince a bankovky eura. O dva měsíce později byly postupně staženy z oběhu národní měny. Po tomto datu se euro stalo jediným zákonným platidlem na veškeré hotovostní a bankovní transakce v zemích eurozóny, které představují více než dvě třetiny obyvatelstva EU. Scénář byl takový, že prvních 6 měsíců byly postupně stahovány národní měny a nahrazovány měnou společnou. Od července 2002 již všechny země, které se rozhodly přijmout euro, euro zavedly a používaly.

Konvergenční kritéria:

Každá země EU, která chce vstoupit do třetí fáze, musí splňovat těchto pět konvergenčních kritérií:

- **cenová stabilita:** míra inflace nesmí překročit průměrnou míru inflace tří členských států s nejnižší inflací o více než 1,5 %,
- **úrokové sazby:** dlouhodobé úrokové sazby se nesmí lišit o více než 2 % vůči průměrným úrokovým sazbám tří členských států s nejnižší inflací,
- **deficity:** národní rozpočtové deficity musí být nižší než 3 % HDP,
- **veřejný dluh:** nesmí překročit 60 % HDP,
- **stabilita směnného kurzu:** směnné kurzy musí po dobu předchozích dvou let zůstat ve schváleném rozmezí

Pakt o stabilitě a růstu:

V červnu 1997 Evropská rada přijala *Pakt o stabilitě a růstu*. Představoval závazek k trvalé rozpočtové stabilitě a umožňoval potrestání každé země eurozóny, jejíž rozpočtový deficit by přesáhl 3 %. Pakt byl však následně označen za příliš přísný a v březnu 2005 prošel reformou.

Euroskupina:

Euroskupina je neformální orgán, v jehož rámci se setkávají ministři financí zemí eurozóny (v současné době je to 19 zemí). Cílem těchto setkání je zajištění lepší koordinace hospodářských politik, kontrola rozpočtových a finančních politik zemí eurozóny a reprezentace eura na mezinárodním měnovém fóru. Euro (€) je oficiální měnou v 19 z 27 členských států EU. Tyto země jsou společně označovány jako eurozóna.

Nové členské státy a HMU:

Jakmile budou splňovat příslušná kritéria, musejí všichni noví členové EU přijmout euro. Slovinsko tak učinilo jako první ze zemí, které k EU přistoupily v roce 2004, když se k eurozóně přidalo 1. ledna 2007. O rok později 2008 ho následovaly Kypr a Malta. Vstup do eurozóny v roce 2009 realizovalo Slovensko, v roce 2011 Estonsko. Česká republika má stále přetrvávající problémy s reformou veřejných financí, takže se datum přijetí eura stále vzdaluje. Také část politického spektra není přijetí společné měny nakloněna. Poněkud jiný názor na to naopak mají podnikatelé a vývozci zboží. Ti apelují na brzký přechod k přijetí společné měny.

Dne 2. května 1998 Rada Evropské unie – ve složení hlav států nebo vlád – jednomyslně rozhodla, že jedenáct členských států splnilo podmínky nezbytné pro účast ve třetí etapě HMU a pro přijetí jednotné měny 1. ledna 1999. Počátečními účastníky byly Belgie, Německo, Španělsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko, Portugalsko a Finsko. Hlavy států nebo vlád rovněž dosáhly politické shody ohledně osob, které by měly být doporučeny ke jmenování za členy Výkonné rady Evropské centrální banky (ECB).

Vstupem Řecka do třetí etapy HMU 1. ledna 2001 vzrostl počet zúčastněných členských států na dvanáct. Třináctým členem eurozóny se stalo 1. ledna 2007 Slovinsko, po němž o rok později následovaly Kypr a Malta, k 1. lednu 2009 Slovensko, k 1. lednu 2011 Estonsko, k 1. lednu 2014 Lotyšsko a k 1. lednu 2015 Litva. Dnem, kdy tyto země vstoupily do eurozóny, se automaticky stala také jejich centrální banka součástí Eurosystemu.

https://europa.eu/european-union/about-eu/euro/which-countries-use-euro_cs

Členské státy mimo eurozónu:

Tyto země ještě společnou měnu nepřijaly, ale k eurozóně se připojí, jakmile splní stanovené podmínky. Jde především o země, které k Unii přistoupily v letech 2004, 2007 a 2013, tedy po zavedení eura do oběhu v roce 2002 - Česká republika, Polsko, Maďarsko, Chorvatsko, Rumunsko, Bulharsko a Švédsko.

Členské státy s výjimkou

V některých případech je možné, aby si země vyjednala výjimku (tzv. *opt-out*) z některého právního předpisu EU. Pokud jde o jednotnou měnu, výjimku získalo Dánsko. Po přistoupení k EU si ponechalo svou původní měnu – dánskou korunu.

Přínosy a náklady měnové unie:

Vytvoření měnové unie a zavedení jednotné měny přináší pozitiva i negativa. Za přínosný lze pokládat volný pohyb osob v 17 zemích EU (a bezproblémový, vzhledem ke společné měně), usnadňují se bankovní operace, platby, skončilo vzájemné kolísání směnných kurzů u zemí, které přijaly euro, docíleno bylo určité transparentnosti cen, zlepšují se podmínky konkurence. Euro se stalo další světovou měnovou jednotkou. Na straně druhé také společná měna nese určité náklady a nebezpečí. Státy tak ztrácejí možnost ovlivňovat svou národní měnovou politiku (pokud přijaly euro), nemohou zabránit pohybu kapitálu (volný trh) a přesunu finančních zdrojů ze zemí s nižšími výnosy do zemí s výnosy vyššími. Nejproblematičtější důsledek společné měny je v současné době nebezpečí nadměrného zadlužení zemí, které jsou v eurozóně a jejichž ekonomika se ocitla „na dně“, jsou tak ohroženy nejen další země společné měny, ale Unie celá.

KONTROLNÍ OTÁZKY

- Znamená přijetí společné měny Eura nemožnost návratu k národní měně?
- Kolik zemí nyní tvoří měnovou unii a která ze zemí vstupovala jako poslední?
- Co znamená termín Evropský měnový systém?

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

Jste pro/proti přijetí Eura v České republice? Napište proč, klady i zápory. Zdrojem informací Vám mohou být údaje z bankovního sektoru, z Ministerstva průmyslu a obchodu, z Hospodářské komory apod. Materiál přiložte jako přílohu své seminární práce.

SHRNUTÍ KAPITOLY

V této kapitole jste získali informace o tom, proč a za jakých podmínek došlo k přijetí společné měny euro. Víte, jak proces postupoval od obecných představ, přes přijetí rozhodnutí o zavedení společné měny, víte, co je Wernerova zpráva, která se jako první snažila o vytvoření harmonogramu celého procesu. Seznámili jste se s pojmem Evropský měnový systém (EMS), s jeho vznikem, víte, co je to ECU a také umíte vyjmenovat etapy, které předcházely spuštění a zavedení společné měnové jednotky euro (1999) a budování Hospodářské a měnové unie. Dovedete vyjmenovat země, které do eurozóny vstoupily, které naopak společnou měnu nepřijaly, nebo ani přijmout ještě nemohou.

---

9 POLITIKA ZAMĚSTNANOSTI A SOCIÁLNÍ POLITIKA

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly je zachycení procesu formování sociální politiky a politiky zaměstnanosti ES/EU, s cílem seznámit se s jejími zaměřením a orientací a v neposlední řadě také s vysvětlením, proč sociální politika zůstává na úrovni národní a v nejbližším období nebude sjednocena na jednotných evropských principech.

CÍLE KAPITOLY

Popsat genezi vzniku a formování sociální politiky v ES/EU, její postavení a role v postupující a prohlubující se integraci ES/EU. Přehled o trendech ve formování sociální politiky i o současné situaci v sociální oblasti.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studium uvedené kapitoly budete potřebovat zhruba 45 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Evropský sociální fond, Evropská sociální charta, politika zaměstnanosti, Evropská strategie zaměstnanosti, Maastrichtská smlouva, akční plány, Amsterodamská smlouva, Lisabonská strategie, Strategie Evropa 2000.

9.1 Politika zaměstnanosti

Evropská strategie zaměstnanosti pomáhá členským státům při zvládnutí nezaměstnanosti a zvyšování zaměstnanosti (nezaměstnanost považuje za jednu z největších hrozeb současnosti většina občanů EU). Byla zformulována v roce 1997 v návaznosti na Amsterodamskou smlouvu (novou hlavu o politice zaměstnanosti) a v roce 2000 byla včleněna do Lisabonské strategie, označované od roku 2005 jako „Strategie pro růst pracovní místa“. Praktické naplňování těchto politik podle specifik každé země pak náleží členským

státům. Ke splnění stanovených Lisabonských cílů – 70% zaměstnanosti ekonomicky aktivní populace, 60% zaměstnanosti žen a 50% zaměstnanosti starších pracovníků – se Evropská strategie zaměstnanosti zaměřila na „celoživotní přístup k práci“, tzn. účast všech věkových kategorií na zaměstnanosti. Doporučila zaměřit se na osoby vyloučené a nacházející se dále od trhu práce (aktivním začleněním), na lepší sladění poptávky a potřeb trhu práce, na zlepšení přizpůsobivosti podniků a zaměstnanců na nové (globalizované) ekonomické prostředí, na zvýšení a efektivní využití investic do lidských zdrojů a lidského kapitálu. Součástí strategie byla i modernizace systémů sociální ochrany, které měly dostatečně motivovat k návratu a udržení se na trhu práce, a přitom zajistit důstojnou sociální ochranu.

Evropská strategie zaměstnanosti používala otevřenou metodu koordinace založenou na 5 klíčových principech: **subsidiarita** (rovnováha mezi úrovní EU a ČS), **konvergence** (jednání ve vzájemné dohodě), **vzájemné učení** (výměna dobré praxe), **integrováný přístup** (strukturální reformy jsou rozšířeny i do politik sociální, vzdělávací, daňové, podnikové a regionální) a **řízení podle stanovených cílů**.

Evropská strategie zaměstnanosti byla založena na tříletém cyklu:

- **Hlavních směrů politiky zaměstnanosti** navržených Komisí na základě závěrů Evropské rady a schválených v konzultační proceduře Radou. Tyto směry stanoví obecné priority pro politiku zaměstnanosti členských států,
- **Národních programů reforem** členských států,
- **Společné zprávy o zaměstnanosti**, která tvoří kapitolu zaměstnanosti ve Výroční zprávě o plnění Lisabonské strategie přijímané Radou,
- **Doporučení Rady pro členské státy** (na návrh EK schvalováno kvalifikovanou většinou).

Největší význam má pro naplňování evropské strategie zaměstnanosti a národních programů reforem v oblasti zaměstnanosti **Evropský sociální fond** (zřízený podle článku 146–148 Smlouvy o ES). Na podporu zaměstnanosti v EU je pozornost věnována - odborné přípravě, rekvalifikacím, adaptabilitě podniků a zaměstnanců a profesní a geografické mobilitě zaměstnanců a jsou vyčleněny finanční prostředky.

Hlavní roli při projednávání dokumentů Evropské strategie zaměstnanosti měl a má **Výbor pro zaměstnanost – EMCO** (článek 130 Smlouvy o ES), složený ze dvou zástupců každého členského státu, zástupce Evropské komise a Generálního sekretariátu Rady. Výbor má dva podvýbory – podvýbor pro indikátory a ad hoc pracovní skupinu EMCO. Otázky zaměstnanosti jsou na pracovní úrovni Rady projednávány také v rámci Pracovní skupiny pro sociální otázky a na úrovni ministrů v rámci Rady pro zaměstnanost, sociální věci, zdraví a spotřebitele (EPSCO). V Evropském parlamentu se touto problematikou zabývá Výbor pro zaměstnanost a sociální věci (EMPL). Různými otázkami zaměstnanosti, restrukturalizace a jejích dopadů na zaměstnanost se zabývá **Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek** se sídlem v Dublinu. Při přijímání komunitárních

právních předpisů se aplikují tyto články Smlouvy o založení ES: 128 a 130 (kvalifikovaná většina a konzultace s EP), 129 (kvalifikovaná většina v Radě a spolurozhodování s EP).

ČR provádí politiku zaměstnanosti v souladu s doporučeními a cíli Evropské strategie zaměstnanosti, je také zapojena do programů ESF, zejména prostřednictvím operačních programů „Vzdělávání pro konkurenceschopnost“, „Lidské zdroje a zaměstnanost“ apod.

Evropská strategie zaměstnanosti postavila vysokou míru zaměstnanosti na stejnou úroveň jako makroekonomické cíle v oblasti růstu a stability.

Na svém zasedání v Lisabonu v roce 2000 schválila Evropská rada nový strategický cíl, podle kterého se má EU stát „nejvíce konkurenceschopnou a dynamickou znalostní ekonomikou na světě“. Zastřešujícím cílem politiky zaměstnanosti a sociální politiky Rada stanovila dosažení plné zaměstnanosti a vytyčila konkrétní cíle, jichž mělo být dosaženo v roce 2010 (Lisabonská strategie).

V roce 2002 byla evropská strategie zaměstnanosti přezkoumána a v roce 2005 opět spuštěna, tentokrát se zaměřením na růst a zaměstnanost. Za účelem zjednodušení a zefektivnění postupů byl zaveden víceletý rámec (první cyklus 2005–2008) a hlavní směry politik zaměstnanosti byly začleněny do hlavních směrů hospodářských politik.

Po finanční krizi byla v roce 2010 přijata strategie Evropa 2020 a byl zaveden mechanismus pro koordinaci finanční a hospodářské politiky nazvaný evropský semestr.

Tato desetiletá strategie pro zaměstnanost a inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění poprvé určila nejdůležitější cíle, např.:

- trh práce: docílit toho, aby se do roku 2020 zvýšil podíl aktivních osob ve věku 20 až 64 let na 75 %;
- sociální začleňování a boj proti chudobě: snížit počet lidí ohrožených chudobou a vyloučením nejméně o 20 milionů;
- zlepšování kvality a efektivity systémů vzdělávání a odborné přípravy: snížit míru předčasného ukončování školní docházky na 10 % (z 15 %) a zvýšit podíl osob ve věku 30 až 34 let s dokončeným terciárním nebo srovnatelným vzděláním na nejméně 40 % (namísto 31 %).

Všech pět hlavních cílů musely členské státy převést do podoby vlastních vnitrostátních cílů, a to s ohledem na své relativní výchozí postavení a vnitrostátní podmínky. Následky finanční krize nicméně v roce 2018 zkomplikovaly dosažení cílů strategie v oblasti zaměstnanosti a chudoby.

Cyklus monitorování politik zaměstnanosti zahrnuje tyto složky:

- hlavní směry politik zaměstnanosti navrhované Komisí a přijímané Radou;
- společná zpráva o zaměstnanosti zveřejňovaná Komisí a přijímaná Radou;
- plány pro národní program reforem (NPR);

- zprávy o jednotlivých zemích a doporučení pro jednotlivé země navrhované Komisí a přijímané Radou.

Hlavní směry politik zaměstnanosti (článek 148 SFEU) představují strategické cíle vnitrostátních politik zaměstnanosti a zahrnují politické priority v oblasti zaměstnanosti, vzdělávání a sociálního začleňování.

Nejnovější hlavní směry byly sladěny se zásadami Evropského pilíře sociálních práv (sociální politika a politika zaměstnanosti: obecné zásady). Se souhlasem Parlamentu byly tyto směry zachovány i na období po roce 2020. Jsou zaměřeny na čtyři oblasti.

- podpora poptávky po pracovní síle (tvorba pracovních míst, zdanění práce a určování mezd);
- zvýšení nabídky pracovních sil a dovedností (včetně nezaměstnanosti mladých lidí a dlouhodobé nezaměstnanosti);
- lepší fungování trhů práce (se zvláštním zaměřením na segmentaci pracovního trhu);
- spravedlnost, boj s chudobou a prosazování rovných příležitostí pro všechny.

Na základě ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie týkajících se zaměstnanosti a sociálních věcí byla přijata řada směrnic, nařízení a rozhodnutí, která v členských státech zajistí minimální standardy v těchto oblastech a další právní předpisy EU podporující základní svobody, které upravují pohyb osob, služeb a kapitálu v rámci EU (jednotný trh).

Zástupci vlád členských států hlasovali o výběru sídla orgánu ELA během zasedání Rady pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele dne **13. června 2019.** (<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/seat-selection-ela/>). Sídlem Evropského orgánu pro pracovní záležitosti se stane Bratislava (tisková zpráva, 13. 6. 2019).

Důležité slovo na období několik dalších měsíců má slovo trojice předsednických zemí EU na období let 2020 -2022, které podporují stávající sociální model a hledají další cesty ke zlepšení stávající situace způsobené šířením COVID-19.

Jedním z cílů Unie je podpora vzestupné konvergence asociální soudržnosti v EU. Mezi prostředky umožňující jeho dosažení patří zejména rámec pro národní minimální mzdu, nástroje na ochranu pracovních míst a příjmů v době ekonomických otřesů, přístup k sociální ochraně pro všechny pracovníky a osoby samostatně výdělečně činné, zvláště pak pro nejohroženější skupiny, a větší sociální začlenění. Činnost v oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí se má soustředit na dopady krize způsobené COVID-19 a obsáhne mimo jiné problematiku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a ochrany pracovníků v nejistých zaměstnáních, zejména pak těch vykonávajících nestandardní formy zaměstnání, a rovněž otázku využívání flexibilních forem práce, jako je práce na dálku, mimo jiné s pomocí digitálních nástrojů.

Pokročit je třeba i v řešení demografických výzev. Je zapotřebí posílit účast všech věkových kategorií na trhu práce a mezigenerační spolupráci a dialog. Aby si pracovníci

osvojili dovednosti, kterých je na trhu práce zapotřebí, a aby byli schopni se přizpůsobit změnám, včetně změn rychlých a neočekávaných, musejí mít přístup ke vzdělávání a odborné přípravě, jakož i k celoživotnímu učení.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/chapter/210/hospodarstvi-veda-a-kvalita-zivota>

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8086-2020-REV-1/cs/pdf>

9.2 Sociální politika

Sociální politika Evropské unie patří do kategorie tzv. komunitárních politik EU, což znamená, že jejich těžiště zůstává v členských státech a orgány Unie zajišťují pouze jejich koordinaci a harmonizaci.

Sociální politika je úzce spojena s hospodářskou politikou každé země. Účinnost sociální politiky je závislá na úrovni a výkonnosti ekonomik těchto zemí – ty vytvářejí prostředky pro sociální politiku zemí. Cílem opatření jednotlivých zemí EU ve sféře sociální politiky není vytvoření jednotného sociálního prostoru, ale snaha vytvořit ve všech zemích určitý minimální sociální standard. Vše se odvíjí od vůle a možností jednotlivých zemí.

Sociální politika není (společná) jednotná pro všechny země EU, doposud to ani není možné. Proč?

Každá země má jiné sociálně politické a hospodářské tradice, jinou kulturu, odlišné demografické poměry, nachází se v jiných sociálně ekonomických podmínkách, v čele stojí jiná politická reprezentace, a především v současné době rozdílná ekonomická úroveň zemí zdaleka nevytváří podmínky pro sjednocení sociální politiky a její postavení na stejnou úroveň v každé z členských zemí EU. Přesto všechno, aby mohla sociální politika v zemích EU fungovat, aby byly naplněny principy volného pohybu osob, bylo a je nutné vytvářet určitou společnou koncepci sociální politiky ve všech zemích EU.

Sociální politika zemí ES/EU prošla několika fázemi, které znamenaly její postupné začleňování do systému politik zemí EU.

Smlouva o ESUO (Evropské společenství uhlí a oceli) přímo o sociální politice ještě nehovoří, ale již zmiňuje sociální cíle. Společenství se od svého vzniku orientovalo nikoli na sociální politiku jako komplex, ale na některé vybrané aspekty sociální politiky, zatímco v členských státech mělo spočívat jádro aktivit.

Římské smlouvě o EHS je také část, která se věnuje sociální politice, ale jen velmi stroze. ES spíše očekávalo, že postupné zvyšování životní úrovně obyvatelstva jednotlivých členských zemí povede i k sociálnímu sblížení a takto se usnadní sladění sociálních systémů členských zemí Společenství. Proto byl kladen důraz na prohlubující se spolupráci zemí v řadě oblastí – platila zde ustanovení o volném pohybu pracovníků po celém území EHS a o podmínkách jejich zaměstnávání (viz čl. 38 SES, bývalý 48), dále o právu usazovat se, tzn. právu podnikat na celém území EHS (čl. 43 SES, bývalý 52), zásada stejné odměny za stejnou práci při odměňování mužů a žen. V té době byl také založen **Evropský sociální fond** na podporu snahy o získání nové kvalifikace a podporu mobility mezi členskými státy. Ovšem až do 80. let 20. století byly prostředky ESF značně omezené. Rozvoj sociální politiky byl kladně ovlivněn výsledky summitu v Haagu v roce 1969 a pak následně summitem Evropské rady v Paříži v roce 1972. Zde byla komise pověřena vypracováním konkrétních návrhů v oblasti sociální politiky. Tak se také stalo. Komise na svém jednání předložila **Sociální akční program** na období let 1974–1976, který Rada v lednu 1974 schválila.

Sociální dimenze Jednotného vnitřního trhu (Jednotný evropský akt 1987)

Rozhodující krok pro nové pojetí sociální politiky v zemích ES přinesl rok 1989 – v březnu se instituce ES vyjádřily souhlasně k rozvoji sociální dimenze společného trhu a nakonec v prosinci, kdy byla přijata **Charta základních sociálních práv pracujících Společenství** – ve zkrácené verzi jako **Sociální charta Společenství**.

Sociální charta Společenství přejala a zároveň rozšířila zásady sociální politiky definované v Evropské sociální chartě (přijaté Radou Evropy v Turíně v roce 1961) a v úmluvách Mezinárodní organizace práce (ILO).

Sociální charta shrnuje zásady, na kterých je založen sociální model v oblasti pracovních a životních podmínek, není právně závazná, ale má podobu politického a programového dokumentu ES. Charta se stala předmětem široké diskuse, která nakonec vyústila v její nepřijetí Velkou Británií (*ta v roce 1991 přijala tzv. Chartu práv občana Spojeného království*), zbývajících jedenáct členských států ji přijalo a zavázalo se ji zanést do svých právních systémů.

Na základě Sociální charty Společenství byl vypracován další **Sociální akční program (1989)**. Jeho cílem bylo zavedení jednotlivých práv garantovaných v Sociální chartě do legislativní podoby. V následujících letech (1990–1996) byly v jeho rámci připraveny a postupně schvalovány směrnice Rady EU (o pracovní době, povinnosti zaměstnavatele informovat pracovníka o podmínkách pracovní smlouvy a pracovního poměru, o pracovních podmínkách mladistvých, těhotných žen apod.). Velká Británie sice Sociální chartu nepřijala, ale podílela se na přípravě a hlasování o těchto směrnicích, čímž byla i ona jimi vázána.

Maastrichtská smlouva a sociální politika:

Výrazný přelom v historii evropské integrace přinesl podpis Maastrichtské smlouvy o Evropské unii v roce 1992. Smlouva znamenala výrazné rozšíření Římské smlouvy o EHS v oblasti ekonomické, ale v této souvislosti také sociální, znamenala kvalitativní postup v integračním procesu. Maastrichtská smlouva rozšířila sociální politiku Společenství do nových oblastí, které doposud nebyly její součástí – týkají se vzdělání, odborné přípravy, kultury, zdravotnictví a nově také ochrany spotřebitelů, zejména jejich zdraví a bezpečnosti. Její obsah vycházel ze Sociální charty. Proti tomuto znění se opět postavila Velká Británie, která ji nepřijala (Chartu). Neústupným postojem Velké Británie hrozilo zablokování přijetí smlouvy, proto byl zvolen kompromis. Měl podobu dvou dokumentů – **Protokolu o sociální politice a Dohody o sociální politice**. Oba byly připojeny ke Smlouvě o založení ES.

V „Protokolu“ se všechny členské země dohodly, že 11 zemí bude postupně zavádět principy přijaté Sociální charty, Velká Británie pro odmítnutí se těchto jednání nezúčastní. To také znamenalo, že výsledky nebyly pro VB závazné. Také „Dohodu“ přijalo 11 členských zemí bez Velké Británie. V Dohodě se země zavázaly pokračovat v realizaci cílů Sociální charty. Přijetí obou materiálů v rámci smlouvy o EU vytvořilo zajímavou situaci. Velká Británie, ačkoli byla nadále členem EU, prováděla odlišnou sociální politiku než všech zbylých 11 členů EU. Konečná změna v této nezdravé situaci nastala až v roce 1997.

Sociální politika a Amsterodamská smlouva:

V roce 1997 se ve Velké Británii změnila vláda, která přijala zásady Sociální charty. Stalo se tak na Amsterodamské mezivládní konferenci v roce 1997. Do Amsterodamské smlouvy (vstoupila v platnost po ratifikaci 1. 5. 1999) byly vloženy některé úpravy článků dosavadních smluv a také některá zcela nová znění – Hlava VIII s názvem Zaměstnanost. Na základě Amsterodamské smlouvy nedošlo k vytvoření společné politiky zaměstnanosti s převedením odpovědnosti na instituce EU, ale pouze koordinované strategie zaměstnanosti. Položení pozornosti na jednu z oblastí sociální politiky – na oblast zaměstnanosti – bylo zapříčiněno citelným nárůstem nezaměstnanosti ve všech zemích EU. Evropská rada na summitu ve Stockholmu v březnu 2001 proto formulovala předběžné cíle, kterých mělo být v otázkách zaměstnanosti dosaženo do konce roku 2005.

Vývoj sociální politiky a dalších blízkých témat nic nezměnil na tom, že se z hlediska Společenství nevytvořila nadnárodní sociální politika, ale pouze koordinovaná, prováděná na národní úrovni.

Stručná chronologie vybraných dokumentů a summitů věnovaných sociální politice v EU:

- **1993** – oblast sociální politiky mapovala tzv. Zelená kniha k sociální politice (*Evropská sociální politika*) – přinesla informaci o tom, co všechno již bylo dosaženo v rámci legislativy a poukázala na některá „bílá“ místa;
- **1993** – tzv. Delorsova *Bílá kniha o růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti*, přijatá v Kodani; důvodem – vysoká nezaměstnanost. Kniha obsahuje řadu opatření na podporu boje proti nezaměstnanosti – strategie = rozvoj lidských zdrojů;
- **červen 1995** – Cannes. Pro všechny tři výše uvedené summity bylo společné rozpracování Bílé knihy na strategické programy v boji proti nezaměstnanosti;
- **1994** – Bílá kniha k sociální politice „*Cesta vpřed pro Evropskou unii*“ – představy o budoucím nasměrování sociální politiky v EU. Z ní vychází Sociální akční program na léta 1995–1997, boj proti nezaměstnanosti, sociální ochrana pracujících atd.;
- **1997** – Amsterodamská smlouva – považuje za svou součást Sociální chartu z roku 1989 a hlásí se také k Evropské sociální chartě z roku 1961;
- **1998** – z podnětů vzešlých přijetím Amsterodamské smlouvy vznikl další *Sociální akční program na léta 1998–2000*. Prosazoval soudržnost a možnost uplatnění na trhu práce;
- **březen 2000** – Lisabonský summit – tzv. *Lisabonská strategie* na období do roku 2010, strategie se měla stát prostředkem pro obnovení podmínek plné zaměstnanosti.

Schválením Lisabonské strategie se Evropská unie zavázala ke splnění velmi náročného programového cíle: „stát se nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější ekonomikou, schopnou udržitelného ekonomického růstu s větším počtem lepších pracovních příležitostí a větší sociální soudržností“. Lisabonská strategie vytyčila cíl – zvýšit míru ekonomického růstu do roku 2010 na 3 %, vytvořit 15–20 mil. nových pracovních míst, což v praxi znamenalo zvýšit zaměstnanosti z 61 % na 70 %, zvýšit zaměstnanost žen z 51 % na 60 %.

- **prosinec 2000** – v Nice schválen tzv. *Evropský sociální program na léta 2001–2005* (Sociální akční program), potřeba propojení hospodářské politiky, politiky zaměstnanosti a sociální politiky.
- **březen 2001** – Stockholm – summit zaměřen na cíl modernizovat evropský sociální model;
- **červen 2001** – Göteborg – shoda na strategii udržitelného rozvoje, ekonomické reformy, sociální soudržnosti a doplněno o environmentální dimenzi;
- **březen 2002** – Barcelona – účast kandidátských zemí – další rozpracování Lisabonské strategie
- **červenec 2008** – *Obnovená sociální agenda*, cílem bylo modernizovat sociální politiku, aby odpovídala potřebám 21. století, obsahovala soubor legislativních, ale i nelegislativních opatření, posilovala postavení LS a byla založena na třech dalších cílech, vzájemně propojených – příležitosti, přístup a solidarita. Obnovená sociální agenda měla základní cíl, a to vytvořit více příležitostí pro občany EU, zlepšit přístup ke kvalitním službám a projevit solidaritu s těmi, kteří jsou „obětmi“ všech negativních zásahů a změn v ekonomice

- **prosinec 2009** – návrh *Strategie Evropa 2020*, hlavní cíle na období 2010–2020, stanovila vizi evropského sociálně tržního hospodářství pro 21. století:
  - zvýšit zaměstnanost u osob ve věku 20–64 let ze současných 69 % na nejméně 75 %,
  - investovat do výzkumu a vývoje 3 % HDP, zejména zlepšováním podmínek pro investice soukromého sektoru do výzkumu a vývoje, a vytvořit nový ukazatel pro sledování inovací,
  - snížit emise skleníkových plynů oproti úrovním roku 1990 nejméně o 20 % (nebo, pokud budou podmínky příznivé, o 30 %), zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie v naší konečné spotřebě energie na 20 % a zvýšit energetickou účinnost o 20 %,
  - snížit podíl dětí, které předčasně ukončují školní docházku, ze současných 15 % na 10 % a zvýšit podíl obyvatel ve věku od 30 do 34 let, kteří mají ukončené terciární vzdělání, z 31 % nejméně na 40 %,
  - snížit o 25 % počet Evropanů, kteří žijí pod vnitrostátní hranicí chudoby, což vyvede z chudoby přes 20 milionů lidí.

Současné výzvy evropské sociální politiky:

Investice do rozvoje kvalifikací, podpora rozvoje udržitelnějších a efektivnějších trhů práce a sociálních systémů, podpora flexibility a jistoty ve vzdělávání, podpora mobility a další odborné přípravy a ve znalostech a inovacích. (viz také závěrečná část kapitoly č. 9 o Politice zaměstnanosti v této publikaci).

KONTROLNÍ OTÁZKY

- Evropská sociální charta je dokument, který má (nemá) právní platnost? Kdy vznikla a co je jejím obsahem?
- Velká Británie přijala zásady evropské sociální politiky, na jaké z konferencí a čím tato konference byla významná?
- Uveďte základní zásady Strategie Evropa 2020

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Zaznamenala sociální politika v zemích EU nějaké zásadní změny, pokud ano, uveďte je a zdůvodněte.

SHRnutí KAPITOLY

V kapitole o sociální politice a politice zaměstnanosti jste získali informace o jejich vývoji a formování obou politik v zemích ES/EU od vzniku prvních integračních uskupení až po dnešní stav a situaci. Sociální politika spolu s politikou zaměstnanosti nepatří do kategorie společných politik EU, rozhodují o ní jednotlivé členské země EU. Pro zachování principu volného trhu a Aktu o jednotné Evropě přijala řadu dokumentů, které mají závaznou platnost, a to bez rozdílů pro všechny členské země EU. Společnou snahou obou politik zemí EU je vytvořit takové podmínky, aby bylo zachováno důstojné prostředí pro život všech jejich obyvatel.

---

10 POLITIKA SOUDRŽNOSTI, EVROPSKÉ STRUKTURÁLNÍ FONDY

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem dané kapitoly je zachycení procesu vzniku a utváření regionální a následně strukturální politiky ES/EU, dále charakteristika jednotlivých fondů (kohézní fond – fond soudržnosti) a cíle a nasměrování poskytované pomoci před i po vzniku EU až do současnosti.

CÍLE KAPITOLY

Popsat a vysvětlit hlavní funkce regionální a strukturální politiky v členských zemích EU. Na základě získání předchozích znalostí interpretovat postupy v oblasti regionální, strukturální a kohézní politiky EU. Seznámit se s fondem koheze či politikou koheze, která spadá do počátků fungování EU, a zjistit, co je to politika ekonomické a sociální soudržnosti.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro studium uvedené kapitoly si vymezte 40 min. času.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Politika hospodářské a sociální soudržnosti, regionální politika, strukturální politika, strukturální fondy, Kohezní fond, NUTS.

10.1 Malý exkurz do vzniku a vývoje regionální politiky

Za období vzniku regionální politiky (později nazývané politiky hospodářské a sociální soudržnosti) jsou považována 70. léta 20. století, spojená s připravovanými integračními

kroky – budovat společný trh, projekt hospodářské a měnové unie, vytipování regionů a poskytování pomoci slabým regionům prostřednictvím fondu (Evropský fond regionálního rozvoje, ERDF) a snahou snižovat rozdíly mezi jednotlivými regiony. Jemné náznaky jakési regionální politiky můžeme vyzorovat již dříve, a to již ve Smlouvě o ESUO a o něco později také ve Smlouvě o EHS. Nehovoří se zde přímo o regionální politice, ale objevují se zde zmínky o harmonickém rozvoji, o zvyšování životní úrovně, o stabilitě. Přesto však jeden moment zde pro vazbu na regionální politiku hovoří – na základě smlouvy EHS byly vytvořeny fondy (strukturální), které se později staly nedílnou součástí regionální politiky EU. Jedná se o Evropský sociální fond, Evropský zemědělský orientační a záruční fond a také o nově vzniklou Evropskou investiční banku. Ve smlouvě o EHS se ještě nepočítalo se zvláštní regionální politikou i proto, že úroveň ekonomik zakladatelských zemí byla přibližně stejná, snad jen Itálie se poněkud vymykala. Navíc v té době panoval názor, že uvolnění všech překážek ekonomického růstu povede k narovnání stávajících disparit.

V časové posloupnosti vývoje regionální a později také strukturální politiky můžeme zaznamenat několik cyklů, které znamenají kvalitativní (a v některých případech i kvantitativní) změny těchto politik.

1. Období let 1973–1986: první kroky k vytvoření koordinované regionální politiky, hospodářské problémy, první rozšíření ES o Irsko, Dánsko a Velkou Británii.

2. Období let 1987–1993: druhé rozšíření ES o země s hospodářsky slabou úrovní – o Řecko, Španělsko a Portugalsko, budování JVT, strukturální politika, politika hospodářské a sociální soudržnosti, vznik nových nástrojů na podporu soudržnosti – Finanční nástroj pro orientaci rybolovu, Evropský investiční fond a Finanční nástroj soudržnosti (koheze).

3. Období let 1994–1999: třetí rozšíření ES/EU o Rakousko, Finsko a Švédsko, budování hospodářské a měnové unie, vznik Fondu soudržnosti (koheze, solidarity), Výboru regionů, 5 (6) prioritních cílů regionální politiky, programový dokument Agenda 2000 (programovací období 2000–2006).

4. Období let 2000–2006: další rozšíření ES/EU o 10 nových zemí, 3 strategické cíle regionální politiky, viz Agenda 2000, do regionální politiky zařazeny i tzv. Iniciativy Společenství, pomoc kandidátským zemím – programy tzv. předvstupní pomoci – SAPARD, ISPA, váha na iniciativy členských zemí, od r. 2004 využívají pomoci ze Strukturálních fondů i nové členské země.

5. Období let 2007–2013: rozšíření ES/EU o Bulharsko a Rumunsko, nové strategické cíle pomoci regionům, převedení problematiky rozvoje venkova a rybolovu z politiky soudržnosti do Společné zemědělské politiky. Posílení v oblasti konvergence, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti. Podpora ekonomické a sociální soudržnosti EU zmenšováním regionálních disparit.

Konkrétní podnět k vytvoření regionální politiky nakonec vzešel, a to v roce 1973, v tzv. Thomsonově zprávě. Ve zprávě se mj. zdůrazňovalo, že regionální nerovnosti ohrožují dokončení společného trhu a tím nepřímo také přípravy na budování hospodářské a měnové unie. Zpráva navíc také podpořila vytvoření společného regionálního fondu. Cílem regionální politiky bylo a doposud je, při zachování celkové hospodářské stability snižovat velké hospodářské a sociální rozdíly mezi různými oblastmi (regiony) Unie.

Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF) zahájil svou činnost v roce 1975. Cílem fondu bylo poskytovat finanční prostředky na posilování ekonomického potenciálu a podporu strukturální přestavby regionů. Výše podpory byla omezena a určena dříve dohodnutými podmínkami a kvótami.

Skutečný obrat k regionální politice nastal až v 80. letech 20. století, byl způsoben několika okolnostmi – k těm rozhodujícím patřilo rozšíření ES o státy, jejichž hospodářská úroveň byla hluboko pod úrovní ostatních zemí Společenství – o Řecko, Španělsko a Portugalsko, a také to, že se Společenství rozhodlo dokončit vnitřní trh. Jednalo se o vytvoření podmínek pro plné využití potenciálu JVT všemi regiony ES. Proto také byla v JEA poprvé samostatně vyčleněna politika hospodářské a sociální soudržnosti.

Reforma regionální politiky v roce 1989 byla vyústěním předchozích kroků – vstupu tří nových výše uvedených zemí do ES, v roce 1987 zavedení JEA – byl nově formulován cíl regionální politiky, ale také její financování z tzv. strukturálních fondů (od té doby zahrnutý do rozpočtu ES). Jejím cílem bylo zajištění společného působení všech strukturálních fondů, které doposud fungovaly jako samostatné – Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a podpůrná část Evropského zemědělského záručního a podpůrného fondu. Takto byla posílena váha regionální a strukturální politiky, vyzvednuta na roveň ostatním komunitárním (sdíleným) politikám ES. Také ve smlouvě o EHS se objevuje nová hlava Hospodářská a sociální soudržnost. Nenahrazuje, ale pouze doplňuje podpůrné nástroje na národní úrovni.

V období let 1994–1999, kdy vstoupila v platnost smlouva o EU (Maastrichtská smlouva), která politiku ekonomické a sociální soudržnosti zanesla do primárního práva, byly ještě založeny dva již zmíněné fondy:

Kohezní fond (od 1994) – nebyl součástí strukturálních fondů, ale samostatný finanční nástroj pro podporu rozvoje nejméně vyspělých členských států (nikoli regionů), které mají HDP na jednoho obyvatele nižší, než je 90 % průměru EU – týkalo se Španělska, Portugalska, Řecka a Irsko.

Finanční nástroj pro podporu rybolovu – restrukturalizace rybolovu a rybářství.

V období let 2000–2006 došlo k významným změnám regionální politiky v rámci dokumentu Agenda 2000 (ten byl navržen Komisí v roce 1997). Změny se týkaly nového finančního rámce, a hlavně počtu cílů, které se z 6 snížily na 3 – dva regionální a jeden

tematický, kromě toho došlo ke snížení počtu tzv. Iniciativ ze 13 na 4 (INTERREG – podpora spolupráce regionů ze dvou a více členských zemí, URBAN – pomoc městům a městským aglomeracím v krizi,

LEADER – pomoc venkovu, EQUAL – podpora projektů omezujících diskriminaci na trhu práce). Třetí formou pomoci, rovněž ze strukturálních fondů, byly inovační aktivity (pilotní projekty) a technická pomoc.

NUTS – v roce 1988 byla vytvořena Evropským statistickým úřadem EUROSTAT nomenklatura evropských statistických územních jednotek, tzv. NUTS, které jsou srovnatelnými územními jednotkami na území celého Společenství – Unie.

Předvstupní pomoc:

Pomoc ze strukturálních fondů určená regionům byla a je poskytována pouze členskými zeměmi EU. Země, které se ucházely o členství v EU, získávaly finance z programů předvstupní pomoci.

Program PHARE – založen v roce 1989, byl určen k podpoře změn a reforem (demokratických, ekonomických a politických) v Maďarsku, Polsku, později také v Československu. Od roku 2000 program fungoval jako PHARE II. Kromě toho byl vytvořen program CBC PHARE – program přeshraniční spolupráce. Po roce 2000 byly vytvořeny programy ISPA – na zlepšení infrastruktury v sektoru dopravy a životního prostředí, program SAPARD – program pomoci v oblasti zemědělství a rozvoje venkova.

Vstup nových zemí do EU (10 v roce 2004 a 2 v roce 2007) měl vliv na pojetí a chápání regionální politiky – politiky ekonomické a sociální soudržnosti. Především zde došlo ke korektuře strukturálních fondů – problematika rozvoje venkova a rybolovu je převedena do Společné zemědělské politiky. Problémem byla otázka finančního zajištění fondů. Také prioritní cíle prošly změnami a byly poněkud pozměněny jejich obsahové náplně.

10.2 Politika soudržnosti a strukturálních fondů

Politika soudržnosti je hlavní investiční politikou Evropské unie. Poskytuje výhody pro všechny regiony a města v EU a podporuje hospodářský růst, vytváření pracovních míst, konkurenceschopnost podniků, udržitelný rozvoj a ochranu životního prostředí. S cílem podpořit celkový harmonický rozvoj posiluje Evropská unie svou hospodářskou, sociální a územní soudržnost. EU usiluje zejména o omezení rozdílů v úrovni rozvoje jednotlivých regionů. V rámci dotčených regionů je zvláštní pozornost věnována venkovským oblastem, oblastem zasaženým průmyslovými přeměnami a regionům, které jsou silně a trvale znevýhodněny z důvodu přírodních nebo demografických podmínek, jako jsou například nejsevernější regiony s velmi nízkou hustotou zalidnění a rovněž ostrovní, přeshraniční a horské regiony. (Články 174 až 178 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU).

V Evropském společenství (dnešní Evropské unii) od počátku existovaly velké demografické a územní rozdíly, které mohly být překážkou pro integraci a rozvoj v Evropě. Římská smlouva (1957) zavedla mechanismy solidarity ve formě dvou fondů: Evropského sociálního fondu (ESF) a Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOZF, orientační sekce). V roce 1975 se vytvořením Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) zohlednily také regionální aspekty. V roce 1994 byl vytvořen rovněž Fond soudržnosti. Fond soudržnosti, vytvořený v roce 1994, poskytuje finanční prostředky na realizaci projektů v oblasti životního prostředí a transevropských sítí v členských státech, jejichž hrubý národní důchod (HND) na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU.

„Přijetím jednotného evropského aktu v roce 1986 přešla hospodářská a sociální soudržnost do pravomoci Evropského společenství. V roce 2008 zavedla Lisabonská smlouva třetí rozměr soudržnosti EU: územní soudržnost. Tyto tři rozměry soudržnosti jsou podporovány prostřednictvím politiky soudržnosti a strukturálních fondů“.

(<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/93/hospodarska-socialni-a-uzemni-soudrznost>).

Politika soudržnosti (kohezní politika) slouží především k podpoře hospodářského růstu členských států EU a ke snižování sociálních a ekonomických nerovností mezi státy a regiony prostřednictvím strategických investic. EU podporuje dosažení těchto cílů prostřednictvím využívání strukturálních a investičních fondů (ESF, EFRR, Fondu soudržnosti, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV), Evropského námořního a rybářského fondu (ENRF)) a dalších zdrojů, např. prostřednictvím Evropské investiční banky.

V rámci politiky soudržnosti Unie slouží Evropský zemědělský orientační a záruční fond k podpoře rozvoje venkova a ke zlepšování zemědělské infrastruktury.

Evropský sociální fond je jedním z hlavních nástrojů Unie na podporu opatření zaměřených na předcházení nezaměstnanosti a boj proti ní, rozvoj lidských zdrojů a posilování sociální integrace na trhu práce. Poskytuje finanční prostředky na iniciativy podporující vysokou míru zaměstnanosti, rovné příležitosti pro muže a ženy, udržitelný rozvoj a hospodářskou a sociální soudržnost.

Evropský fond pro regionální rozvoj má napomáhat vyrovnávat největší nerovnováhy mezi regiony v EU. Podporuje regiony, jejichž rozvoj je opožděný, a také přeměnu upadajících průmyslových regionů.

Fond soudržnosti poskytuje finanční příspěvky na projekty související se životním prostředím a transevropské sítě v oblasti dopravní infrastruktury. K tomuto fondu mají přístup jen ty členské státy, jejichž hrubý národní důchod na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU.

Přidělování finančních zdrojů Unie určených na politiku soudržnosti se zaměřuje na dva hlavní cíle:

- investice do růstu a pracovních míst se zaměřením na posílení trhu práce a regionálního hospodářství,
- Evropská územní spolupráce – podpora soudržnosti EU prostřednictvím spolupráce na přeshraniční, mezistátní a meziregionální úrovni.

Pro programové období 2014-2020 byly stanoveny 4 priority: výzkum a inovace, informační a komunikační technologie, konkurenceschopnost malých a středních podniků a přechod na nízkouhlíkové hospodářství.

Prostředky na politiku soudržnosti pro již končící programové období byly poskytovány prostřednictvím **Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF)**. V programovém období 2014–2020 např. Česká republika doposud čerpá prostředky z pěti fondů: **Evropský fond pro regionální rozvoj, Fond soudržnosti, Evropský sociální fond, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova a Evropský námořní a rybářský fond**. V reakci na rozsáhlé povodně ve střední Evropě v roce 2002 byl vytvořen **Fond solidarity** (není však součástí ESIF), z něhož lze čerpat prostředky v případě přírodních katastrof.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/93/hospodarska-socialni-a-uzemni-soudrznost>

10.3 Politika soudržnosti po roce 2020

Pro příští dlouhodobý rozpočet EU na období 2021–2027 Evropská komise navrhuje modernizovat politiku soudržnosti, což je hlavní investiční politika EU a jeden z jejích nejkonkrétnějších projevů solidarity. V souvislosti s projekty, které slouží cílům EU v oblasti ochrany životního prostředí, lze Fond soudržnosti rovněž využívat v oblastech souvisejících s udržitelným rozvojem, jako je energetická účinnost, energie z obnovitelných zdrojů a – v odvětví dopravy mimo transevropské sítě – železniční, říční a námořní doprava, systémy intermodální dopravy a jejich vzájemná interoperabilita, řízení silniční, námořní a letecké dopravy, ekologická městská doprava a veřejná hromadná doprava.

Významným hnacím motorem investic EU v období 2021–2027 bude pět hlavních cílů:

inteligentnější Evropa díky inovacím, digitalizaci, ekonomické transformaci a podpoře malých a středních podniků,

zelenější, bezuhlíková Evropa, provádění Pařížské dohody a investice do transformace energetiky, obnovitelných zdrojů a boje proti změně klimatu,

propojenější Evropa díky strategickým dopravním a digitálním sítím,

sociálněji Evropa, provádění evropského pilíře sociálních práv a podpora kvalitní zaměstnanosti, vzdělávání, dovedností, sociálního začleňování a rovného přístupu ke zdravotní péči,

Evropa bližší občanům díky podpoře místně vedených strategií rozvoje a udržitelného rozvoje měst v celé EU.

Politika soudržnosti pokračuje v investicích do všech regionů, stále na základě 3 kategorií (méně rozvinuté, přechodové, více rozvinuté), stejně tak metoda přidělování prostředků, která je i nadále převážně založena na HDP na obyvatele. Jsou však doplněna nová kritéria (nezaměstnanost mladých lidí, nízká úroveň vzdělání, změna klimatu a přijímání a integrace migrantů), aby byla lépe zohledněna místní realita. Nejvzdálenější regiony budou i nadále těžit ze speciální podpory EU.

PŘÍRUČKA ZJEDNODUŠENÍ 80 - zjednodušujících opatření politiky soudržnosti pro období 2021–2027 (https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/factsheet/new_cp/simplification_handbook_cs.pdf).

V reakci na pandemii COVID-19 Komise upravila svůj návrh tak, aby zahrnoval nové nástroje, které připraví Evropskou unii pro boj proti očekávané hospodářské krizi. V červenci 2020 se Evropská rada dohodla na svém postoji k pozměněnému návrhu, který zahájí jednání s Parlamentem. Komise navrhla financování rozpočtu EU prostřednictvím rozsáhlého balíčku, který kombinuje víceletý finanční rámec (VFR) s mimořádným úsilím na podporu oživení, „**Next Generation EU**“ (NGEU). Politika soudržnosti bude částečně financována z víceletého finančního rámce a v případě některých programů z NGEU.

V únoru 2020 Komise navrhla vytvořit nový **Fond pro spravedlivou transformaci (JTF)**, který podporuje území nejvíce zasažená přechodem na neutralitu z hlediska klimatu a má za cíl zabránit růstu regionálních rozdílů. Navrhované finanční prostředky JTF činí 17,5 miliard EUR.

V květnu 2020 Komise navrhla vytvořit nový nástroj ReactEU, který podpoří nejvýznamnější odvětví při zabezpečování řádného oživení po krizi COVID-19. Navrhované prostředky na nástroj ReactEU činí 47,5 miliard EUR.

Nová generace programů meziregionální a přeshraniční spolupráce (tzv. „**Interreg**“) pomůže členským státům překonat **přeshraniční překážky** a rozvíjet **společné služby**. Komise navrhuje nový nástroj pro příhraniční regiony a země mající zájem o harmonizaci svých právních rámců, **Evropský přeshraniční mechanismus**.

<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/?Page=2>

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/93/hospodarska-socialni-a-uzemni-soudrznost>

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/96/fond-soudrznosti>

OTÁZKY

- Jak se formovala regionální a strukturální politika ES/EU?
  - K jakému účelu byl založen Fond soudržnosti (koheze)?
  - Vysvětlete, co znamená pojem politika hospodářské (ekonomické) a sociální soudržnosti.
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Obsahem kapitoly je popis vzniku a formování regionální a strukturální politiky ES/EU. Získali jste informace, proč a kdy vůbec došlo ke vzniku regionální politiky, jak se postupně utvářela a proč jí byla a je věnována taková pozornost. Současně jste se také dočetli, jaké fondy pomáhaly a pomáhají odstraňovat disparity mezi regiony, za jakých podmínek regiony pomoc získávají a k jakému účelu. Byli jste seznámeni s institucemi, které mají vliv na utváření regionální a strukturální politiky, vysvětlili jsme si také, proč se v současné době používá termín politika hospodářské (ekonomické) a sociální soudržnosti. Na závěr jste také získali informace, jakým směrem se strukturální politika a politika soudržnosti budou ubírat.

---

11 VNĚJŠÍ ČINNOST EU

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Záměrem je zachytit proces politické spolupráce ES/EU od 50. let 20. století až k dnešnímu úsilí o dosažení společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). Pokud by Evropská unie neměla vlastní zahraniční a bezpečnostní politiku, nemohla by na mezinárodní scéně hájit své zájmy a hovořit jednotným hlasem. Díky změnám zavedeným Lisabonskou smlouvou z roku 2009 může Unie v mezinárodních otázkách postupovat aktivněji a soudržněji. Mezi tyto změny patří jmenování vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, jehož úkolem je koordinovat s členskými státy EU podobu a realizaci zahraniční politiky.

CÍLE KAPITOLY

Popsat historii politické spolupráce EU, její fáze a problémy při jejím rozvoji. Vysvětlit úlohu institucí při realizaci SZBP. Přehled o trendech ve fungování SZBP Evropské unie,

---

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Evropské obranné společenství, Evropské politické společenství, Evropská politická spolupráce, Společná zahraniční a bezpečnostní politika, Západoevropská unie

---

11.1 Historie vzniku Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP)

Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie (SZBP, Common Foreign and Security Policy – CFSP) byla založena Smlouvou o Evropské unii podepsanou v Maastrichtu (Maastrichtskou smlouvou), která vstoupila v platnost 11. listopadu 1993. Název

Společná zahraniční a bezpečnostní politika neznamená, že je zařazena do kategorie společných politik. Maastrichtská smlouva zavedla rozčlenění Evropské unie na tři tzv. pilíře: první z pilířů je tvořen revidovanou Smlouvou o založení Evropského společenství, druhý pilíř tvoří společná zahraniční a bezpečnostní politika a třetí pilíř spolupráce v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí.

Už v únoru 1952 pět evropských států (Německo, Francie, Itálie, Belgie a Lucembursko, později se přidalo Nizozemsko) podepsalo Smlouvu o vytvoření Evropského obranného společenství (EOS) – první pokus institucionalizovat politickou spolupráci mezi evropskými státy. Vlastně se jednalo o reakci na jednání americké vlády na znovu ozbrojení Německa. Návrh, který přednesl v roce 1950 v Římě René Pleven, francouzský premiér, se nesetkal s příznivým ohlasem – proti byla Velká Británie, ale také SSSR. Vlády států, které projekt připravily, nakonec návrh smlouvy nepředložily národním parlamentům k ratifikaci. Pokusila se o to Francie až v roce 1954 a skončila odmítnutím. Návrh na založení **Evropského politického společenství** EPS (15. 3. 1953, měl integrovat ESUO a EOS) zapadl stejně jako plán na založení **Unie evropských národů** se společnou zahraniční politikou, tzv. Fouchetův plán (1961).

Teprve v 70. letech, v souvislosti s Helsinským procesem sbližování Východu a Západu, se začal hledat prostor pro koordinované jednání členských států ES i v oblasti zahraniční politiky. **V říjnu 1970** na zasedání Rady za účasti ministrů zahraničí byla přijata tzv. **Lucemburská zpráva (Davignonova zpráva)**, vypracovaná na pokyn haagského summitu (1969). Ten pověřil ministry zahraničí členských zemí „*prozkoumat nejlepší způsob k uskutečnění pokroku v oblasti politického sjednocení*“. Výsledkem byla **koncepce Evropské politické spolupráce**, pravidelné konzultace, vznik **Politického výboru** – ze zástupců ministerstev zahraničí, pravidelné schůzky jednou za 6 měsíců, výměny názorů, příprava konkrétních postojů ES.

V únoru 1986 Rada přijala **Jednotný evropský akt (JEA)** – nabyl účinnosti až **1. 7. 1987**, který zakotvil zásadní cesty budoucí společné evropské zahraniční politiky. Členské státy se zavázaly formulovat a společně provádět zahraniční politiku. V únoru 1992 byla podepsána **Maastrichtská smlouva**, která ze Společné zahraniční a bezpečnostní politiky vytvořila druhý pilíř EU (tzv. Maastrichtský dům, chrám), politiku sice společnou, přesto na mezivládní úrovni.

Amsterodamská smlouva chápání SZBP nijak nezměnila, přináší však významné změny v procesu rozhodování o SZBP.

Petersberská deklarace z 19. června 1992 je základem pro přeměnu Západoevropské unie (Západoevropská unie byla mezivládní vojenská a obranná organizace působící ve spolupráci s Evropskou unií, se sídlem v Bruselu, která vznikla rozšířením Bruselského paktu o dva nové členské státy Německou spolkovou republiku a Itálii prostřednictvím Pařížských dohod uzavřených 23. října 1954, zanikla 2011) (ZEU) v obranný nástroj Evropské unie a v prostředek k posílení evropského pilíře Severoatlantické aliance (NATO).

11.2 Současnost ve SZBP

Dnem 1. prosince 2009, kdy vstoupila v platnost Lisabonská smlouva, začala EU v tomto posledním měsíci roku novým způsobem realizovat své zahraniční vztahy. Spojením politických a prováděcích nástrojů v rámci jediné funkce vysokého představitele posílila Evropa svou schopnost pracovat v zájmu svých cílů zahraniční politiky.

Předsednictví a vysoký představitel a na pracovní úrovni vyšší úředníci generálního sekretariátu Rady po celý rok 2009 o činnostech souvisejících se SZBP pravidelně konzultovali a informovali Evropský parlament (EP). V rámci nového institucionálního uspořádání bude EP hrát i nadále důležitou úlohu ve vnějších vztazích Unie.

Podle ustanovení článku 36 vysoký představitel, který je nyní namísto předsednictví vůdčím aktérem oblasti SZBP/SBOP, bude s EP pravidelně konzultovat hlavní hlediska a základní volby SZBP a SBOP a informovat jej o vývoji těchto politik. Vysoký představitel bude dále zajišťovat, aby názory EP byly náležitě brány v úvahu. Dvakrát ročně EP koná rozpravu o pokroku při provádění SZBP, včetně SBOP.

V listopadu 2009 byla první vysokou představitelkou Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a zároveň místopředsdkyní Evropské komise jmenována baronka Catherine Ashtonová. Tento post byl vytvořen na základě Lisabonské smlouvy a jeho držitel je pověřen koordinací společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Spojuje v sobě dříve oddělené úlohy tak, aby mohla být zahraniční politika EU soudržnější.

Vysoké představitelce při její práci pomáhá Evropská služba pro vnější činnost (EEAS), jež vznikla 1. ledna 2011 sloučením útvarů Komise a Rady pro oblast zahraniční politiky, ke kterým se připojili diplomaté z vnitrostátních diplomatických služeb.

Portfolio vysokého/vysoké představitele/ky zahrnuje celou řadu různých úloh:

- tradiční diplomacie,
- koordinace dalších nástrojů zahraniční politiky, jako jsou rozvojová pomoc, obchod, humanitární pomoc a řešení krizí,
- dosahování konsenzu mezi 27 zeměmi EU a jejich vlastními prioritami (často prostřednictvím setkání ministrů zahraničí jednotlivých zemí, kterým každý měsíc předsedá),
- účast na pravidelných setkáních vedoucích představitelů zemí EU během zasedání Evropské rady,
- zastupování EU na mezinárodních fórech, jako je například OSN,
- řízení Evropské obranné agentury a Ústavu EU pro studium bezpečnosti.

Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku je orgán Evropské unie odpovědný za provádění Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a Společné bezpečnosti a obrané politiky. Vysoký představitel je jmenován na pětileté funkční období. Od prosince 2019 funkci vykonává Španěl Josep Borrell.

https://ec.europa.eu/info/index_cs

Společná bezpečnostní a obranná politika (SBOP) po roce 2020

Osmnáctiměsíční program Rady vypracovaný německým, budoucím portugalským a slovinským předsednictvím a vysokým představitelem, předsedou Rady pro zahraniční věc Osmnáctiměsíční program Rady (1. července 2020 až 31. prosince 2021).

Na podporu činnosti vysokého představitele a v úzké spolupráci s členskými státy je trojice předsednictví pevně odhodlána posílit všechny aspekty SBOP, přičemž obecným cílem je učinit z EU odpovědného, schopného a spolehlivého aktéra a globálního partnera pro mír a bezpečnost. Trojice partnerů je proto rozhodnuta i nadále posilovat schopnost EU jednat tak, aby mohla odpovídajícím a rozhodným způsobem reagovat na krize, které se přímo dotýkají našich zájmů a bezpečnosti –pokud možno společně s našimi partnery a v případě potřeby nezávisle.

Naše schopnost jednat závisí na jasném a společném chápání toho, co chceme být jako Evropané schopni činit v oblasti bezpečnosti a obrany v souladu s globální strategií EU. Chceme-li splnit očekávání vyplývající ze strategické agendy na období 2019–2024, je nezbytné politicko-strategické vedení. Trojice předsednictví bude proto plně podporovat práci pod vedením vysokého představitele, jejímž cílem je stanovit „strategický směr“. Základem pro tento strategický dialog, který má pomoci dospět ke společnému politickému chápání a k plánování a rozvoji obraných schopností s výraznější orientací na cíle, bude analýza společných hrozeb.

Soudržnost mezi iniciativami EU v oblasti obrany, jejichž záměrem je naplnit úroveň ambicí EU v oblasti bezpečnosti a obrany, bude nadále prosazována prostřednictvím přístupu výrazně zaměřeného na výsledky s cílem posílit obrannou spolupráci, což Unii vybaví správným souborem schopností a posílí její úlohu zajišťovatele bezpečnosti. Pro zajištění soudržného přístupu k rozvoji evropských obraných schopností bude zásadně důležité dále posílit strategickou politickou koordinaci a monitorovat provádění. Všechna tři předsednictví společně s vysokým představitelem jsou současně nadále plně odhodlána podporovat transatlantické bezpečnostní partnerství tím, že pro všechny iniciativy související se SBOP zajistí úplnou doplňkovost s NATO. Posilování soudržnosti a kapacit pro společnou činnost NATO a EU bude zahrnovat vojenskou mobilitu, kybernetickou bezpečnost a obranu, rozvoj schopností, hybridní hrozby a budování kapacit. S ohledem na pandemii COVID-19 je zde zahrnuta také vojenská pomoc poskytovaná civilním orgánům a opatření k posílení odolnosti / civilní připravenosti. Prioritou tak bude úzká spolupráce obou organizací a posílení evropského pilíře NATO. Jak bylo zdůrazněno v dosavadních zprávách o pokroku, představuje zavedená neformální spolupráce s NATO na štábní úrovni pevný základ pro silnou a trvalou angažovanost

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8086-2020-REV-1/cs/pdf>

OTÁZKY

- Co je to Davignonova zpráva a kdy se objevila?
  - Co znamenalo přijetí Lisabonské smlouvy pro budoucnost EU v rámci SZBP?
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Členské státy EU se zavázaly ke společné zahraniční a bezpečnostní politice. Cílem evropské bezpečnostní a obranné politiky je posílit prostřednictvím rozvoje civilních a vojenských kapacit schopnost EU jednat při předcházení konfliktů a krizovém řízení. EU stanovila diplomatické a hospodářské sankce, jimiž hodlá působit proti politikám odporujícím mezinárodnímu právu či lidským právům, politikám pohrdajícím principy právního státu a demokratickými zásadami. EU je rovněž vůdčím mezinárodním aktérem v boji proti nezákonnému hromadění a obchodu s ručními palnými a lehkými zbraněmi.

---

12 ČESKÁ REPUBLIKA A EU, ČLENSTVÍ V EU (GENEZE)

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Obsahem kapitoly je stručný popis jednání Československa – České republiky, která vedla od podpisu asociačních dohod přes podání přihlášky ke vstupu do EU po vstup České republiky v roce 2004 do Evropské unie a současné působení.

CÍLE KAPITOLY

Vymezit základní časové etapy příprav na vstup do EU, Zachytit historii přístupových jednání, která vyústila v členství ČR v EU. Vysvětlit a zdůvodnit hlavní specifika jednotlivých kroků na cestě do EU.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Ke studiu uvedené problematiky je potřeba asi 45 minut.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Asociační dohody, Smlouva o přistoupení, Kodaňská kritéria, Agenda 2000, Niceská smlouva.

12.1 Cesta České republiky do Evropské unie

Athénách 16. dubna 2003 podepsala Česká republika spolu s dalšími devíti evropskými zeměmi Smlouvu o přistoupení České republiky k Evropské unii. Smlouva dovršila několikaleté diplomatické aktivity (nejprve Československa a později) České republiky. O členství v Evropské unii Česká republika požádala v lednu v roce 1996, vyjednávání bylo započato v roce 1998 a ukončeno v prosinci 2002. Členem Evropské unie se Česká republika spolu s Maďarskem, Polskem, Slovenskem, Slovinskem, Kypr, Maltou, Estonskem, Litvou a Lotyšskem stala od 1. května 2004. O vstupu do EU se v referendu vyslovili občané

České republiky 13. a 14. června 2003. K navázání diplomatických vztahů mezi Československem a Evropským společenstvím došlo v roce 1988, a to vzápětí po tom, co byla podepsána dohoda mezi RVHP (Radou vzájemné hospodářské pomoci) a Evropským společenstvím. V témže roce v prosinci byla v Bruselu podepsána Dohoda mezi Československou socialistickou republikou a Evropským hospodářským společenstvím o obchodu s průmyslovými výrobky. Dohoda tehdy nebyla pro naši stranu příliš výhodná. Další forma dohody se objevila již 7. května 1990, nesla název Dohoda o obchodu, obchodní a hospodářské spolupráci mezi Československem a Evropskými společenstvími (EHS, Euratom). Nástrojem, který měl umožnit zemím bývalého východního bloku integraci do evropského společenství, se staly tzv. asociační dohody, navržené Komisí ES. Československo zahájilo rozhovory s Evropskými společenstvími o uzavření asociační dohody 20. prosince 1990. Na konci následujícího roku, 16. prosince 1991, byla podepsána Evropská dohoda o přidružení ČSFR, Maďarska a Polska k Evropským společenstvím.

12.1.1 OBDOBÍ 1992-1996

Během rozpadu Československa (ČSFR) v roce 1992 pozastavila ES ratifikační proces Evropské dohody. Po osamostatnění České republiky na začátku následujícího roku se zahraniční politika osamostatněné České republiky, vedená ministrem zahraničních věcí Josefem Zieleniecem, snažila dohnat zpoždění vzniklé opakovaným podpisem asociační dohody. Roku 1993 (4. října) došlo k podepsání Evropské dohody „zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a ES a jejich členskými státy na straně druhé“. Dohoda vstoupila v platnost 1. února 1995, do té doby se vzájemné vztahy řídily Prozatímní dohodou. Na základě Evropské dohody se Česká republika od února 1995 oficiálně stala přidruženou zemí EU.

Na svém zasedání v Kodani v červnu 1993 rozhodla Evropská rada, že asociované země ze střední a východní Evropy, které si to přejí, se mohou stát členy Evropské unie. Zároveň bylo stanoveno, že ke vstupu dojde, jakmile bude země schopná přijmout všechny povinnosti spojené s členstvím (Kodaňská kritéria), bude splňovat ekonomické a politické podmínky a bude mít dostatečnou administrativní a soudní kapacitu potřebnou k převzetí *acquis*.

Kodaňská kritéria:

Evropská rada stanovila v roce 1993 jako reakci na žádosti bývalých komunistických zemí o přistoupení k Unii kritéria, která by měly tyto země splňovat. Před přistoupením museli noví členové EU mít:

- stabilní instituce zaručující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv, úctu k menšinám a jejich ochranu,
- fungující tržní hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčním tlakem a tržními silami v Unii,
- schopnost plnit závazky vyplývající z členství, včetně podpory cílů Unie,

veřejnou správu, která dokáže provádět a spravovat právní předpisy EU v praxi.

Na zasedání v Essenu v prosinci 1994 vyzvala Evropská rada Komisi, aby provedla detailní analýzu dopadů východního rozšíření EU na jednotlivé politiky Evropské unie a na její budoucí vývoj.

Vláda České republiky v usnesení z 9. listopadu 1994 rozhodla o zřízení Výboru vlády pro evropskou integraci a Pracovního výboru pro integraci ČR do EU k 1. lednu 1995 a svěřila jim právo zřizovat další pomocné orgány.

Interní zpráva byla Evropské radě předložena na zasedání v Madridu v prosinci 1995. Rada požádala Komisi, aby co nejdříve po skončení mezivládní konference vypracovala posudky k jednotlivým žádostem o členství a začala zpracovávat souhrnný dokument o průběhu rozšiřování. 17. ledna 1996 podala Česká republika prostřednictvím předsedy české vlády Václava Klause přihlášku k členství v Evropské unii.

12.1.2 OBDOBÍ 1996-2008

V červenci 1997 zveřejnila Evropská komise materiál Agenda 2000, ve kterém se přihlásila k myšlence „silnější a větší unie“, a zveřejnila Posudky o připravenosti všech kandidátských zemí. **Stanovisko k žádosti České republiky o členství** obsahuje toto závěrečné hodnocení:

ČR je zemí se všemi znaky demokratického státu, se stabilními institucemi garantujícími dodržování zákonů a lidských práv, jakož i respektování a ochranu menšin.

ČR má fungující tržní hospodářství, které by mělo být ve střednědobém horizontu schopné vypořádat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v Unii.

ČR by měla být ve střednědobém výhledu schopná přistoupit k převzetí závazků vyplývajících z členství v Evropském společenství, pokud bude nadále pokračovat v úsilí o převzetí *acquis*, týkajícího se vnitřního trhu, a pokud bude intenzivněji usilovat o jeho zavedení do praxe.

Komise rovněž stanovila, že bude Evropskou radu pravidelně informovat o pokroku, kterého jednotlivé kandidátské země ze střední a východní Evropy dosáhly v přípravách na členství. Ve svém Posudku Komise doporučila zahájit jednání o členství s Českou republikou, ale také s Maďarskem, Polskem, Estonskem, Slovinskem a Kypr.

V kapitole dokumentu Agenda 2000 pojednávající o postupu při jednáních o přijetí jsou stanoveny zásady, jejichž přijetí se očekávalo od všech kandidátských zemí.

V prosinci 1997 na summitu v Lucemburku uložila Evropská rada Komisi zpracování Pravidelných zpráv o pokroku v přípravě na členství dosaženém jednotlivými kandidátskými státy. Na doporučení Komise rozhodla Evropská rada na svém jednání v Lucem-

burku 13. 12. 1997 o oficiálním pozvání 11 kandidátských států ke vstupu do EU. Za Českou republiku pozvání převzal prezident Václav Havel za doprovodu ministra zahraničí Jaroslava Šedivého. Lucemburský summit dále rozhodl, že v průběhu jara 1998 budou svolány bilaterální mezivládní konference, které zahájí přístupová jednání se šesti státy: Kypr, Maďarskem, Polskem, Estonskem, Českou republikou a Slovinskem (tzv. lucemburská skupina). Samotný proces rozšiřování byl pak zahájen v Bruselu za účasti ministrů zahraničí EU15 a jedenácti kandidátských států včetně ČR dne 30. března 1998. Právní rámec byl formulován v Přístupovém partnerství. Česká republika předložila v Bruselu 1998 Národní program přípravy ČR na členství v EU, který byl postupně vydáván v roce 1999, 2000 a 2001.

V dubnu 1998 začala v Bruselu první část rozhovorů o vstupu ČR do EU – tzv. „screening“, tj. analytické srovnávání legislativy kandidátských zemí s evropským právem. Po předběžných technických jednáních započala v listopadu 1998 vlastní jednání o přistoupení ČR k EU na ministerské úrovni. Pro potřeby screeningu bylo aquis rozděleno dle oblastí do 31 kapitol. Před zahájením jednání o každé kapitole navrhla vždy EK společné vyjednávací stanovisko Unie, které bylo schváleno Radou a prezentováno předsednickou zemí. Stanoviska ke všem 31 kapitolám vypracovaly také všechny kandidátské státy, které při jednáních zastupoval hlavní vyjednávač a jeho tým.

Do čela českého vyjednávacího (negociačního) týmu byl 14. 1. 1998 jmenován náměstek ministra zahraničních věcí Pavel Telička. Ten složitá a mnohdy velmi náročná vyjednávací komentoval slovy: „Jednání to byla bezprecedentní, z hlediska komplexnosti, věcného záběru, technické náročnosti a také politického významu těžko srovnatelná s čímkoli v naší dosavadní historii. Nic na tom nemění ani fakt, že v některých otázkách nám Evropská unie vyjednávací prostor významně zúžila a podmínky do značné míry nadefinovala.“ Hlavním vyjednávačem Evropské komise byl Klaus van der Pas, v čele vyjednávacího týmu příslušného přímo pro Českou republiku stál nejprve Michael Leigh a od roku 2000 Rutger Wissels.

Proces přípravy na členství byl průběžně monitorován ze strany Evropské komise, která od roku 1998 každoročně vydávala Pravidelné zprávy o pokroku kandidátských zemí v přípravách na členství v EU. První hodnotící zpráva Komise z roku 1998 byla velmi kritická, především v oblastech státní správy a soudnictví. Vláda se pokusila zrychlit legislativní proces přejímání práva EU. Druhá zpráva Komise 1999 pozitivně označila přijetí vládního dokumentu Hospodářská strategie vstupu do Evropské unie, společné hodnocení priorit hospodářské politiky, významný posun při liberalizaci pohybu kapitálu či přijetí základních pravidel pro prosazování regionální politiky. Přesto byl celkový výsledek plnění Přístupového partnerství označen za neuspokojivý, mimo jiné byla velmi kriticky hodnocena situace Romů. Zpráva Komise z roku 2000 hodnotila ČR mnohem lepší známkou než dvě předchozí, především bylo kladně hodnoceno zrychlené přijímání legislativy.

Ve dnech 7.–11. prosince 2000 se konal summit EU v Nice, na němž se řešilo rozšíření východním směrem a celková reforma institucí. Dle výsledků měla ČR po vstupu do EU disponovat 11 hlasy v Radě a 20 poslanci v EP. Jelikož ČR a Maďarsko jsou státy přibližně

stejně velké jako Belgie, Portugalsko a Řecko, a přitom měly získat méně křesel v Radě EU a v Evropském parlamentu, došlo by tak k jejich diskriminaci.

Niceská smlouva – byla podepsána 26. února 2001 a v platnost vstoupila 1. února 2003. Byly do ní zahrnuty zejména takové reformy, aby Unie mohla účinně fungovat i po rozšíření na 25 členských států v roce 2004 a 27 členských států v roce 2007. Smlouva pozměňuje původní znění Smlouvy o Evropské unii.

Zpráva z roku 2001 ČR hodnotila výrazně pozitivněji, především v oblasti fungující tržní ekonomiky. Stálým problémem byla situace Romů a reforma státní správy. V roce 2002 se zase řešila otázka tzv. Benešových dekretů. Na základě analýze vydala Komise zprávu, že dekrety z hlediska *acquis* nepředstavují žádnou překážku v přistoupení ČR. Poslední hodnotící zprávu vydala 5. 11. 2003, tato zpráva byla nazvána Souhrnná monitorovací zpráva o přípravách České republiky na členství. V posudcích Komise navrhla rozšířit Unii o deset zemí navržených v Laekenu 2001.

Předvstupní proces s deseti kandidátskými státy včetně ČR byl ukončen na zasedání Evropské rady ve dnech 12.–13. prosince 2002 v Kodani. Zde byly uzavřeny všechny vyjednávací kapitoly včetně přechodných období, která poskytla novým členským zemím delší lhůtu k úspěšnému vyrovnání se všemi závazky vyplývajícími z členství v EU. Evropská rada rozhodla v souladu se stanoviskem Komise o přijetí 10 nových členských států k datu 1. 5. 2004.

Vstup České republiky do Unie byl výsledkem úspěšného zakončení přístupových rozhovorů, během kterých se projednávaly podmínky členství České republiky v EU.

Dne 1. května 2004 se Evropská unie rozrostla na společenství 25 členských států, od 1. ledna 2007, po vstupu Bulharska a Rumunska, čítala Evropská unie 27 členů, poslední rozšíření EU nastalo v roce 2013, řady EU, po referendu opustila Velká Británie 1. 2. 2020.

12.2 České předsednictví 2009 a doba po... (budoucí 2022)

Předsednictví v Radě EU:

Jednotlivé členské země Evropské unie střídavě předsedají Radě EU. Nejde jen o formální záležitost, ale je to jeden z nejdůležitějších nástrojů, jakým mohou členské země ovlivnit tvář a chod EU. Funkční období předsednictví trvá šest měsíců a členské státy jej vykonávají na základě principu rovnosti a rotace. Pořadí, na jehož základě se země v předsednictví střídají, stanovila Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy na svém zasedání dne 13. prosince 2004. Pořadí bylo určeno až do roku 2020 a při jeho stanovení bylo dbáno na střídání zemí podle jejich velikosti a geografické polohy. V roce 2013 vstoupili do EU Chorvatsko a Velká Británie oznámila svůj záměr z EU vystoupit. Vzhledem k těmto důvodům přijala Rada rozhodnutí, že by mělo být pořadí předsednictví Rady v zájmu zohlednění této skutečnosti upraveno. Tak se také stalo, předsednictví bylo nově

upraveno až do konce roku 2030. Z dokumentu také vyplývá, že Česká republika se opět předsednictví ujme podruhé, a to roku 2022.

(viz ROZHODNUTÍ RADY (EU) 2016/1316 ze dne 26. července 2016, kterým se mění rozhodnutí 2009/908/EU, kterým se stanoví prováděcí opatření k rozhodnutí Evropské rady o výkonu předsednictví Rady, a o předsednictví přípravných orgánů Rady).

Funkce předsednictví:

Stát, který předsedá Radě EU, má významné pravomoci. Svolává a řídí zasedání Rady EU, zastupuje Radu EU při jednání s ostatními institucemi EU a organizuje formální a neformální zasedání Evropské rady. Vystupuje jako mluvčí Evropské unie ve vztazích k třetím zemím nebo mezinárodním organizacím a reprezentuje společenství v zahraničí. Plní také roli vyjednavče v Radě EU, kde působí jako mediátor mezi členskými státy při rozhodování kvalifikovanou většinou. Od roku 1974, kdy vznikla Evropská rada, je význam funkce předsednictví obohacen také o možnost iniciace agendy EU.

Program předsednictví:

Každý stát ještě, než zaujme post předsedající země v Radě EU, představí Evropskému parlamentu program a cíle svého šestiměsíčního působení v čele Rady EU. Tento postup byl zakotven v roce 1983 ve Slavnostní deklaraci o Evropské unii.

Od ledna 2007 jsou předsednické země sdruženy do takzvaných trií předsednictví, které během svého rok a půl trvajícího mandátu tvoří předsednický tým (tři země, které se po sobě střídají ve funkci předsednictví). Země tria mají od roku 2007 povinnost vedle svého šestiměsíčního programu předložit Evropskému parlamentu také program osmnáctiměsíční, který odráží cíle všech tří spolupracujících států a je v platnosti po celou dobu předsednictví těchto zemí.

První osmnáctiměsíční program vytvořily na období leden 2007 - červen 2008 Německo, Portugalsko a Slovinsko. V červnu 2008 byl představen program tria Francie, Česká republika a Švédsko.

Změny podle Lisabonské smlouvy:

Instituce předsednictví v Radě EU získala po přijetí Lisabonské smlouvy svoji novou podobu. Největší inovací je zrušení šestiměsíčního rotačního principu předsednictví a jeho nahrazení volbou předsedy členy Evropské rady na období 30 měsíců s možností jednoho prodloužení. Předseda Evropské rady převezme od předsednického státu funkci organizace práce Evropské rady a reprezentace Unie navenek.

Předsednictví jednotlivých složení Rady EU s výjimkou složení Rady pro zahraniční věci budou nadále zajišťovat zástupci členských států EU, a to na základě systému rovné

rotace ustaveného rozhodnutím Evropské rady. Zrušením rotačního principu předsednictví se Unie snaží dosáhnout větší viditelnosti, koherence a kontinuity činnosti Rady EU.

Členské státy v Prohlášení č. 9 (**Prohlášení k čl. 16 odst. 9 Smlouvy o Evropské unii o rozhodnutí Evropské rady týkající se výkonu předsednictví Rady**), připojeném k Lisabonské smlouvě deklarují, že stojí o zachování skupiny tří předsedajících států na dobu 18 měsíců. Státy v rámci tohoto tria předsednictví samy rozhodly na 18 měsíční předsednictví Rady EU a že se budou střídat po šesti měsících. Během tohoto 6měsíčního období předsednictví řídí zasedání na všech úrovních Rady a pomáhá tak zajistit kontinuitu činnosti EU v rámci Rady.

Česká republika předsedajícím státem:

Česká republika se předsednictví v Radě EU ujala 1. ledna 2009. Převzala tuto funkci po Francii a k 1. červenci 2009 předala Švédsku. V rámci příprav českého předsednictví probíhala právě s těmito zeměmi intenzivní komunikace a spolupráce. Státy společně připravovaly mimo jiné osmnáctiměsíční program, který předložily ještě před započítáním francouzského předsednictví v červenci 2009. Klíčovými prioritami byly tři „E“ – ekonomika, energetika a Evropa ve světě. Mottem českého předsednictví bylo „Evropa bez bariér“. Dalším významným úkolem českého předsednictví bylo přispět k zajištění budoucího stabilního institucionálního rámce pro rozšiřující se Unii (dokončení ratifikace Lisabonské smlouvy, zahájení procesu jmenování Komise pro následující funkční období 2009-2014).

Trio předsednictví 2008-2009

- ▣ **Francie** (červenec - prosinec 2008)
- ▣ **Česká republika** (leden - červen 2009)
- ▣ **Švédsko** (červenec - prosinec 2009)

Trio budoucího předsednictví 2022-2023

- ▣ **Francie** (leden - červen 2022)
- ▣ **Česká republika** (červenec - prosinec 2022)
- ▣ **Švédsko** (leden - červenec 2023)

<https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/presidency-council-eu/>

Dnem 1. května 2011 přestala pro ČR platit přechodná období, která uplatňovaly některé státy na volný pohyb osob po EU. V září 2012 zahájila v Praze na základě rozhodnutí Evropské rady z roku 2010 provoz evropská kosmická agentura Galileo (GSA).

V dubnu 2015 schválila česká vláda Koncepti politiky ČR vůči EU. Za prioritu byla označena větší zodpovědnost EU za vlastní obranu a bezpečnost, prohlubování vnitřního trhu nebo efektivní čerpání z fondů EU. Konceptce počítá s řešením daňových úniků a podvodů a dále s aktivní přípravou ČR na vstup do eurozóny.

V červnu 2016 schválila vláda zřízení pracovní skupiny pro vystoupení Velké Británie z EU a pro řešení otázek spojených s budoucím směřováním Unie. Jejím předsedou se stal státní tajemník pro evropské záležitosti. Největší pozornost byla věnována otázce, jak se odchod Velké Británie projeví v životě českých občanů, kteří v Británii žijí a pracují.

Za účelem koordinace evropských záležitostí na národní úrovni (v ČR) byl vytvořen Výbor pro EU. Tento Výbor je stálým pracovním a poradním orgánem vlády pro otázky týkající se EU. Výbor pro EU zasedá na úrovni svých členů (ministři) nebo na pracovní úrovni (vysocí představitelé státní správy zpravidla na úrovni Předsedou Výboru pro EU (na vládní i pracovní úrovni) je předseda vlády.

Výbor pro EU na vládní úrovni formuluje strategické zájmy ve vztahu k členství ČR v EU, definuje postoj ČR k zásadním otázkám projednávaným v orgánech EU, schvaluje mandát pro Evropskou radu a projednává další otázky zásadní důležitosti, které souvisejí s členstvím ČR v EU. Výbor pro EU na pracovní úrovni schvaluje instrukce pro jednání Výboru stálých zástupců (COREPER), mandáty pro jednání ministrů na zasedání Rad ministrů EU a další materiály související s aktuální agendou EU.

Stálé zastoupení ČR při EU:

Stálé zastoupení České republiky při Evropské unii sídlí v Bruselu. Vzniklo k datu vstupu ČR do EU (tj. k 1. 5. 2004) transformací ze Stálé mise ČR při Evropských společenstvích. Je hlavním spojovacím článkem mezi českou státní správou a orgány EU. Mezi jeho hlavní úkoly patří:

- zastupovat zájmy ČR v institucích EU,
- vytvářet podmínky pro úspěšnou účast ČR na zasedáních nejvyšších orgánů EU (Rady ministrů, Evropská rada),
- udržovat a prohlubovat pracovní kontakty s představiteli institucí EU, Stálými zastoupeními dalších zemí nebo nadnárodních a mezinárodních institucí a udržovat styky s občany ČR zaměstnanými či jinak působícími v institucích EU,
- informovat vládu ČR o politickém, ekonomickém a společenském dění v institucích EU.

Zastoupení Evropské komise v ČR:

Zastoupení Komise v členských státech¹⁶ mají za úkol zvyšovat povědomí veřejnosti o činnosti Komise a sledovat vývoj veřejného mínění v dané zemi. Jejich úkoly jsou podobné úkolům Stálého zastoupení ČR při EU s tím rozdílem, že vystupují jménem Komise ve vztahu k orgánům členského státu.

Důležitým obdobím pro další fungování ČR v rámci EU je nové rozpočtové období na léta 2021-2027 a plán na podporu oživení. Na zasedání v Bruselu se vedoucí představitelé EU dohodli na dlouhodobém rozpočtu EU na období 2021-2027 ve výši 1 074,3 miliardy EUR. Tento rozpočet podpoří investice do digitální a ekologické transformace. Dohodli se rovněž na úsilí na podporu oživení ve výši 750 miliard EUR na pomoc EU při řešení krize způsobené pandemií COVID-19, z čehož 390 miliard EUR bude rozděleno v podobě grantů členským státům a 360 miliard EUR formou půjček. Celkový balíček však činí 1 824,3 miliardy EUR, který spojuje víceletý finanční rámec (VFR) a mimořádné úsilí o oživení v podobě nástroje Next Generation EU. Tento balíček má pomoci EU zajistit obnovu hospodářství a celkový chod společnosti, podpořit investice do zelené a digitální transformace.

Česko v rámci budoucího rozpočtu dostane 27 miliard eur (718 miliard korun), z fondu pokrizové obnovy bude navíc na dotacích čerpat 8,7 miliardy (přes 230 miliard korun). Dohromady tak bude v příštích sedmi letech z čerpat 35,7 miliardy eur (přibližně 950 miliard korun). Dalších 15,4 miliard eur (410 miliard korun) si bude moci za výhodných podmínek v rámci fondu vypůjčit.

KORESPONDENČNÍ ÚKOL

Jste téměř u konce studia kurzu, napište stručně 3 nejvýznamnější etapy ve vývoji ES/EU, které mj. také ovlivnily vstup Česka do EU.

Materiál o rozsahu maximálně 1,5 str. přiložte jako přílohu ke své seminární práci.

OTÁZKY

- Kdy podepsala Česká republika Asociační dohodu a co „Dohoda“ pro další vývoj České republiky znamenala?
- Co bylo obsahem tzv. Kodaňských kritérií, která určovala podmínky pro vstup do EU?

NEZAPOMEŇTE NA ODPOČINEK

Dospěli jste téměř k závěru studia opory, je potřeba se nad problémy zamyslet, k tomu Vám poslouží krátká pauza u kávy nebo čaje.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Studiem této kapitoly jste získali stručný přehled o jednotlivých krocích a etapách postupu Československa a později České republiky k získání členství v ES/EU. V textu byl mj. také položen důraz na podíl významných osobností při vyjednávání a vymezování podmínek nezbytných k získání členství v EU. Současně jste získali informace o působení České republiky ve strukturách EU, o prvním předsednictví o dalších krocích, které postavení ČR precizuje a upevňuje. Další finanční období je novu perspektivou České republiky v EU.

13 SHRnutí, NOVÉ SMĚRY V EU V 21. STOLETÍ

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Kapitola přináší řadu nových pojmů, tyto vysvětluje a přibližuje jejich význam a působení ve strukturách EU. Nedílnou součástí je také stručný exkurz do vzniku Lisabonské smlouvy a jejího dopadu na další fungování EU i jejího významu pro postavení EU ve světě. V kapitole najdeme také zmínku o tzv. brexitu, tedy o vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska z EU.

CÍLE KAPITOLY

Cílem kapitoly je seznámit s některými institucemi EU, s procesem vzniku Lisabonské smlouvy (Na rozdíl od evropské ústavní smlouvy Lisabonská smlouva nenahrazuje, ale pouze novelizuje Smlouvu o EU a Smlouvu o založení ES), s jejím významem pro další vývoj EU 21. století.

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

Pro studium dané kapitoly si vymezte 40 min.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Lisabonská smlouva, Schengen, Eurozóna, Laeken, Konvent, právní subjektivita, brexit

---

Evropa se nevytvoří najednou, nebo podle jednoho plánu. Uskuteční se naplňováním konkrétních cílů, vytvářejíc nejprve skutečnou solidaritu.“ Robert Schuman 9. května 1950

https://www.dotaceeu.cz/Dotace/media/SF/Informace%20a%20dokumenty/2021/bila_kniha_o_budoucnosti_evropy_cs.pdf

13.1 Pojmy, instituce, nové vykročení EU

Schengenská dohoda:

Uzavřena v roce 1985. Jde o mezistátní dohodu, která předpokládá postupné rušení kontrol při přechodu státních hranic mezi jejími signatáři. Dodatečná dohoda upravuje postup při projednávání žádostí o azyl a přeshraniční spolupráci policejních úřadů. Původní termín otevření hranic pro přechod osob, stanovený na rok 1990 musel být několikrát odložen. Po zavedení "schengenského informačního systému", který usnadňuje boj proti zločinnosti, bylo 26. března 1995 rozhodnuto o úplném zrušení hraničních kontrol nejdříve mezi sedmi státy EU - Německem, Francií, Španělskem, Portugalskem, Belgií, Nizozemím a Lucemburskem. K dohodě se dále připojily Itálie, Řecko a Rakousko. V současné době zahrnuje schengenský prostor v zásadě všechny členské státy EU kromě Irska a Velké Británie, které sice v roce 2000 Schengenskou dohodu také podepsaly, ale účastní se jen její části (např. policejní spolupráce). Členy schengenského prostoru jsou navíc také Island a Norsko. Devět nových zemí, které přistoupily k EU v roce 2004 (včetně České republiky) vstoupilo do schengenského prostoru 21. prosince 2007. V roce 2008 se schengenský prostor rozšířil o Švýcarsko, posledním státem se v roce 2011 stalo Lichtenštejnsko. Podmínkou jeho přijetí bylo nabytí účinnosti protokolu o připojení Lichtenštejnska k asociační dohodě mezi Švýcarskem a EU/ES, která se Schengenu týká. Rumunsko, Bulharsko a Chorvatsko doposud nepatří do schengenského prostoru.

Členské země EU, které jsou součástí Schengenu Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Itálie, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko

Eurozóna:

Jednotná měna euro ve formě bankovek a mincí byla ve dvanácti zemích Evropské unie zavedena k 1. lednu 2002. Skupina těchto zemí je označována jako oblast eura či eurozóna. Mimo zůstaly tři země EU 15 (Velká Británie, Dánsko a Švédsko), které si ponechaly vlastní národní měny. Třináctým státem EU, jenž zavedl euro jako svou národní měnu se stalo Slovinsko, které tím na cestě do Evropské měnové unie předstihlo všechny ostatní státy, s nimiž v květnu 2004 vstoupilo do EU. Euro zde bylo zavedeno o půlnoci z 31. prosince 2006 na 1. ledna 2007. O rok později, v noci z 31. prosince 2007 na 1. ledna 2008, se počet států EU, v nichž se platí eurem, rozrostl na 15. Novým členem eurozóny se stala Malta a řecká část Kypru. Počet obyvatel eurozóny se prvním dnem roku 2008 zvýšil o 1,4 milionů na celkových 320 milionů, členem je také Slovensko. 2011 - 1. ledna je měna euro zavedena jako oficiální platidlo v Estonsku, 2014 - členem eurozóny se 1. ledna stává Lotyšsko 2015 - členem eurozóny se 1. ledna stává Litva. Kdy vstoupí Česká republika, je nyní velkou neznámou. Zcela určitě to nebude rok 2020.

Smlouva pro Evropu:

(též euroústava, evropská ústava, evropská ústavní smlouva) měla být základním dokumentem Evropské unie, který by jakožto jediný text nahradil dosavadní systém několika smluv. Během ratifikačního procesu se ovšem ukázalo, že je tento cíl příliš ambiciózní.

Ústava měla vycházet z Římských smluv (podepsány 1957) a Maastrichtské smlouvy (1992), které měla doplnit novější Amsterdamská (1997) a Smlouva z Nice (2001). Zároveň měla euroústava v souvislosti s blížícím se velkým rozšířením EU o 10 nových států (2004) přinést reformy institucí Unie a zajistit transparentnější fungování, které se v poslední Smlouvě z Nice nepodařilo vyjednat. Proto bylo stanoveno, že se zástupci členských států v brzké době opět sejdou a zaměří se na tyto nevyřešené otázky a provedou nezbytnou revizi smluv.

Deklarace z Laekenu:

Již v prosinci 2001 přijala Evropská rada v Laekenu tzv. Prohlášení o budoucnosti Evropské unie (též Laekenská deklaráce), které otevřelo debatu o budoucnosti EU. Unii zavázalo k větší demokratičnosti, transparentnosti a efektivnosti a také k tomu, aby zahájila kroky vedoucí k vytvoření evropské ústavní smlouvy. Bylo rozhodnuto, že jednání o textu budoucí euroústavy proběhne na půdě Konventu.

Konvent:

Konventem bylo nazváno shromáždění, na němž mělo být přítomno co nejširší spektrum účastníků: představitelé vlád 15 členských států a 13 kandidátských zemí, zástupci národních parlamentů, zástupci Evropského parlamentu a Evropské komise, pozorovatelé z Výboru regionů a Hospodářského a sociálního výboru a zástupci evropských sociálních partnerů a evropského ombudsmana.

Předsedou Konventu, který zasedal od února 2002 do července 2003, byl bývalý francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing. Ten v červenci 2003 prohlásil, že Konvent může ukončit svoji činnost, neboť se shodl na návrhu evropské ústavní smlouvy.

Mezivládní konference:

Finální podobu ústavy posléze dojednala mezivládní konference, která v červnu 2004 ústavu přijala. Ke slavnostnímu podpisu všemi 25 členskými státy EU a 3 kandidáty (Bulharsko, Rumunsko, Turecko) došlo 29. října 2004 v Římě, v případě bezproblémové ratifikace v členských státech měla ústava vejít v platnost 1. listopadu 2006. Po dvou zamítavých referendech o přijetí euroústavy ve Francii a Nizozemsku (květen, červen 2005) se ale Evropská rada rozhodla odložit další proces ratifikace a vyhlásila tzv. období reflexe o budoucnosti a dalším směřování Evropy.

Ratifikace:

Evropskou ústavu ratifikovalo 18 členských států: 16 parlamentní ratifikací (Belgie, Estonsko, Finsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Německo, Rakousko, Slovensko, Slovinsko, Řecko), ve dvou členských státech proběhla ratifikace v referendech (Lucembursko, Španělsko).

Česká republika evropskou ústavní smlouvu neratifikovala. Na začátku dubna 2007 vydala koalice vládnoucích stran ODS, KDU-ČSL a Strany zelených společné stanovisko k budoucí podobě nového dokumentu. Strany se mj. shodly, že by dokument neměl nést název „ústava“ a měl by být vyjednáán ještě před rokem 2009. Mezi velké odpůrce a kritiky euroústavy patřil také český prezident Václav Klaus.

Obnovené jednání:

Německé předsednictví EU v čele s kancléřkou Angelou Merkelovou, které začalo 1. ledna 2007, již dopředu ohlašovalo, že se pokusí období reflexe ukončit a obnovit debatu, která by vedla k vyřešení patové situace, do níž se ústava po neúspěšném ratifikačním procesu dostala.

V úvahu připadalo několik možností, jak dále pracovat s euroústavou:

- pokusit se znovu přijmout tentýž text - tzn. přimět Francii a Nizozemsko, aby opakovaly referenda, a vyzvat státy, které text dosud neratifikovaly, aby tak učinily,
- euroústavu pohřbít,
- ústavu různými způsoby revidovat:
- odstranit sporné body a lépe definovat kritické prvky, event. přidat doplňující protokoly či deklarace – kontroverzní části úplně přetvořit,
- dokument výrazně zkrátit a vytvořit tzv. mini-ústavu, která by se znovu přijala,
- text kompletně předělat a již ho nenazývat ústavou.

Prvním impulsem k obnovení debaty o evropské ústavě během německého předsednictví byla tzv. Berlínská deklarace podepsána 25. března 2007, která hovoří o snaze "postavit do voleb do Evropského parlamentu v roce 2009 Evropskou unii na obnovený společný základ". Úsilí Německa o oživení euroústavy vyvrcholilo během červnového summitu Evropské rady v roce 2007, na kterém se podařilo vypracovat znění dohody, na jejímž základě má být vypracována nová, tzv. Reformní smlouva týkající se Evropské unie a jejího fungování.

Mezivládní konference a příprava nové smlouvy pro Evropu:

Mezivládní konference, jejímž cílem bylo vypracovat text nové smlouvy, byla zahájena za portugalského předsednictví 23. července 2007. Během zahájení této konference před-

ložilo Portugalsko ostatním členům EU návrh smlouvy, který vychází z mandátu dohodnutém na summitu EU v červnu. Text smlouvy byl stručnější než Euroústava a na rozdíl od Euroústavy nenahrazoval všechny dosavadní smlouvy, ale pouze je novelizoval.

Ukončení jednání v Lisabonu:

Portugalské předsednictví završilo jednání o nové smlouvě během neformálního summitu v Lisabonu dne 19. října 2007. Opět v Lisabonu, téměř o dva měsíce později 13. prosince 2007, byla představiteli států EU smlouva slavnostně podepsána. Napříč Evropou je proto díky místu ujednání a slavnostního podpisu dokument nazýván Lisabonskou smlouvou (celý název dokumentu zní Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a smlouvu o založení Evropské unie).

Evropský parlament – Zpráva o Lisabonské smlouvě:

Lisabonská smlouva je složena ze dvou částí - Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU) a Smlouvy o Evropské unii (SEU). SFEU se soustředí na základní zásady, hodnoty a organizační aspekty Unie. SEU se podrobně zabývá organizací a fungováním EU a vymezuje zásady a cíle, kterými se řídí činnost Unie a stanoví rozsah pravomocí Unie v každé oblasti její činnosti. SEU obsahuje hlavu o vnější činnosti Unie, která se věnuje celé problematice společné zahraniční politiky.

Symboły Unie:

Na rozdíl od zamítnuté ústavní smlouvy v Lisabonské smlouvě nefiguruje zmínka o symbolech Unie - vlajce, hymně, heslu, euru a Dnu Evropy. Nicméně, neznamená to, že by tyto symboly EU přestaly existovat. O symbolech EU se například nadále hovoří v prohlášení o symbolech Unie, které šestnáct členských států připojilo k Lisabonské smlouvě (prohlášení č. 52 o symbolech Evropské unie, součástí Závěrečného aktu) :

Belgie, Bulharsko, Německo, Řecko, Španělsko, Itálie, Kypr, Litva, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Rakousko, Portugalsko, Rumunsko, Slovinsko a Slovensko prohlašují, že vlajka znázorňující kruh dvanácti zlatých hvězd na modrém pozadí, hymna vycházející z „Ódy na radost“ z Deváté symfonie Ludwiga van Beethovena, heslo „Jednotná v rozmanitosti“, euro jako měna Evropské unie a 9. květen jako den Evropy pro ně zůstávají i nadále symboly sounáležitosti občanů Evropské unie a jejich svazku s ní.

Unie jako celek:

Přijetím Lisabonské smlouvy dochází ke sloučení dvou celků - Evropské unie a Evropského společenství – v jedinou Evropskou unii, jíž je udělena **právní subjektivita**. Tvůrci Smlouvy od tohoto kroku očekávali, že skončí nepřehledný stav, kdy byla Evropská unie uznávána jako společný celek, avšak právní subjektivitu měla pouze Evropská společenství, která pokrývala jen část úkolů Unie.

Smlouva o založení Evropského společenství se přijetím Lisabonské smlouvy přejmenovává na Smlouvu o fungování Evropské unie (SFEU).

Nadále však zůstává platnosti Smlouva o Euratomu, která byla pozměněna protokolem upravujícím Smlouvu o Euratomu, aby byla kompatibilní s textem nové smlouvy. V prohlášení č. 54, které je součástí závěrečného aktu mezivládní konference, vyslovují jeho signatáři přání, aby byla co nejdříve svolána mezivládní konference s cílem revidovat Smlouvu o Euratomu. (Prohlášení nejsou právně závazná, ale mohou být používána pro výklad Smluv).

Hlasování o smlouvě:

v červnovém referendu (2008) o Lisabonské smlouvě se Irové vyslovili jako jediní proti jejímu přijetí. Další jednání o osudu Lisabonské smlouvy byla připravena na říjen 2008 Lisabonská smlouva k původně plánovanému datu 1. ledna 2009 v platnost nevstoupila, neboť k tomuto dni nebyl ukončen ratifikační proces ve všech členských státech, resp. nebyly uloženy ratifikační listiny všech členských států. Jednalo se v první řadě o Irsko, kde byla LS odmítnuta v referendu dne 12. června 2008. Irsko nicméně přislíbilo referendum zopakovat, dostane-li dostatečné garance reagující na obavy jeho občanů. Dále šlo o Českou republiku, kde byl ratifikační proces pozdržen řízením před Ústavním soudem o souladu LS s českým ústavním pořádkem, Německo, kde rovněž probíhal ústavní přezkum LS před Spolkovým ústavním soudem, a nakonec i Polsko, jehož prezident Lech Kaczyński vyčkával s podpisem smlouvy na výsledek druhého irského referenda. Ve všech těchto zemích byla ratifikace LS dokončena teprve na podzim roku 2009. Proti její ratifikaci se také postavilo Česko. Analýza vznikala postupně již od podzimu roku 2007 a počítala původně s několika scénáři vývoje v závislosti na okamžiku vstupu Lisabonské smlouvy v platnost. Po úspěšné ratifikaci dokončené ve všech členských státech v listopadu 2009 vstoupila Lisabonská smlouva v platnost 1. prosince 2009. Na rozdíl od evropské ústavní smlouvy Lisabonská smlouva nenahrazuje, ale pouze novelizuje Smlouvu o EU a Smlouvu o založení ES

Smlouva přinesla několik nových skutečností a také vyvolala řadu otázek:

Je na základě Lisabonské smlouvy možné z EU vystoupit? Lisabonská smlouva vkládá do Smlouvy o EU článek 50, který nově výslovně upravuje postup pro dobrovolné vystoupení členského státu z Unie. Členský stát má možno z EU vystoupit bez jakýchkoli podmínek. Členský stát, který by se rozhodl, že vystoupí z EU, je podle Lisabonské smlouvy povinen o svém úmyslu informovat Evropskou radu a ta musí toto oznámení přijmout. Je pravda, že členské státy mohou na základě jednostranného vypovězení zakládajících smluv vystoupit z EU již dnes, Lisabonská smlouva nicméně tuto možno poprvé výslovně uvádí a zdůrazňuje tak dobrovolnost evropského integračního projektu.

Lisabonská smlouva zavádí oficiální symboly EU (vlajka, hymna...). Vlajku znázorňující kruh dvanácti zlatých hvězd na modrém pozadí, hymnu vycházející z „Ódy na rado“ z Deváté symfonie Ludwiga van Beethovena, heslo „Jednotná v rozmanitosti“, euro jako

měnu Evropské unie a 9. květen jako den Evropy zaváděla jako oficiální symboly Unie evropská ústavní smlouva. Při vyjednávání o Lisabonské smlouvě bylo ovšem na základě žádosti některých členských států (včetně ČR) dohodnuto, že toto ustanovení bude z nové smlouvy vypuštěno, aby nebudilo dojem, že nová smlouva zakládá evropský stát. Všechny uvedené symboly jsou každopádně již řadu let v praxi používány a nic na tom nezmění ani přijetí Lisabonské smlouvy.

Zavádí Lisabonská smlouva občanství EU? Institut občanství Unie zavedla již Maastrichtská smlouva z roku 1992 a Lisabonská smlouva v tomto ohledu nic nemění. Občanství Unie pouze doplňuje občanů v jednotlivých členských státech, aniž by je nahrazovalo. Bylo zavedeno proto, aby všem občanům členských států zaručovalo právo volného pohybu v rámci EU, právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu a v obecních volbách v místě bydliště bez ohledu na státní příslušnost, právo na diplomatickou a konzulární ochranu ve třetích zemích, petiční právo k Evropskému parlamentu, právo obracet se na evropského ombudsmana a právo na komunikaci s institucemi EU v rodném jazyce.

http://www.euroskop.cz/gallery/49/14956-lisbonne_2.pdf

Brexit- vystoupení Spojeného království z EU:

Spojené království předložilo dne 29. března 2017 oznámení svého záměru vystoupit z Evropské unie podle článku 50 Smlouvy o Evropské unii.

Původní datum, dne 30. března 2019, tedy dva roky od tohoto oznámení, kdy by mělo vystoupit Spojené království z EU a stát se tzv. třetí zemí, se na základě žádosti Spojeného království několikrát posunulo. Lhůta se nakonec prodloužila do 31. ledna 2020.

Spojené království Velké Británie a Severního Irska tak dnem 31.1.2020 vystoupilo z Evropské unie, tzn. že dnem 1.2.2020 již není členem EU a stalo se třetí zemí.

Vzhledem k tomu, že jak Spojené království, tak i EU, schválily Dohodu o vystoupení Spojeného království Velké Británie a Severního Irska z Evropské unie a Evropského společenství pro atomovou energii (dále jen „Dohoda o vystoupení“), se v souladu s článkem 126 Dohody o vystoupení zavedlo přechodné období od 1.2.2020 do 31.12.2020. Článek 127 Dohody o vystoupení stanoví, že v přechodném období se na Spojené království a ve Spojeném království použije právo Unie. V praxi to znamená, že po dobu přechodného období bude zachován současný stav, tj. přeprava mezi Spojeným královstvím a EU (tzn. i z ČR do UK a z UK do ČR) bude nadále považována za přepravu vnitrounitní, neboli přepravu zboží v rámci vnitřního trhu, tzn. bez bariér, bez celních formalit a kontrol, bez placení cla.

Dohoda o vystoupení byla zveřejněna v Úředním věstníku EU L29 ze dne 31.1.2020.

Spojené království vystoupilo z Evropské unie 31. ledna 2020.

Dne 23. června 2016 se ve Spojeném království konalo referendum o setrvání této země v Evropské unii. Spojené království 29. března 2017 oznámilo Evropské radě, že hodlá vystoupit z EU a oficiálně tak využilo článku 50 Smlouvy o Evropské unii.

<https://www.celnisprava.cz/cz/Stranky/Informace-o-vystoupen%C3%AD-spojen%C3%A9ho-kr%C3%A1lovstv%C3%AD-velk%C3%A9-brit%C3%A1nie-a-severn%C3%ADho-irsko-z-evropsk%C3%A9-unie-.aspx#Historie%20brexitu>

13.2 Evropská unie nyní a po roce 2021

Priority Evropské komise pro období 2019-2024:

Zelená pro Evropu - stát se prvním klimaticky neutrálním kontinentem na světě

Evropa připravena na digitální věk - Digitální strategie EU dá občanům mocné nástroje v podobě nové generace technologií.

Hospodářství ve prospěch lidí - EU musí vytvořit atraktivnější prostředí pro investice a zajistit růst, jež umožní vznik kvalitních pracovních míst. Prioritou jsou mladí lidé a malé podniky

Silnější Evropa ve světě - EU posiluje svůj vliv ve světě prosazováním multilateralismu a světového pořádku založeného na vymahatelných pravidlech.

Podpora evropského způsobu života - Chce-li Evropa bránit spravedlnost a své základní hodnoty, musí ochránit právní stát.

Nový impuls pro evropskou demokracii - Musíme dát Evropanům větší slovo a ochránit naši demokracii před vnějšími zásahy, jako jsou dezinformace a nenávistné projevy online.

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_cs

Evropský semestr:

Evropský semestr je cyklus koordinace hospodářských a fiskálních politik v rámci EU. Je součástí rámce pro správu ekonomických záležitostí Evropské unie. Je zaměřen na období 6 měsíců od začátku každého roku, a proto se označuje názvem „semestr“. Během evropského semestru uvádějí členské státy své rozpočtové a hospodářské politiky do souladu s cíli a pravidly dohodnutými na úrovni EU.

<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/european-semester/>

PRŮVODCE STUDIEM

Dospěli jste k závěru studia opory, měli jste možnost nahlédnout do problematiky vzniku, formování a utváření podoby nového integračního uskupení – Evropské unie. Nyní je na vás, jak k problematice budete přistupovat, nakolik si své dosavadní vědomosti a znalosti rozšíříte, jaké otázky si budete klást a hledat na ně odpovědi. Problematika je velmi obsáhlá, složitá a mnohdy také pro některé jedince nepřijatelná. Nicméně, je zajímavá a stojí za pozornost.

SHRUTÍ KAPITOLY

Vážené studentky a vážení studenti, závěrečná kapitola je nejen shrnutím problematiky, která se v opoře řeší, objasněním stále užívaných pojmů, některých nových témat, ale také si klade otázky, nastoluje nové směry a cesty, jimiž EU už vykročila a bude v nich pokračovat v příštích letech. Je na nás všech, jak s novými trendy naložíme a které podpoříme. V kapitole najdete stručné impulsy EU pro období po roce 2020.

LITERATURA

BŘICHÁČEK, Tomáš. Unie ve víru migrační krize. Publikace č. 31/2016. Institut Václava Klause 2016.

DRBOHLAV, Dušan (ed.), Nelegální ekonomické aktivity migrantů. Karolinum 2008. 311s. ISBN 978-80-246-1552-3

DRBOHLAV, Dušan, Migrace a (i)migranti v Česku. Slon 2011, 210 s. ISBN 978-80-7419-039-1

FIALA, Petr a PITROVÁ, Markéta. Evropská unie. Centrum pro studium demokracie a kultury. 2018, 805s. ISBN 978-80-7325-450-6

JANÁČEK, Kamil a JANÁČKOVÁ, Stanislava. Na bojišti evropské integrace. Publikace č. 42/2018. Institut Václava Klause 2018.

KASÁKOVÁ, Zuzana a ŠLOSARČÍK. Ivo a kol. InSTITUTE Evropské unie a Lisabonská smlouva. Grada 2013, 248 s., ISBN 978-80-247-3567-2

KRATOCHVÍL, Petr. Teorie evropské integrace. Portál 2008, 224 s. ISBN 978-80-7367-467-0

LACINA, LUBOR a ROZMAHEL, Petr, Učebnice evropské integrace. Barrister Principal 2016, 320, ISBN 978-80-7485-104-9

MUNKOVÁ, Gabriela. Sociální politika v evropských zemích. Karolinum 2004. 189 s. ISBN 80-246-0780-8

Pikna, Bohumil. Vnitřní bezpečnost v právu a politice Evropské unie. Nakl. Alois Čeněk 2019, ISBN 978-80-7380-783-2

PITROVÁ, Markéta a kol., Postlisabonské procesy v Evropské unii. MU Brno, 2014, 308s. ISBN. 978-80-210-7777-5

ŠLOSARČÍK, Ivo. Právní a politický systém Evropské unie. Wolter Kluwer 2020. ISBN 978-80-7598-624-5

TRBOLA, Robert a RÁKOCZYOVÁ, Miroslava (eds.). Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I. Integrovaná politika. Barrister&Principal 2011. ISBN 978-80-87474-19-8

www.euroskop.cz

www.evropska-unie.cz

www.mmr.cz

www.mpsv.cz

www.mzv.cz

Zastoupení EU v ČR

Zastoupení Evropské komise v ČR ec.europa.eu

https://ec.europa.eu/info/index_cs

https://europa.eu/european-union/documents-publications/official-documents_cs

<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/european-semester/>

https://europa.eu/european-union/about-eu/history/2020-today/2020_cs

https://europa.eu/european-union/about-eu_cs

<https://www.eu2020.de/eu2020-en>

SHRnutí STUDIjNÍ OPORY

Cílem této studijní opory není vytvořit ucelenou monografii, která by komplexně pojednávala o problematice vzniku, utváření a dalšího formování Evropské unie. Jejím cílem je charakterizovat pouze základní problémové kruhy a klíčová témata, které se tomuto tématu věnují. Problematika vzniku a formování Evropské unie, integrace, politik EU je podstatně širší téma, které se navíc průběžně vyvíjí a aktualizuje. V průběhu studia je proto potřebné uvedené poznatky aktualizovat a doplňovat tak, aby stále odrážely skutečnou realitu.

Studijní materiál, který je věnován problematice postupně se integrující Evropy, je zaměřen především na jednotlivé politiky EU. Tyto jsou obrazem pozvolně se měnící Evropy, představují stupně integrované EU a zároveň ukazují i na zachování jistých demokratických principů při fungování národních ekonomik.

Předkládaná opora seznamuje čtenáře, studenta i zájemce o tuto problematiku s některými teoretickými principy fungování ekonomické integrace, další část textu řeší problematiku vymezování jednotlivých typů politik EU, další kapitoly se již věnují konkrétním politikám EU – společným, komunitárním – čili doplňkovým politikám. Také právní systém tzv. komunitárního práva je zcela specifickou formou legislativy, která v prohlubující se integraci spojuje právo národní s právem nadnárodním, mj. je zde také vysvětlena podstata jednotlivých politik, jejich význam pro formování EU. V závěru textu je uvedena stručná historie Československa – České republiky v době příprav a plnění nezbytných negociačních opatření, nutných k získání členství v Evropské unii, vstup České republiky do EU, její předsednictví i současný postoj ČR k některým rozhodnutím EU k otázkám migrační politiky, rozpočtu apod. Poslední kapitola je shrnutím problematiky, která se dotýká současných změn, nových vizí a koncepcí EU na období po roce 2020.

Studijní oporu uzavírá výběr literatury a pramenů, který je opravdu jen malým náhledem do obsáhlých informačních zdrojů ke studiu sledované problematiky.

OTÁZKY - EVROPSKÁ UNIE

1. V květnu 1950 francouzský ministr zahraničních věcí Robert Schuman ve spolupráci s Jeanem Monnetem prezentoval deklaraci směřující k hospodářskému propojení Evropy. Jednalo se o tuto deklaraci, či jinou?
2. Dne 18. 4. 1951 v Paříži 6 států(?) podepsalo Smlouvu o Evropském společenství uhlí a oceli (dále jen „ESUO“). Vyjmenujte je.
3. Za účelem provázání trhu zúčastněných států byly v Římě 25. 3. 1957 podepsány všemi šesti členskými státy dvě další smlouvy. Které?
4. V platnost smlouvy o EHS a Euratomu vstoupily 1. ledna 1958 a užívá se pro ně termín?
5. Na pozadí vytvoření Euratomu byl/nebyl zájem Francie na vytvoření nástroje kontroly jaderného programu SRN?
6. V roce 1965 byla podepsaná tzv. Slučovací smlouva, jejím smyslem bylo?
7. Římské smlouvy daly vzniknout komunitárnímu právu a jejich cílem bylo vytvořit společný trh, jehož principy jsou?
8. Bylo v roce 1970 završeno budování celní unie spočívající v jednotných sazbách vůči třetím státům a zrušení vnitřních cel?
9. V roce 1973 se ES rozšířilo o tři země, o které se jednalo?
10. Členským státem Evropského společenství se stalo Řecko, v kterém roce ?
11. V roce 1986 byly do ES přijaty další státy, vyjmenujte je.
12. Jednotný evropský pakt, (který byl první významnou revizí Římských smluv), byl přijat - uveďte kdy.
13. Maastrichtská smlouva, v jejímž důsledku došlo k vytvoření Evropské unie (dále jen „EU“), byla podepsaná v roce?
  - a) 1992

b) 1993

14. V roce 1994 vznikl Evropský hospodářský prostor, jenž zahrnuje členy, které?

- a) Evropské unie
- b) Evropské unie a Lichtenštejnska, Norska a Islandu (občané Švýcarska odmítli vstup v referendu).
- c) Evropské unie a Lichtenštejnska, Norska a Islandu a Švýcarska

15. V roce 1995 vstoupily do EU následující země:

- a) Rakousko, Finsko, Norsko
- b) Finsko, Rakousko a Švédsko
- c) Žádná země v tomto roce nevstoupila do EU

16. Amsterodamská smlouva z roku 1999

Její cílem bylo připravení EU na rozšíření o další členské země. Oblast upravující pravidla volného pohybu osob byla převedena ze třetího do prvního (tj. komunitárního) pilíře. Byly posíleny pravomoci Evropského parlamentu i Komise.

- a) Ano, v plném znění textu
- b) Ne, jednalo se zcela jiné záležitosti
- c) Jednalo se jen o rozšíření EU o další země

17. V roce 2004 došlo k největšímu rozšíření EU, kdy bylo přijato 10 nových států, bylo mezi nimi také Bulharsko?

- a) Ne
- b) Ano

18. Která z uvedených zemí nebyla v roce 1996 členskou zemí EU:
Rakousko, Řecko nebo Norsko?

19. V roce 2007 byla podepsána XXXXXXXXX smlouva, která vstoupila v platnost v roce 2009. zavádí většinu změn, které již byly navrženy v zamítnuté Ústavě pro Evropu. Přináší další posílení Evropského parlamentu a Komise, rozšiřuje rozhodování kvalifikovanou většinou v Radě, poprvé v rámci smluv je zde výslovně zmíněna možnost vystoupení z EU. Jak se smlouva jmenuje:

- a) Lucemburská smlouva
- b) Bruselská smlouva
- c) Lisabonská smlouva

20. V roce 2013 došlo k poslednímu rozšíření EU, která /které země vstoupila/vstoupily do EU?

21. Velká Británie oficiálně svůj záměr opustit EU oznámila kdy?

22. Symboly EU jsou: vyjmenujte je.

23. Výlučná pravomoc znamená, že v dané oblasti je EU svěřena výlučná působnost přijímat závazné právní akty, takže členské státy tak mohou činit pouze tehdy, jsou-li zmocněny EU nebo provádějí-li akty přijaté EU. EU má výlučné pravomoci v těchto oblastech:
- sociální politika
  - celní unie
  - životní prostředí
24. Sdílená pravomoc znamená, že ve vymezených oblastech mají jak EU, tak i členské státy pravomoc přijímat závazné právní akty. Členské státy v tomto případě vykonávají svou působnost v rozsahu, v jakém ji nevykonala EU nebo se rozhodla přestat ji vykonávat, které to jsou?
- sociální politika
  - celní unie
  - průmysl
25. Ve kterém roce a jakou smlouvou získala Evropská unie právní subjektivitu?
- 2009 Lisabonská smlouva
  - 2006 Smlouva o ES
  - 2009 Smlouva o EP
26. ČR vstoupila do Schengenského prostoru kdy?
- 2004
  - 2006
  - 2007
27. Dnem 1. května 2011 přestalo pro ČR platit přechodné období, které uplatňovaly některé státy na volný pohyb osob po EU, které země to byly?
- Belgie, Francie, Německo
  - Německo, Rakousko,
  - Rakousko.
28. Kdy bylo zavedeno EURO ve 12 zemích EU
- leden 2000
  - leden 2002
  - leden 2004
29. Která z karet, zavedených pro vstup a pobyt cizinců třetích zemí, vyžaduje vysokou kvalifikaci žadatelů:
- Zelená karta
  - Modrá karta
  - Zaměstnanecká karta
30. Bílá kniha o evropské sociální politice konstatuje mj., že hospodářský pokrok musí být v souladu s pokrokem sociálním. Vyšla v roce:
- 1993
  - 1997
  - 2000

31. Europol je:
  - a) Evropský policejní úřad
  - b) Evropský úřad bezpečnosti a práva
  - c) Mezinárodní bezpečnostní sbor
32. Supranacionální hledisko integrace znamená?
33. Intergovernmentální hledisko integrace znamená?
34. Uved'te čtyři základní svobody EU
35. ECU – měnová jednotka, jakou měla úlohu a kdy byla zavedena?
36. Pro výkon pravomocí Evropské unie přijímají orgány EU PRÁVNÍ AKTY EVROPSKÉ UNIE, vyjmenujte je.
37. Jak je to s občanstvím EU, nahrazuje občanství členského státu?
38. Kolik členů má nyní Evropský parlament, po vystoupení Spojeného království VB?
39. Spojené království VB vystoupilo z Evropské unie kdy, ke kterému datu?
40. Cesta k Hospodářské a měnové unii nebyla jednoduchá a přímá, bylo nutné jednotlivé kroky rozdělit nejen podle časového hlediska, ale i obsahu jednotlivých kroků, kolik fází měla, vymezte je?
41. Zavedení eura – 11 zemí EU přijalo poprvé Euro, uveďte, kdy to bylo?
42. Pakt o stabilitě a růstu – vysvětlete, co je jeho podstatou a kdy byl přijat?
43. Evropská centrální banka – kde sídlí a kdy oficiálně zahájila svou činnost?
44. Lisabonská strategie, oč usilovala a kdy byla přijata?
45. Sociální politika EU je nebo není společnou pro všechny země EU?
46. Kdy vstoupila Česká republika do EU a které země s ní?
47. Kodaňská kritéria, kdy byla přijata a co určovala?
48. Ve dnech 7.–11. prosince 2000 se konal summit EU v Nice, na němž se řešila problematika pro dalšího fungování EU? Uveďte, co bylo obsahem?
49. Česká republika se poprvé svého předsednictví v Radě EU po vstupu do EU ujala kdy??? A s jakým programem přišla?

50. Má EU právní subjektivitu, či nemá?

ODPOVĚDI

1. **Ano, jednalo se o tuto deklaraci**
2. **Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Německo**
3. **Smlouva zakládající Evropské hospodářské společenství (dále jen „EHS“) a smlouva zakládající Evropské společenství pro atomovou energii (dále jen „Euratom“).**
4. **Římské smlouvy**
5. **Ano byl**
6. **sloučení orgánů všech tří společenství EHS, ESUO a Euratom**
7. **volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob**
8. **Ne, bylo dovršeno již v roce 1968**
9. **Jednalo se o: Dánsko, Velkou Británii, Irsko**
10. **Řecko se stalo členem EHS v roce 1981**
11. **Španělsko a Portugalsko**
12. **JEA byl přijat v roce 1986**
13. **Maastrichtská smlouva byla podepsána v roce 1992**
14. **Zahrnuje: státy Evropské unie a Lichtenštejnska, Norska a Islandu (občané Švýcarska odmítli vstup v referendu).**
15. **Finsko, Rakousko a Švédsko**
16. **Ano, v plném znění textu**
17. **Ne, Bulharsko vstupovalo později r. 2007**
18. **Členskou zemí nebylo Norsko.**
19. **Lisabonská smlouva**
20. **Chorvatsko**
21. **VB svůj záměr odejít z EU oznámila v březnu 2017.**
22. **Symbyly EU tvoří: vlajka, hymna a heslo: „Jednotná v rozmanitosti“.**

- 23. Např. Celní unie**
- 24. Např. Sociální politika**
- 25. V roce 2009 Lisabonskou smlouvou**
- 26. Česko vstoupilo do Schengenského prostoru v roce 2007**
- 27. Německo a Rakousko**
- 28. V lednu 2002**
- 29. Modrá karta**
- 30. Bílá kniha o evropské sociální politice – vyšla v roce 1993**
- 31. Evropský policejní úřad**
- 32. Supranacionální - znamená přenesení některých svých kompetencí ze strany států na nadnárodní orgány a instituce**
- 33. Intergovernmentální - mezistátní – preferuje především národní suverenitu jednotlivých států, rozhodování respektuje postoj každého národního státu, jednání se vede na základě vzájemné dohody**
- 34. Vnitřní trh Evropské unie tvoří území všech členských států EU. Cílem vytvoření tohoto trhu bylo a je dát vzniknout prostoru, ve kterém platí tzv. čtyři základní svobody, a to volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.**
- 35. ECU - zavedeno 1981) nebylo emitovanou měnou, sloužilo pro mezibankovní operace, pro sestavení rozpočtu, pro finanční operace mezi institucemi ES, mezi členskými státy a institucemi ES a také k určení závazků a pohledávek.**
- 36. Pro výkon pravomocí Evropské unie přijímají orgány EU nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.**
- 37. Je zavedeno občanství Evropské unie. Každá osoba, která má státní příslušnost členského státu, je občanem Evropské unie. Občanství EU doplňuje občanství členského státu, ale nenahrazuje je.**
- 38. Evropský parlament má nyní 705 členů.**
- 39. Spojené království VB vystoupilo z Evropské unie 31. ledna 2020**

40. Cesta k Hospodářské a měnové unii nebyla jednoduchá a přímá, bylo nutné jednotlivé kroky rozdělit nejen podle časového hlediska, ale i obsahu jednotlivých kroků. Země, které se o přijetí společné měny ucházely, musely splňovat náročná kritéria, jejich postupné plnění bylo rozloženo do 3 fází.
41. 11 členských zemí EU přijalo od 1. ledna 1999 euro, které se tak stalo společnou měnou Belgie, Finska, Francie, Irsko, Itálie, Lucemburska, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko.
42. V červnu 1997 Evropská rada přijala *Pakt o stabilitě a růstu*. Představoval závazek k trvalé rozpočtové stabilitě a umožňoval potrestání každé země eurozóny, jejíž rozpočtový deficit by přesáhl 3 %. Pakt byl však následně označen za příliš přísný a v březnu 2005 prošel reformou.
43. Evropská centrální banka se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem, oficiálně zahájila svou činnost od 1. ledna 1999.
44. Lisabonská strategie - na svém zasedání v Lisabonu v roce 2000 schválila Evropská rada nový strategický cíl, podle kterého se má EU stát „nejvíce konkurenceschopnou a dynamickou znalostní ekonomikou na světě“. Zastřešujícím cílem politiky zaměstnanosti a sociální politiky Rada stanovila dosažení plné zaměstnanosti a vytyčila konkrétní cíle, jichž mělo být dosaženo v roce 2010.
45. Sociální politika není (společná) jednotná pro všechny země EU, doposud to ani není možné. Každá země má jiné sociálně politické a hospodářské tradice, jinou kulturu, odlišné demografické poměry, nachází se v jiných sociálně ekonomických podmínkách, v čele stojí jiná politická reprezentace, a především v současné době rozdílná ekonomická úroveň zemí zdaleka nevytváří podmínky pro sjednocení sociální politiky a její postavení na stejnou úroveň v každé z členských zemí EU.
46. Členem Evropské unie se Česká republika spolu s Maďarskem, Polskem, Slovenskem, Slovinskem, Kypr, Maltou, Estonskem, Litvou a Lotyšskem stala od 1. května 2004.
47. Na svém zasedání v Kodani v červnu 1993 rozhodla Evropská rada, že asociované země ze střední a východní Evropy, které si to přejí, se mohou stát členy Evropské unie. Zároveň bylo stanoveno, že ke vstupu dojde, jakmile bude země schopná přijmout všechny povinnosti spojené s členstvím (Kodaňská kritéria), bude splňovat ekonomické a politické podmínky a bude mít dostatečnou administrativní a soudní kapacitu potřebnou k převzetí *acquis*.
48. Ve dnech 7.–11. prosince 2000 se konal summit EU v Nice, na němž se řešilo rozšíření východním směrem a celková reforma institucí. Niceská smlouva – byla podepsána 26. února 2001 a v platnost vstoupila 1. února 2003, pozměňuje původní znění Smlouvy o Evropské unii.
49. Česká republika se předsednictví v Radě EU ujala 1. ledna 2009 (až do konce června 2009), Klíčovými prioritami byly tři „E“ – ekonomika, energetika a Evropa ve světě. Mottem českého předsednictví bylo „Evropa bez bariér“. Dalším významným úkolem českého předsednictví bylo přispět k zajištění budoucího stabilního institucionálního rámce pro rozšiřující se Unii.

50. Ano má, přijetím Lisabonské smlouvy (2009) dochází ke sloučení dvou celků - Evropské unie a Evropského společenství – v jedinou Evropskou unii, jíž je udělena právní subjektivita.

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

	Čas potřebný ke studiu		Cíle kapitoly
	Klíčová slova		Nezapomeňte na odpočinek
	Průvodce studiem		Průvodce textem
	Rychlý náhled		Shrnutí
	Tutoriály		Definice
	K zapamatování		Případová studie
	Řešená úloha		Věta
	Kontrolní otázka		Korespondenční úkol
	Odpovědi		Otázky
	Samostatný úkol		Další zdroje
	Pro zájemce		Úkol k zamyšlení

Název: Evropská unie

Autor: **doc. PhDr. Anna Václavíková, CSc.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Fakulta veřejných politik v Opavě

Určeno: studentům SU FVP Opava

Počet stran: 11810

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.